

รายงาน

โครงการศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก

โดย

รศ.ดร.มาพะสิริ เชาวกุล

หัวหน้าโครงการศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก

เสนอ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค

พฤษภาคม 2546

รายงาน

โครงการศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก

โดย

รศ.ดร.มาฆะสิริ เชาวกุล

หัวหน้าโครงการศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก

เสนอ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค

พฤษภาคม 2546

ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก

รศ.ดร.มาพะสิริ เชาวกุล

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

อ.อัจฉริยา ชูวงศ์เลิศ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผศ.วิมาลา ชโยดม

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผศ.ลำยอง สำเร็จดี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม

คุณลินดา สิริภูบาล

ศูนย์สุขภาพเขต 9 จังหวัดพิษณุโลก

คุณสุภาณี แก้วพินิจ

ศูนย์สุขภาพเขต 9 จังหวัดพิษณุโลก

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	1.การพัฒนาโครงการ.....	1
	โครงการเพิ่มผลผลิตพันธุ์ข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ 5 แบบ โดยวิธีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์แบบข้าวกล้อง: กรณีศึกษาแปลงนาในอำเภอตะพานหิน และกิ่งอำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร.....	2
	โครงการสร้างกระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดหนี้สินชุมชนไชยศิริ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์.....	5
	โครงการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้และติดตั้งวิถีคิดให้กับคนในชุมชน หมู่บ้านหนองซอน อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก.....	8
	โครงการศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนในกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนหลักสูตรขึ้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก.....	10
	โครงการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก.....	13
	โครงการถอดบทเรียนและเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เวทีกองทุนสะสมทรัพย์เครือข่ายใจประสานใจ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก.....	16
	โครงการผู้นำและการบริหารเครือข่ายโพทะเลร่วมใจพัฒนา เครือข่ายโพทะเลร่วมใจพัฒนา อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร.....	19
	โครงการฝึกสามฤดูลอยฟ้า ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก.....	23
	โครงการภาระหนี้สินของคนในชุมชน บ้านบึงสีเสียด ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก.....	26
	2.แสดงการวิเคราะห์ผลการพัฒนาโครงการวิจัย.....	28
	3.บทสังเคราะห์การพัฒนาโครงการ.....	38
2	1.การติดตามโครงการ.....	43
	โครงการร่วมด้วยช่วยกันสานสัมพันธ์พัฒนาบ้านยางแขวนอู่ ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก.....	44
	โครงการหารูปแบบ และกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำน้ำตอน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก.....	49
	โครงการศึกษามูลค่าของป่าและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างการอนุรักษ์ชุมชนบ้านร่องกอกอย่างยั่งยืน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก.....	53

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
โครงการการศึกษาปัจจัยในการป้องกันปัญหายาเสพติดชุมชนบ้านเนินสว่าง ตำบลบึงสามพัน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์.....	56
2.แสดงการวิเคราะห์ผลการติดตามวิจัย.....	58
3.ปัญหาในภาคปฏิบัติและกระบวนการหนุนเสริมโดยศูนย์ฯ.....	63
3 โครงการฝึกอบรมหลักสูตร "การเสริมสร้างทักษะการวิจัยแก่ชุมชน".....	65
หลักการและเหตุผล.....	66
วัตถุประสงค์.....	66
กลุ่มที่เข้าร่วมอบรม.....	66
บทวิเคราะห์.....	69
4 โครงการประชุมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น "การขับเคลื่อนงานวิจัยสู่ชุมชนท้องถิ่น".....	73
ภาคผนวก	
ก โครงการฝึกอบรมหลักสูตร "การเสริมสร้างทักษะการวิจัยแก่ชุมชน".....	96
ข รูปภาพกิจกรรมเวที "การขับเคลื่อนงานวิจัยสู่ชุมชนท้องถิ่น"	105

บทที่ 1
การพัฒนาโครงการ

1. บันทึกการพัฒนาโครงการ

1.1 โครงการเพิ่มผลผลิตพันธุ์ข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ 5 แบบ โดยวิธีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์แบบข้าวกล้อง: กรณีศึกษา แปลงนาในอำเภอตะพานหิน และกิ่งอำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร

(ก) สถานภาพโครงการ

อยู่ระหว่างการพัฒนา

(ข) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาโครงการ

เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ

(ค) องค์ประกอบของผู้เข้าร่วม

ผู้เข้าร่วมการพัฒนาโครงการมีทีมวิจัยที่เป็นชาวบ้านในอำเภอตะพานหินและกิ่งอำเภอบึงนาราง จำนวน 5 คน และผู้ประสานงานของ node

(ง) ทบทวนการพัฒนาโครงการวิจัย

หัวหน้าโครงการคือคุณสินชัย เคยทำงานโครงการ SIF และได้รู้จักกับอ. อัจฉริยา ชูวงศ์เลิศ และ รศ.ดร. มาฆะสิริ เขาว์กุล คุณสินชัยสนใจที่จะทำโครงการเกี่ยวกับพันธุ์ข้าวซึ่งตนพอมีความรู้และทักษะอยู่บ้างจึงได้ติดต่อทางอาจารย์ เพื่อขอทำโครงการเกี่ยวกับพันธุ์ข้าวภายใต้การสนับสนุนของ สกว. ภาค หลังจากนั้นอาจารย์ทั้ง 2 ท่านก็ลงพื้นที่เพื่อพูดคุยถึงประเด็นปัญหาบริบทชุมชน ศักยภาพของทีมวิจัยมีความเห็นร่วมกันว่าสามารถจะพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยได้ จึงให้ JSN รัตเกล้า สถิติ และเพ็ญพร ประไพพิณ ลงพื้นที่เพื่อช่วยในเรื่องของการเขียนข้อเสนอโครงการในวันที่ 27 เมษายน 2546 และก็นำแบบเสนอโครงการให้อ. อัจฉริยา ชูวงศ์เลิศ พิจารณานำ ซึ่งก็มีประเด็นที่ต้องเพิ่มเติมในเรื่องของทักษะและศักยภาพของทีมวิจัย โจทย์และวิธีการดำเนินงานให้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น

ทาง node ได้ส่งข้อเสนอให้ทีมวิจัยปรับแก้ หลังจากนั้นก็ลงไปพูดคุยในพื้นที่อีกครั้งในรายละเอียดและไปพบทีมวิจัยทั้ง 5 คนเพื่อทำความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับเนื้อหาของงานวิจัย ขณะนี้โครงการกำลังอยู่ในช่วงเพิ่มเติมเนื้อหาโดยทีมวิจัย เพื่อเตรียมเข้าที่ประชุม node เดือนมิถุนายน 2546

(จ) ผลการพัฒนาโครงการ

(1) ประเด็นปัญหาที่สนใจทำร่วมกัน

ทีมวิจัยเป็นเกษตรกรที่ปลูกข้าวและมีทักษะในการคัดเลือกพันธุ์ที่ได้ไปเรียนรู้จากจังหวัดสุพรรณและก็นำมาอบรมและทดลองกันต่อ จึงเกิดเป็นกลุ่มที่ร่วมกันทดลองแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าวเพื่อเพิ่มผลผลิตให้ตรงกับความต้องการของตลาด แต่พันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกกันในปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นพันธุ์ข้าวผสมซึ่งอ่อนแอต่อโรคพืชและแมลงทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ทีมวิจัยจึงคิดที่จะนำพันธุ์ข้าวพื้นเมืองพันธุ์ที่ดีที่เคยปลูกในอดีตกลับมาทดลองปลูกเพื่อจะได้ลดต้นทุนการผลิตแต่พันธุ์ข้าวพื้นเมืองก็มีข้อจำกัดในเรื่องของผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่าข้าวพันธุ์ผสม ทำให้ทีมวิจัยมีประเด็นปัญหาร่วมกันที่ต้องการจะศึกษาเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตพันธุ์ข้าวพื้นเมือง

(2) ทวนเดิมของชุมชน ศักยภาพของชุมชน

ชุมชนแห่งนี้ในอดีตเคยปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองหลายพันธุ์ทั้งที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคและไม่ตรงกับความต้องการผู้บริโภค แต่ประมาณปีพ.ศ. 2515 รัฐได้ส่งเสริมให้ชาวนาหันมาปลูกข้าวพันธุ์ผสมซึ่งให้ผลผลิตสูงกว่าข้าวพันธุ์พื้นเมือง ผลที่ตามมาคือข้าวพันธุ์ผสมอ่อนแอต่อโรคต้องใส่ปุ๋ยและใช้ยาฆ่าแมลงเกิดผลกระทบต่อดินทำให้ผลผลิตตกต่ำต้องเพิ่มปุ๋ยมากขึ้น ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ดังนั้นทีมวิจัยจึงได้หันกลับมาสนใจข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่เคยปลูกในอดีตแต่ข้อมูลเกี่ยวกับพันธุ์ข้าวก็มีน้อยคนรุ่นหลังในชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับข้าวพันธุ์พื้นเมืองน้อย ทำให้ทีมวิจัยต้องไปอบรมเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตข้าวและนำมาทดลองใช้กับแปลงนาของแต่ละบ้านเพื่อดูผลผลิตที่เกิดขึ้น ในขณะนี้กำลังอยู่ในช่วงทดลองทำแต่ไม่เต็มรูปแบบ

(3) การมีส่วนร่วมของชุมชน

ทีมวิจัยเคยอบรมคนในชุมชนเกี่ยวกับความรู้ที่ได้ไปเรียนมา แต่ก็มิได้นำไปปฏิบัติบ่อย เนื่องจากยังไม่เห็นผลเพราะทีมวิจัยเพิ่งจะทดลองปลูกได้ 1 ฤดูกาลและทำไม่เต็มรูปแบบ ทำให้ยังไม่สามารถขยายผลการศึกษาได้เต็มที่ ในโครงการวิจัยที่ทีมวิจัยของมาจะนำคนในชุมชนมาเข้าร่วมทำวิจัยประมาณ 50 คน ร่วมกันทำวิจัยตลอดโครงการ

(4) องค์ประกอบของทีมวิจัย และบทบาทต่อชุมชน

ทีมวิจัยเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีเครือข่ายกันในพื้นที่อยู่แล้ว ซึ่งกลุ่มเกษตรกรกลุ่มนี้จะสนใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ สมาชิกในกลุ่มคนใดไปเรียนรู้อะไรมา ก็จะนำมาขยายผลกันในกลุ่ม

(5) ความเหมาะสมในการเสนองบประมาณ

ทีมวิจัยยังไม่ได้ตั้งงบประมาณในช่วงแรก หลังจาก node ได้ลงไปพูดคุยในพื้นที่ ก็ได้ช่วยทีมวิจัยพิจารณางบประมาณในระดับหนึ่งแล้ว แต่ต้องรอดูแผนงานจะมีการปรับแก้หรือเปล่า

(6) โอกาสของความสำเร็จ

โครงการนี้มีโอกาสสำเร็จเนื่องจากประเด็นปัญหาชัด เพียงแต่ต้องเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับศักยภาพของทีมวิจัย และรอการพิจารณา node อีกครั้งก็คาดว่าจะส่งให้ทางเชียงใหม่พิจารณาต่อไป

(7) ข้อสังเกต/ข้อค้นพบอื่น ๆ

พันธุ์ข้าวในพื้นที่พิชิตบางพันธุ์ที่เคยปลูกได้สูญหายไปแล้ว และวัฒนธรรมการปลูกข้าวของคนพิชิตได้เปลี่ยนไปจากที่เคยปลูกไว้กินเหลือแล้วค่อยขาย กลับเปลี่ยนเป็นปลูกไว้ขายเป็นหลัก แล้วไปซื้อข้าวที่อื่นกิน เนื่องจากรสชาติข้าวไม่คุ้นเคยกับปาก และก็มีภูมิมหาสารเคมี

(8) การดำเนินการในอนาคตของ node ต่อโครงการ

รอการปรับแก้โครงการจากทีมวิจัยแล้วจะนำโครงการเข้าเสนอที่ประชุมในเดือนมิถุนายน 2546 เพื่อพิจารณาร่วมกันอีกครั้ง หลังจากนั้นจะเชิญทีมวิจัยมาสอบถามในรายละเอียดอีกครั้ง ก่อนจะส่งให้ทางเชียงใหม่พิจารณา

(๙) ความคิดเห็นโดยสรุป

ทีมวิจัยมีศักยภาพในเรื่องที่ทำวิจัยและพัฒนาโครงการได้เร็ว แต่โครงการดังกล่าวจะต้องเริ่มในช่วงของเดือนที่กำหนดตามแผนงานปรับแก้ไม่ได้เพราะต้องตรงกับช่วงฤดูกาลต่างๆของข้าว เนื่องจากเป็นโครงการที่ต้องทำการทดลอง node คิดว่าโครงการดังกล่าวมีความสำคัญต่อชุมชนเพราะเป็นปัญหาร่วม สามารถนำผลการทดลองมาใช้ประโยชน์ได้เลย และค่อนข้างจะเห็นเป็นรูปธรรม

1.2 โครงการสร้างกระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดหนี้สินชุมชนไชยศิริ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

(ก) สถานภาพโครงการ

อยู่ระหว่างการพัฒนาโครงการ

(ข) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาโครงการ

เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ

(ค) องค์ประกอบของผู้เข้าร่วม

ผู้เข้าร่วมการพัฒนาโครงการมีทีมวิจัย 3 คน (คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์) และผู้ประสานงานของ node

(ง) ทบทวนการพัฒนาโครงการวิจัยในช่วงเวลาที่ผ่านมา

ศูนย์ฯ ได้รับเอกสารโครงการวิจัยของชุมชนไชยศิริจาก สกว.ภาค เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2545 หลังจากนั้นศูนย์ฯ จึงได้นัดหมายแกนนำในวันที่ 28 กรกฎาคม 2545 เพื่อลงพื้นที่พัฒนาโครงการ เริ่มแรกของการพูดคุยกับทีมวิจัยจะกล่าวถึงเรื่องการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ หลังจากนั้นก็โยงเข้าประเด็นของการเป็นหนี้ของชุมชนไชยศิริ หลังจากที่ศูนย์ฯ ทราบความเป็นมา เป็นไปและแรงบันดาลใจที่คิดจะทำโครงการดังกล่าวศูนย์ฯ ให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ทีมวิจัยต้องการปฏิบัติมีประมาณทั้งหมด 10 กิจกรรม ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมการจัดเวที และการเก็บข้อมูลสลับกันไป ศูนย์ฯ จึงตั้งคำถามว่าเพราะเหตุใดจึงต้องจัดเวที และมีการเก็บข้อมูลสลับกัน ครั้งนั้นทีมวิจัยชี้แจงยังไม่ชัดเจนนัก และเริ่มปรับเปลี่ยนกิจกรรม กิจกรรมบางกิจกรรมที่ทีมวิจัยตัดออกเพราะเป็นกิจกรรมที่ซ้ำซ้อน ต่อจากนั้นศูนย์ฯ จึงเริ่มพิจารณาถึงงบประมาณที่เสนอมาและชี้แจงว่าการตั้งงบประมาณที่ทีมวิจัยควรตั้งให้สอดคล้องกับเกณฑ์การตั้งงบประมาณของ สกว.

ข้อสรุปการพูดคุยวันที่ 28 กรกฎาคม 2545 คือ ตัดกิจกรรมที่ซ้ำซ้อน และปรับงบประมาณให้สอดคล้องกับเกณฑ์การตั้งงบประมาณ ระยะเวลาตั้งแต่วันที่ศูนย์ฯ ได้มีโอกาสไปพัฒนาโครงการจนถึง 30 กันยายน 2545 โครงการนี้ค่อนข้างช้าเนื่องจาก เป็นช่วงที่กลุ่มกำลังติดภารกิจในการเรียนและเตรียมตัวสอบ ซึ่งทีมวิจัยสอบเสร็จประมาณวันที่ 25 กันยายน 2545 ขณะนี้ทีมวิจัยได้ทำการปรับเปลี่ยนโครงการเรียบร้อยแล้ว และได้ส่งให้ศูนย์ฯ พิจารณา ทางศูนย์ฯ ได้มีข้อคิดเห็นต่อข้อเสนอโครงการให้ทีมวิจัยปรับแก้เกี่ยวกับ รายละเอียดของปัญหาให้แสดงลักษณะของผลกระทบที่เกิดขึ้นและปรับแก้วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน แผนกิจกรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ในวันที่ 26 พฤษภาคม 2546 ได้เชิญทีมวิจัยให้มาปรับแก้ที่ศูนย์ฯ เพื่อพูดคุยรายละเอียดของเนื้อหาให้เข้าใจตรงกันอีกครั้ง ขณะนี้โครงการดังกล่าว ทีมวิจัยกำลังอยู่ในช่วงปรับแก้ เพื่อเข้าที่ประชุมในเดือนมิถุนายน 2546 เพื่อพิจารณาอีกครั้ง และเตรียมส่งให้สกว. ภาค พิจารณาต่อไป

(จ) ผลการพัฒนาโครงการ

(1) ประเด็นปัญหาที่สนใจทำร่วมกัน

ชุมชนไชยศิริเป็นชุมชนที่อยู่ในเขตเมือง เมื่ออดีตเป็นชุมชนที่มีความสามัคคี กลุ่มจึงมีแนวความคิดที่จะช่วยเหลือตนเอง โดยมีปัญหาร่วมกัน คือ ปัญหาหนี้สิน

(2) ทุนเดิมของชุมชน ศักยภาพของชุมชน

ในชุมชนจะมีโครงการที่ช่วยเหลือกันภายในชุมชน เช่น ลงขันช่วยเหลือเวลามีคนในชุมชนเสียชีวิต ช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ติดเชื้อมะเร็งในชุมชน กลุ่มออมทรัพย์แม่บ้าน กลุ่มกองทุนข้าวสารเพื่อให้สมาชิกและชุมชนไชยศิริซื้อข้าวในราคาถูก

(3) การมีส่วนร่วมของชุมชน

ภายในชุมชนมีการพูดคุยเรื่องปัญหาหนี้สินและกองทุนต่างๆ ที่ช่วยเหลือชาวบ้านว่าสามารถลดสาเหตุการเกิดหนี้ได้จริงหรือไม่มาหลายครั้งแล้ว จนท้ายที่สุดได้ร่วมหาทางออก โดยการหาสาเหตุการเกิดหนี้

(4) องค์ประกอบของทีมวิจัย และบทบาทต่อชุมชน

ทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่เกิดและโตในชุมชนไชยศิริ ส่วนหนึ่งเป็นคณะกรรมการชุมชน ส่วนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลแควใหญ่และทำไม้ บทบาทของทีมวิจัย คือ เป็นเลขาคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ธรรมวิถี ที่ปรึกษาชุมชนไชยศิริ รองประธานกลุ่มออมทรัพย์และดูแลกองทุนข้าวสาร

(5) ความเหมาะสมในการเสนองบประมาณ

เนื่องจากทีมวิจัยยังไม่ทราบเกณฑ์ของงบประมาณทำให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน เพราะฉะนั้นงบประมาณบางรายการยังคงเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสม แต่ทาง ศูนย์ฯ ก็ได้ช่วยพิจารณาปรับแก้แล้ว

(6) โอกาสของความสำเร็จ

โครงการนี้ได้พัฒนาโจทย์วิจัยจนชัดแล้ว เหลือแต่ปรับแก้ในรายละเอียดและเพิ่มเติมเนื้อหาบางส่วน ศูนย์ฯ คิดว่ามีโอกาสสำเร็จสูง เพราะทีมวิจัยก็มีศักยภาพและบทบาทในชุมชน น่าจะไม่มีปัญหาในการเก็บข้อมูล

(7) ข้อสังเกต/ข้อค้นพบอื่นๆ

การศึกษาในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลของชุมชนที่เก็บไว้ในชุมชน ทีมวิจัยสังเกตเห็นว่า ความช่วยเหลือที่รัฐบาลมีให้จะแก้ปัญหาได้จริงหรือไม่ เพราะรัฐบาลเองไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน และไม่รู้สภาพของชุมชนที่แท้จริง และโครงการนี้ชุมชนมองว่าเป็นการชี้ให้เห็นสภาพจริงของชุมชน

(8) การดำเนินการในอนาคตของศูนย์ฯ ต่อโครงการ

ศูนย์ฯ จะนำโครงการเข้าที่ประชุมในเดือนมิถุนายน 2546 เพื่อพิจารณาอีกครั้ง ก่อนจะส่งให้ทางสกว.ภาค พิจารณาต่อไป

(ฉ) ความคิดเห็นโดยสรุป

เป็นโครงการที่มีลักษณะคล้ายกับการทำแผนแม่บทชุมชน คือเป็นการเก็บรายละเอียดเกี่ยวกับรายรับและรายจ่าย เมื่อชุมชนรู้สถานภาพของตนเองแล้ว กิจกรรมต่อไปที่จะดำเนินการคือแผนการลดหนี้สิน ซึ่งขณะนี้โครงการได้พัฒนาโจทย์วิจัยชัดแล้ว กำลังรอการพิจารณาจากศูนย์ฯ อีกครั้งก่อนจะส่งให้ทาง สกว.ภาค พิจารณาต่อไป

1.3 โครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้และติดตั้งวิธีคิดให้กับคนในชุมชน หมู่บ้านหนองซอน อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

(ก) สถานภาพโครงการ

อยู่ระหว่างการพัฒนา

(ข) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาโครงการ

เพื่อหาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน

(ค) องค์ประกอบของผู้เข้าร่วม

ผู้เข้าร่วมการพัฒนาโครงการมีทีมวิจัยประมาณ 4 คน และแกนนำหมู่บ้าน 1 คน และผู้ประสานงานของ node

(ง) ทบทวนการพัฒนาโครงการวิจัย

โครงการดังกล่าวได้จากเวทีวันที่ 14 มีนาคม 2546 ที่ทาง node จัดขึ้นโดยการเชิญชาวบ้านจากกลุ่มต่างๆมาเข้าร่วมเพื่ออบรมความรู้เกี่ยวกับการขับเคลื่อนงานวิจัยสู่ชุมชนท้องถิ่น ในวันนั้นกลุ่มของหมู่บ้านหนองซอน ได้พูดคุยเกี่ยวกับสภาพปัญหาในหมู่บ้านหลายประเด็น ทาง node คิดว่าน่าจะพัฒนาเป็นโครงการวิจัยได้ หลังจากนั้นในวันที่ 22 พฤษภาคม 2546 ทาง node ได้ลงพื้นที่ไปพูดคุยกับทีมเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนก่อน เพื่อจะได้ไม่วางกรอบกับทีมวิจัยหลังจากพูดคุยแล้ว ทำให้ได้ประเด็นที่ทีมวิจัยสนใจที่จะทำงานวิจัยคือ กระบวนการเรียนรู้และติดตั้งวิธีคิดให้กับคนในชุมชน เนื่องจากคนในหมู่บ้านชอบทำอะไรที่รู้ไม่จริงชอบเลียนแบบทำตามคนอื่น ๆ มองข้ามภูมิปัญญาของตัวเอง ทำให้เกิดปัญหาตามมาหลายอย่าง node มีความคิดเห็นว่าโครงการดังกล่าวยังต้องพัฒนาอีกมาก เนื่องจากโจทย์ยังไม่ชัด

(จ) ผลการพัฒนาโครงการ

(1) ประเด็นปัญหาที่สนใจทำร่วมกัน

จากการลงพื้นที่ไปพูดคุยของ node พบว่าประเด็นปัญหาที่ทีมวิจัยพูดคุยก่อนข้างหลากหลายมีทั้งเรื่อง เกษตร หนี้สิน และ วิธี/แนวความคิดของคนในหมู่บ้าน จนได้ข้อสรุปร่วมกันว่าประเด็นปัญหาที่สนใจทำร่วมกันจะเป็นเรื่องของการติดตั้งวิธีคิดของคนในหมู่บ้าน ซึ่งทีมวิจัยคิดว่าจะเป็นวิธีการแก้ปัญหาของคนในหมู่บ้านที่ต้นเหตุ

(2) ทุนเดิมของชุมชน ศักยภาพของชุมชน

หมู่บ้านหนองขอน ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรม และส่วนใหญ่จะเป็นหนี้ โดยมีวิธีการหมุนหนี้จากอีกแหล่งไปยังอีกแหล่ง สาเหตุของการเป็นหนี้เนื่องจากพื้นที่ทำกินของหมู่บ้านนี้ดินไม่ดีให้ผลผลิตต่ำ ราคาผลผลิตตก เกษตรกรไม่รู้จะหันไปปลูกอะไร เนื่องจากไม่มีความรู้ เวลาที่เห็นใครทำอะไรสำเร็จก็จะแห่ทำตามกัน โดยไม่ได้ดูความเหมาะสมของพื้นที่ตนเอง

(3) การมีส่วนร่วมของชุมชน

node ฟังจะลงพื้นที่เพียงครั้งเดียว ยังไม่ค่อยเห็นการมีส่วนร่วมของชุมชนมากนัก แต่ทีมวิจัยก็เป็นคนในชุมชน และเคยทำงานของชุมชนมาก่อน น่าจะมีศักยภาพดึงดูดคนในชุมชนให้มาเข้าร่วมโครงการได้

(4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และบทบาทต่อชุมชน

ทีมวิจัยเป็นชาวบ้านในพื้นที่จำนวนประมาณ 5 คน จากที่พูดคุยกัน แต่อาจดึงคนในชุมชนมาเข้าร่วมอีกครั้ง สถานภาพของทีมยังไม่แน่นอนอาจมีการปรับเปลี่ยนอีกครั้ง ทีมวิจัยเคยทำงานร่วมกับองค์กรเอกชน ได้ไปอบรมดูงานมาหลายที่ก็จะนำผลการดูงานมาถ่ายทอดสู่ชุมชน

(5) ความเหมาะสมในการเสนองบประมาณ

ทีมวิจัยยังไม่ได้เสนองบประมาณ เนื่องจากโครงการดังกล่าวฟังจะได้ประเด็นที่จะทำวิจัยแต่ยังต้องพัฒนาโจทย์อีก

(6) โอกาสของความสำเร็จ

พอจะมีโอกาสของความสำเร็จ เนื่องจากฟังจะได้ประเด็น น่าจะสามารถพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยได้

(7) ข้อสังเกต/ข้อค้นพบอื่น ๆ

หมู่บ้านแห่งนี้สภาพพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตรเนื่องจากลักษณะดินเป็นดินแข็งและพื้นบางส่วนจะเป็นภูเขาหิน

(8) การดำเนินงานในอนาคตของศูนย์ฯ ต่อโครงการ

node จะลงพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่อีกครั้งในวันที่ 17 มิถุนายน 2546 คาดว่า จะได้ความสำคัญของปัญหา และคงจะให้ทีมวิจัยเขียนโครงการเสนอต่อไป

(จ) ความคิดเห็นโดยสรุป

ทีมวิจัยเป็นทีมที่พอมีศักยภาพในชุมชน น่าจะสามารถดึงดูดชุมชนเข้ามาร่วมทำวิจัยได้ แต่โจทย์วิจัยยังไม่ชัด ยังต้องใช้เวลาในการพัฒนาโครงการอีก

1.4 โครงการศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนในกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรชั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก

(ก) สถานภาพโครงการ

อยู่ระหว่างการพัฒนา

(ข) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาโครงการ

เพื่อเตรียมความพร้อมนักวิจัย ค้นหาประเด็นปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัย

(ค) องค์ประกอบของผู้เข้าร่วม

ผู้เข้าร่วมการพัฒนาโครงการมีทีมวิจัยที่เป็นอาจารย์และนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน รวมทั้งสิ้น 12 คน

(ง) ทบทวนการพัฒนาโครงการวิจัย

เนื่องจากรศ.ดร. มาฆะสิริ เชาว์กุล และอ. อัจฉริยา เป็นคณะกรรมการพิจารณาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ทำให้มีโอกาสดูรู้จักหัวหน้าโครงการและพัฒนาโครงการเรื่อยมา จากรายงานความก้าวหน้าฉบับที่แล้ว หลังจากที่ node ได้เสนอแนะเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2545 ให้ปรับโครงร่างวิจัยใหม่ ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ขาดความมีชีวิตชีวา ทำให้มุมมองของแหล่งการเรียนรู้เป็นนามธรรม และยากต่อการเข้าใจว่าโรงเรียนในพื้นที่จะนำหลักสูตรของแหล่งการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างไร เช่นเวลาเป็นบทเรียนของการเกษตรแหล่งการเรียนรู้จะมีบทบาทอย่างไรบ้าง

2. ทีมวิจัยควรเป็นบุคคลไม่ใช่องค์กร และจะต้องประกอบไปด้วยชุมชนอบต. และโรงเรียน

3. ควรเพิ่มเติมในส่วนของเกณฑ์ชี้วัด (หรือเกณฑ์การคัดเลือกแหล่งการเรียนรู้) ซึ่งข้อมูลสามารถรวมได้จากการจัดเวที

หลังจากนั้นคุณสุรพลหัวหน้าโครงการก็มาพบ อ.อัจฉริยา ที่ node บอกว่าต้องการจะปรับหัวข้อที่จะศึกษาเป็นประเด็นเกี่ยวกับการนำหลักสูตร บอกว่าต้องการจะปรับหัวข้อที่จะศึกษาเป็นประเด็นเกี่ยวกับการนำหลักสูตรของการศึกษานอกโรงเรียน มาใช้กับนักเรียนการศึกษานอกโรงเรียน อ.อัจฉริยา จึงบอกให้หัวหน้าโครงการนำทีมวิจัยมาพูดคุยกันที่ node เพราะต้องการดูการมีส่วนร่วมของทีมเนื่องจากที่ผ่านมาโครงการดังกล่าวยังไม่ค่อยเห็นการดึงคนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการมากนัก หลังจากนั้นในวันที่ 29 พฤษภาคม 2546 ทีมวิจัยจำนวน 7 คน ประกอบด้วยอาจารย์และนักศึกษานอกโรงเรียนก็มาพูดคุยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและประเด็นที่ต้องการจะศึกษา ทาง node ได้พิจารณาปรับแก้หัวข้อตามความต้องการของทีมและให้ทีมกลับ

ไปแก้ไขข้อเสนอโครงการใหม่ และนำมาเสนอทาง node อีกครั้ง

(จ) ผลการพัฒนาโครงการ

(1) ประเด็นปัญหาที่สนใจทำร่วมกัน

ขณะนี้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนได้เปลี่ยนแปลงใหม่ โดยนำหลักสูตรชั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 มาใช้ในการเรียนการสอน หลังจากเริ่มเรียนได้ประมาณ 3 สัปดาห์ทางผู้เรียนและผู้สอนพบว่ามีปัญหาบางอย่างที่เกิดขึ้นทำให้กระบวนการเรียนรู้ไม่สำเร็จเท่าที่ควร จึงอยากจะศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนในกระบวนการเรียนรู้ให้สัมฤทธิ์ผล

(2) ทุนเดิมของชุมชน ศักยภาพของชุมชน

ทีมวิจัยเป็นอาจารย์ผู้สอนศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน มีประสบการณ์จากฐานความรู้เดิมสามารถแนะนำหรือประยุกต์ใช้หลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าประสงค์ของหลักสูตร ในขณะที่ผู้เรียนอยู่ในช่วงของการนำหลักสูตรใหม่มาใช้แทนหลักสูตรเก่าเคยผ่านการเรียนรู้ของทั้ง 2 หลักสูตร น่าจะสามารถเปรียบเทียบและดึงประสบการณ์ในอดีตมาปรับใช้กับหลักสูตรใหม่ แต่ก็มีปัจจัยบางอย่างที่อาจจะช่วยเกื้อหนุนให้การเรียนรู้สัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

(3) การมีส่วนร่วมของชุมชน

ทีมวิจัยได้ดัดนักเรียนการศึกษานอกโรงเรียนเข้ามาร่วมในโครงการ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกว้างขึ้น ทั้งผู้สอนและผู้เรียน

(4) องค์ประกอบของทีมวิจัย และบทบาทต่อชุมชน

ทีมวิจัยเป็นอาจารย์ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนของอำเภอวัดโบสถ์ อำเภอบางกระทุ่ม และ ในเขตเทศบาลอำเภอเมือง และนักเรียนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนซึ่งเป็นคนในพื้นที่ของแต่ละศูนย์การศึกษานั้นๆ

(5) ความเหมาะสมในการเสนองบประมาณ

โครงการดังกล่าวยังไม่ได้ตั้งงบประมาณ เนื่องจากเพิ่งจะพัฒนาที่มาความสำคัญและวัตถุประสงค์ ในวิธีการดำเนินการและกิจกรรมยังไม่ได้กำหนด ทำให้ไม่สามารถตั้งงบประมาณได้

(6) โอกาสของความสำเร็จ

ทีมวิจัยยังไม่แน่นอนในประเด็นยังกลับไปกลับมา และภายในทีมวิจัยก็เพิ่งจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการที่จะทำวิจัยกับ สกว. ภาค ทาง node ก็คงจะต้องพัฒนาโครงการต่อไป เนื่องจากทีมวิจัยมีความตั้งใจจะทำวิจัย แต่ยังไม่ชัดในประเด็น node มีความคิดเห็นว่าโครงการมีความเป็นไปได้ที่จะสำเร็จ

(7) ข้อสังเกต / ข้อค้นพบอื่น ๆ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 (หลักสูตรใหม่) ผู้เรียนพบว่ามีปัญหาเรื่องเวลาเรียน และงานที่สั่งให้กลับไปค้นคว้าด้วยตนเองที่ต้องนำเสนอในกลุ่มทุกสัปดาห์ เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากผู้เรียนการศึกษานอกโรงเรียนเป็นผู้ที่มีอาชีพแล้ว บางครั้งไม่มีเวลาให้กับการเรียนเต็มทีนัก

**(8) การดำเนินการในอนาคตของศูนย์ ฯ ต่อโครงการ
พัฒนาโครงการนี้ต่อไป**

(จ) ความคิดเห็นโดยสรุป

โครงการดังกล่าวเปลี่ยนประเด็นที่จะศึกษาทำให้พัฒนาโครงการใหม่

1.5 โครงการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

(ก) สถานภาพโครงการ

อยู่ระหว่างการพัฒนา

(ข) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาโครงการ

เพื่อค้นหาประเด็นปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัย

(ค) องค์ประกอบของผู้เข้าร่วม

ผู้เข้าร่วมการพัฒนาโครงการมีทีมวิจัยที่เป็นพระสงฆ์ และผู้ประสานงานของ node

(ง) ทบทวนการพัฒนาโครงการวิจัย

จากที่ได้มีการพัฒนาโครงการมาระดับหนึ่งในสัญญาฉบับที่แล้ว ซึ่งในช่วงแรกของการพัฒนาโครงการ ทีมวิจัยจะให้ความสนใจในหัวข้อ “การลด ละ เลิก การใช้สารเคมี” ต่อมาได้ ทีมวิจัยมีความประสงค์จะเปลี่ยนหัวข้อการวิจัยเป็นโครงการที่เกี่ยวกับการบำบัดผู้ติดเชื้อเอดส์ แต่ที่ประชุมศูนย์ฯ มีความคิดเห็นว่า “โครงการการติดตาม และประเมินผลโครงการลด ละ เลิก การใช้สารเคมี” ที่ทางวัดได้รับทุนสนับสนุนจาก สพอ. มีความชัดเจนอยู่แล้ว อีกทั้งยังเป็นความต้องการของทีมวิจัย จึงน่าที่จะมีการพัฒนาโครงการนี้ต่อไป ต่อมาทางทีมวิจัยได้ส่งโครงร่างที่เปลี่ยนจากเดิมมาเป็นโครงการ “วิจัยเชิงปฏิบัติการวิเคราะห์สาเหตุรากหญ้าไม่แข็งแรง”

เนื่องจากทีมวิจัยนี้ทำงานหลายกิจกรรมทำให้เกิดความสับสนในการเขียนโครงร่าง ศูนย์ฯ จึงมีข้อเสนอให้ทีมวิจัยกลับไปเขียนรายงานว่าสิ่งที่เคยทำมาในอดีตเป็นอย่างไรบ้าง จนกระทั่งได้มีการลงไปคุยในรายละเอียดอีกครั้งก่อนหมดสัญญาเลขที่ RDC45N0002 และทางทีมวิจัยได้ตกลงที่จะทำเรื่องการติดตาม และประเมินผลโครงการลด ละ เลิกการใช้สารเคมี และส่งโครงร่างวิจัยมาที่ศูนย์ฯ ในเดือนตุลาคม ทางศูนย์ฯ ได้นำเข้าที่ประชุม ในวันที่ 17 ตุลาคม 2545 และมีความเห็นว่าจะต้องปรับแก้โครงการให้มีความชัดเจนมากขึ้น อาจารย์อัษฎริยาจึงลงพื้นที่ในวันที่ 24 ธันวาคม 2545 เพื่อพูดคุยในรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงาน การกำหนดรายละเอียดในแต่ละกิจกรรม ซึ่งทางทีมวิจัยจะส่งโครงร่างมายังศูนย์ฯ ภายหลัง

แต่ทางทีมวิจัยก็ยังไม่ได้ส่งโครงร่างมา ทางศูนย์ฯ พยายามโทรศัพท์ติดต่อหลายครั้งในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมา เพื่อที่จะนัดวันลงไปช่วยเขียนโครงร่าง แต่ท่านได้ติดภารกิจอื่นๆ มากมาย และในช่วงเดือนพฤษภาคมที่โทรศัพท์สอบถาม ทางทีมวิจัยมีความประสงค์จะขอเปลี่ยนหัว

ข้อวิจยอีกครั้ง เกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายบ้าน โรงเรียน วัด ซึ่งทางทีมวิจยจะขอนัดตัวพูดคุยรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการนี้ ในเดือนมิถุนายน 2546

(จ) ผลการพัฒนาโครงการ

(1) ประเด็นปัญหาที่สนใจทำร่วมกัน

เนื่องจากทางทีมวิจยเป็นทีมที่ทำงานหลายด้านทั้งต่อต้านและบำบัดผู้ติดยาเสพติด, บำบัดผู้ติดยาเสพติด, วรรณคดีต่อต้านการใช้สารเคมี, การตั้งกลุ่มอาชีพเสริม, การอนุรักษ์การใช้สมุนไพรไทย และการสร้างความเข้มแข็งให้กับฐานราก และทางทีมวิจยยังไม่สามารถตัดสินใจให้ชัดเจนได้ มีการเปลี่ยนประเด็นปัญหาอยู่ตลอดเวลา ทำให้หาประเด็นปัญหาที่สนใจทำร่วมกันที่ชัดเจนไม่ได้

(2) ทุนเดิมของชุมชน ศักยภาพของชุมชน

มีประสบการณ์ในการดำเนินโครงการที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนมาเป็นเวลานาน เช่น โครงการศูนย์บำบัดผู้ป่วยยาเสพติดและผู้ติดยาเสพติด โครงการเผยแพร่และอนุรักษ์การใช้สมุนไพรไทยภายในท้องถิ่น รวมถึงโครงการส่งเสริมเกษตรกรให้หันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนการใช้ยาฆ่าแมลงและสารเคมีในชุมชน ส่วนศักยภาพชุมชนนั้น เป็นชุมชนที่มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมมาเป็นระยะเวลานาน และเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งสามารถปฏิบัติงานได้ในกรณีที่บางโครงการอาจจะไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ มากนัก

(3) การมีส่วนร่วมของชุมชน

ยังขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะในการลงพื้นที่ไปพัฒนาโครงการแต่ละครั้งศูนย์ฯ มีโอกาสได้พูดคุยกับทีมวิจยที่เป็นคณะพระสงฆ์เท่านั้น

(4) องค์ประกอบของทีมวิจย และบทบาทต่อชุมชน

ทีมวิจยส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ที่เป็นแกนนำในชุมชน พยายามคิดริเริ่มสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นประโยชน์มากมาย มีจิตสำนึกที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งวัดสวนร่มบารมีถือเป็นศูนย์รวมดวงใจของคนพรหมพิราม หลายต่อหลายกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จ ก็ด้วยความร่วมมือระหว่างชุมชนกับวัดนั่นเอง

(5) ความเหมาะสมในการเสนองบประมาณ

ศูนย์ฯ ได้ชี้แจงและให้เอกสารเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การคิดงบประมาณโครงการกับทางทีมวิจยได้ศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์กับการตั้งงบประมาณ แต่เนื่องจากการพัฒนาโครงการในส่วนของหัวข้อวิจยยังไม่สำเร็จลุล่วง ทางทีมวิจยจึงยังไม่ได้ตั้งงบประมาณไว้

(6) โอกาสของความสำเร็จ

มีโอกาที่จะสำเร็จในระดับปานกลาง เนื่องจากทีมวิจัยมีปัญหาในเรื่องของหัวข้อการวิจัย แต่ถ้าขั้นตอนการเสนอโครงการผ่านการอนุมัติแล้ว การดำเนินการวิจัยก็ควรจะดำเนินไปตามแผนที่ได้ตั้งไว้

(7) ข้อสังเกต/ข้อค้นพบอื่นๆ

ในปี พ.ศ. 2543-2544 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณโครงการเผยแพร่ความรู้ให้กับเกษตรกรของอำเภอรพพรหมพิรามให้เลิกใช้สารเคมีจาก World Bank และ AUSAID

(8) การดำเนินการในอนาคตของศูนย์ฯ ต่อโครงการ

จะรอการติดต่อจากทีมวิจัยอีกครั้งหนึ่ง เพื่อลงไปคุยในรายละเอียดของปัญหา และหัวข้อที่จะทำวิจัยว่าสามารถที่จะพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยได้หรือไม่ ซึ่งถ้าผ่านขั้นตอนนี้ไปได้ ศูนย์ฯ ก็จะทำหน้าที่พัฒนาแนวความคิดและโจทย์วิจัยให้ชัดเจน ตลอดจนกระบวนการดำเนินการกิจกรรมต่อไป เนื่องจากทีมวิจัยยังสับสนในปัญหาของชุมชนที่จะนำมาเป็นหัวข้อวิจัย และยังไม่มองภาพของกิจกรรมไม่ชัดเจน

(จ) ความคิดเห็นโดยสรุป

การดำเนินการพัฒนาโครงการเป็นไปอย่างล่าช้า เนื่องจากทีมวิจัยมีภารกิจอื่นๆ อีกมากมาย จนทำให้ไม่มีเวลาในการเขียนโครงการวิจัย เป็นผลให้ทางทีมวิจัยเกิดความสับสนในการกำหนดหัวข้อวิจัย และส่วนหนึ่งมาจากทีมวิจัยได้ทำโครงการเป็นจำนวนมาก และแต่ละโครงการก็มีความหลากหลาย ทั้งยังต่างประเด็นกันออกไป ซึ่งจะต้องมีการทำการตกลงกับทางทีมวิจัยให้ชัดเจนถึงปัญหาและหัวข้อที่สนใจจะนำมาเป็นหัวข้อการวิจัย ส่วนเวลาในการพัฒนาโครงการนั้น จะต้องมีความกระชับและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

1.6 โครงการถอดบทเรียนและเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เวทีกองทุนสะสมทรัพย์ เครือข่ายใจประสานใจ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

(ก) สถานภาพโครงการ

อยู่ระหว่างการพัฒนา

(ข) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาโครงการ

เพื่อค้นหาประเด็นปัญหา และพัฒนาโจทย์วิจัย

(ค) องค์ประกอบของผู้เข้าร่วมโครงการ

ประมาณ 10 คน ประกอบด้วยคณะกรรมการ และสมาชิกเครือข่ายใจประสานใจ

(ง) ทบทวนการพัฒนาโครงการวิจัยในช่วงที่ผ่านมา

จากสัญญาณบ่งชี้แล้วทางทีมวิจัยได้เสนอโครงการฯ เป็นลายลักษณ์อักษรมาให้ศูนย์ฯ พิจารณา แต่จากโครงร่างวิจัยที่เสนอมานั้นอาจมีความซ้ำซ้อนกับโครงการภายใต้การสนับสนุนของ SIF MENU 5 ศูนย์ฯ จึงเสนอให้ทีมวิจัยปรับแก้โครงการที่จะต้องทำประเด็นการวิจัยให้ชัดเจน แต่ทางทีมวิจัยก็ไม่ได้ปรับแก้โครงการส่งมาที่ศูนย์ฯ จนได้มีการลงไปพูดคุยกับทีมวิจัยโดยอาจารย์อัจริยา และได้ข้อสรุปว่าต้องการที่จะทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการขยายเครือข่าย ศูนย์ฯ จึงให้ทางทีมวิจัยปรับแก้โครงการและมานำเสนอโครงการให้กับที่ประชุมศูนย์ฯ ในวันที่ 22 ตุลาคม 2545

ที่ประชุมมีข้อคิดเห็นว่า หัวข้อวิจัยเป็นเรื่องน่าสนใจ เพราะเป็นเรื่องของการสร้างความรู้เรื่องการจัดการเครือข่ายทั้งในระดับตำบลและอำเภอ แต่มีข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินการวิจัยเพิ่มเติม โดยให้ทีมวิจัยสำรวจและสรุปสถานการณ์ปัจจุบันของเครือข่ายส่งกลับเข้ามาที่ศูนย์ฯ เพื่อที่จะได้ดำเนินการตั้งวัตถุประสงค์การวิจัย ลงรายละเอียดของแต่ละกิจกรรม และเลือกตำบลที่มีศักยภาพ 1-2 ตำบล เป็นตำบลนำร่อง แต่ทางทีมวิจัยก็ยังไม่ส่งโครงร่างมาที่ศูนย์ฯ แม้จะมีการโทรศัพท์สอบถามอย่างต่อเนื่อง

จนกระทั่งทางศูนย์ฯ ได้เชิญทีมวิจัยเข้าร่วมงาน “การขับเคลื่อนการวิจัยสู่ชุมชนท้องถิ่น” ในวันที่ 14 มีนาคม 2546 ณ โรงแรมราชพฤกษ์ ทางทีมวิจัยได้เสนอว่าอยากจะขยายกลุ่มออมทรัพย์ให้เป็นธนาคารชุมชนกองทุนสะสมทรัพย์เครือข่ายใจประสานใจ จึงอยากที่จะทำวิจัยศึกษาหาปัจจัยของความเป็นไปได้ วิธีการจัดตั้ง และการบริหารจัดการธนาคารชุมชน เนื่องจากมีรายละเอียดค่อนข้างมากทางศูนย์ฯ จึงนัดที่จะไปพูดคุยกันอีกครั้งหนึ่งในพื้นที่

ในวันที่ 27 พฤษภาคม 2546 อาจารย์อัจนริยาได้ลงไปคุยกับกรรมการเครือข่ายใจประสานใจถึงการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งในปัจจุบันกองทุนมีขนาดใหญ่ขึ้น ไม่สามารถรองรับกับความต้องการกู้เงินของสมาชิกได้ แต่เนื่องจากกรรมการเครือข่ายที่ลงไปพัฒนาโครงการด้วยนั้น ไม่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการที่จะขยายกลุ่มออมทรัพย์ให้เป็นธนาคารชุมชน เนื่องจากผู้ที่เสนอโครงการกับศูนย์ฯ นั้นไม่ได้มาร่วมการพัฒนาโครงการด้วย เนื่องจากติดภารกิจ และอีกคนหนึ่งได้งานทำนอกพื้นที่จึงไม่ได้สานต่อโครงการ ทางศูนย์ฯ จึงชี้แจงรายละเอียดข้อเสนอโครงการและทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับงานวิจัยให้กับคณะกรรมการได้ทราบ เพื่อที่คณะกรรมการจะได้ทบทวนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับกองทุนและคณะกรรมการ รวมทั้งความต้องการที่จะปรับเปลี่ยนกลุ่มออมทรัพย์ให้เป็นธนาคารชุมชนหรือไม่ โดยทั้งประเด็นเป็นคำถามให้กับคณะกรรมการ 2 ข้อ คือ

1. ปัจจุบันกองทุนมีปัญหาหรือไม่ ถ้ามีคืออะไร
2. คณะกรรมการเห็นด้วยหรือไม่ที่จะปรับเปลี่ยนกลุ่มออมทรัพย์ให้เป็นธนาคารชุมชน
3. ถ้าจะทำการวิจัยศึกษาดูการทำงานในเชิงคุณภาพของกองทุนที่มีต่อสังคม จะมีประเด็นใดที่น่าสนใจ และจะนำมาศึกษา

และทางศูนย์ฯ จะติดต่อกับทางคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์อีกครั้งหนึ่ง

(จ) ผลการพัฒนาโครงการ

(1) ประเด็นปัญหาที่สนใจทำร่วมกัน

ขณะนี้ยังไม่มีปัญหาที่สนใจทำร่วมกัน ต้องรอให้ทางทีมวิจัยได้ปรึกษา สำนวณสภาพปัญหาของกลุ่มออมทรัพย์ก่อนว่ามีประเด็นปัญหาใดบ้างที่ควรแก้ไขโดยใช้การวิจัยเข้ามาช่วย

(2) ทุนเดิมของชุมชน ศักยภาพของชุมชน

กองทุนดังกล่าวทำงานในระดับอำเภอ และจะมีคณะกรรมการระดับตำบลเป็นผู้เก็บรวบรวมเงินจากสมาชิกระดับตำบลมารวมกันที่ศูนย์กลุ่มออมทรัพย์ การก่อตั้งกลุ่มเริ่มในปี 2543 โดยการสนับสนุนจาก SIF MENU 5 ให้เงินทุนในจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์โดยให้ชุมชนบริหารกันเอง ปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก มีเงินทุนหมุนเวียนประมาณ 5 ล้านบาท

(3) การมีส่วนร่วมของชุมชน

ยังอยู่ในระดับของผู้นำชุมชน คณะกรรมการของเครือข่ายในแต่ละตำบล

(4) องค์ประกอบของทีมวิจัย และบทบาทต่อชุมชน

เป็นคณะกรรมการของกลุ่มออมทรัพย์เครือข่ายใจประสานใจ ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่เก็บเงินออมของสมาชิกในตำบลของตนมาส่งให้กับศูนย์กลางของกลุ่มออมทรัพย์อีกต่อหนึ่ง เป็นบุคคลที่ชุมชนค่อนข้างให้ความไว้วางใจ

(5) ความเหมาะสมในการเสนอของบประมาณ

ยังไม่มีการเสนอของบประมาณ

ยังต้องมีการพัฒนาโครงการต่อไปอีก แต่ถ้าพัฒนาจนได้ใจหายวิจัยที่ชัดเจน โครงการมีโอกาสประสบความสำเร็จค่อนข้างมาก เพราะมีพี่เลี้ยงคือ คุณหมอลูกคิด ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลในชุมชนคอยให้คำแนะนำ และสามารถเป็นที่ปรึกษาได้

(7) ข้อสังเกต/ข้อค้นพบอื่นๆ

คณะกรรมการยังมองปัญหาและแก้ปัญหาที่ปลายเหตุอยู่ มีความพยายามที่จะทำให้ออมทรัพย์มีขนาดใหญ่ขึ้น และพยายามหาแหล่งเงินทุนอื่นที่มีดอกเบี้ยต่ำมาปล่อยกู้ให้กับสมาชิก โดยมีได้มองที่ต้นเหตุของปัญหาว่าทำไมคนในชุมชนถึงต้องมากู้เงิน และส่วนใหญ่ของการกู้เงินจากกลุ่มออมทรัพย์นั้นเป็นการกู้เพื่อนำไปหมุนเวียนหนี้ (Refinance)

(8) การดำเนินการของศูนย์ฯ ต่อโครงการ

จะพยายามชี้ให้คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เครือข่ายใจประสานใจเห็นถึงต้นเหตุของปัญหาการหมุนเวียนหนี้ (Refinance) เพื่อที่จะหาทางเลือกมาใช้ในการแก้ไขปัญหา และปรับเปลี่ยนวิธีการคิดที่ควรจะแก้ปัญหาที่ต้นเหตุไม่ใช่ที่ปลายเหตุอย่างที่กลุ่มเคยปฏิบัติกันมา แต่อย่างไรก็ตามต้องขึ้นอยู่กับทางคณะกรรมการกลุ่มฯ ด้วยว่าเห็นควรอย่างไรในเรื่องนี้

(จ) ความเห็นโดยสรุป

ยังต้องใช้เวลาในการพัฒนาโครงการอีกสักระยะหนึ่ง เนื่องจากทีมวิจัยที่จะเป็นคนดำเนินงานวิจัยนั้นยังไม่ทราบรายละเอียด ความเป็นมาและข้อเสนอโครงการ อย่งใดเลย ยังเป็นการคิดของพี่เลี้ยง 1-2 คน ยังไม่ได้มาขยายผลให้กับคณะกรรมการซึ่งจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติ และยังไม่มิตติของกลุ่มด้วยว่าต้องการที่จะปรับเปลี่ยนกลุ่มออมทรัพย์ให้เป็นธนาคารชุมชนด้วยหรือไม่

1.7 โครงการผู้นำและการบริหารเครือข่ายโพทะเลร่วมใจพัฒนา เครือข่ายโพทะเลร่วมใจพัฒนา อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร

(ก) สถานภาพโครงการ

อยู่ระหว่างการพิจารณาข้อเสนอโครงการ

(ข) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาโครงการ

เพื่อพัฒนาและพิจารณาข้อเสนอโครงการ

(ค) องค์ประกอบของผู้เข้าร่วมโครงการ

เป็นแกนนำเครือข่ายโพทะเลร่วมใจพัฒนา 8 คน และสมาชิกเครือข่ายประมาณ 20 คน

(ง) ทบทวนการพัฒนาโครงการวิจัยในช่วงที่ผ่านมา

การพัฒนาโครงการนี้เริ่มต้นจาก เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2545 อาจารย์อัจฉริยา ผู้ประสานงานของศูนย์ฯ พิษณุโลก ได้นำนิสิตสาขาพัฒนาสังคมไปศึกษาดูงาน ณ เครือข่ายโพทะเลร่วมใจพัฒนา ได้ทราบว่าแกนนำเครือข่ายฯ มีความสนใจจะทำการวิจัยท้องถิ่น แต่ยังไม่สามารถระบุประเด็นการวิจัยได้ชัดเจน ระบุเพียงว่าต้องการทำวิจัยในงานด้านเกษตรผสมผสานซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของเครือข่ายฯ หลังจากนั้น 1 สัปดาห์ คุณอัญชิสา ได้ลงพื้นที่ไปสนทนากับแกนนำเครือข่ายฯ ในประเด็นที่เขาสนใจจะทำวิจัย แต่ไม่สามารถสนทนาได้มาก เพราะแกนนำฯ ยังไม่มีความชัดเจนในประเด็นการวิจัย และต้องนำเรื่องนี้ไปสนทนาในการประชุมประจำเดือนของเครือข่ายฯ ก่อน ซึ่งทางศูนย์ฯ ได้มอบแบบฟอร์มการเขียนข้อเสนอการวิจัยและคู่มือการทำวิจัยให้แก่แกนนำฯ

วันที่ 22 พฤศจิกายน 2545 อาจารย์อัจฉริยา ลงพื้นที่รับฟังข้อเสนอโครงการวิจัยของเครือข่ายฯ โดยมีการติดต่อให้เครือข่ายประชุมเพื่อเสนอโจทย์วิจัยล่วงหน้า ตามแบบฟอร์มและคู่มือการวิจัยท้องถิ่นที่ให้ไปแล้ว การมาครั้งนี้ได้พบกับแกนนำเครือข่ายฯ ประมาณ 10 คน และยังมีนักพัฒนาภาคเอกชน (NGO) ในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทมากในการเสนอโครงการวิจัยฯ โดยเป็นผู้นำเสนอ เขียน และตอบคำถาม เกือบทั้งหมด หัวข้อเรื่องวิจัยที่เสนอ คือ “โครงการศึกษาความแตกต่างการทำเกษตรแผนใหม่ (เชิงพาณิชย์) กับเกษตรทฤษฎีใหม่” แต่เนื่องจากบทบาทของนักพัฒนาฯ ในวันนั้นเป็นลักษณะที่ผูกขาดการพูดเกือบทั้งหมด จึงนำเชื่อว่าโจทย์วิจัยดังกล่าวไม่ได้เป็นโดยชุมชน อาจารย์อัจฉริยาจึงขอให้เครือข่ายฯ ประชุมกันอย่างอิสระเพื่อเพิ่มเติมประเด็นที่จะเก็บข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรเชิงพาณิชย์ โดยอาจารย์อัจฉริยาจะขอสังเกตการณ์การประชุมดังกล่าวในภายหลัง

วันที่ 17 ธันวาคม 2545 อาจารย์อัจริยา ลงไปสังเกตการณ์การประชุมร่วมกับ เพ็ญพร พบว่าบทบาทของนักพัฒนา ผู้ที่นั่นยังเหมือนเดิม คือผูกขาดการพูดและพูดครอบงำแกนนำเครือข่ายฯ ช่วงแรกของเวทีก็ยังมีลักษณะเหมือนกับเวทีวันที่ 22 พฤศจิกายน 2545 มีการสนทนาในเรื่อง “จะเก็บข้อมูลอะไรบ้าง” มีแกนนำส่วนหนึ่งที่มีข้อจำกัดในการเก็บข้อมูล อาจารย์อัจริยา จึงให้คำแนะนำว่า ควรจะทำกิจกรรมวิจัยให้เป็นหนึ่งเดียวกับกิจกรรมของเครือข่าย โดยเอาเป้าหมายหรือกิจกรรมที่เครือข่ายทำอยู่ขณะนี้เป็นตัวตั้ง แล้วดูว่างานวิจัยจะมาหนุนเสริมกิจกรรมของเครือข่ายฯ ได้อย่างไร แกนนำบางคนเสนอว่าต้องการที่จะเก็บข้อมูลประสบการณ์การทำงาน 20 ปีของเครือข่ายฯ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้นำรุ่นหลังได้รับทราบ ซึ่งแกนนำคนอื่น ๆ ก็เห็นด้วย และสามารถสรุปการพัฒนาโจทย์วิจัยได้คือ ผู้นำและการบริหารเครือข่ายโพทะเลร่วมใจพัฒนา

เมื่อโครงร่างวิจัยมีความชัดเจนในระดับหนึ่งแล้วจึงนัดแกนนำ 3 คน มายังศูนย์ฯ เพื่อเขียน และตรวจแก้โครงการ ในวันที่ 3 มกราคม 2546 และนำเสนอต่อที่ประชุมผู้ประสานงานฯ ในวันที่ 7 มกราคม 2546 ซึ่งได้รับความเห็นชอบในที่ประชุม เพียงแต่แก้ไขภาษา และเพิ่มรายละเอียดงบประมาณ หลังจากแก้ไขเป็นที่เรียบร้อยแล้วได้ส่งให้ทาง สกว. สำนักงานภาคพิจารณา ในวันที่ 15 มกราคม 2546 ซึ่งได้ส่งข้อคิดเห็นต่อข้อเสนอโครงการวิจัย ให้ทางทีมวิจัยเพิ่ม “คำถามวิจัย”, “ผลที่คาดว่าจะได้รับ” และ “ข้อมูลการดำเนินงานและการจัดการที่ผ่านมาของเครือข่ายฯ” ทางศูนย์ฯ จึงได้โทรศัพท์ติดต่อกับทีมวิจัยถึงข้อคิดเห็นของ สกว. สำนักงานภาค และนัดวัดลงพื้นที่เพื่อพูดคุยและความคิดเห็นของทีมวิจัยที่มีต่อข้อคิดเห็นของสกว. สำนักงานภาค

วันที่ 10 เมษายน 2546 ศูนย์ฯ ได้ลงไปพูดคุยเพื่อค้นหารายละเอียดที่ทาง สกว. สำนักงานภาค ขอให้ทางทีมวิจัยเพิ่มเติม โดยมีทีมพัฒนาโครงการจาก สกว. สำนักงานภาค เข้าร่วมเวทีการพัฒนาโครงการครั้งนี้ด้วย และได้นัดแกนนำ 3 คน มาที่ศูนย์ฯ เพื่อปรับแก้ข้อเสนอโครงการวิจัยในวันที่ 22 เมษายน 2546 หลังจากที่ได้รับแก้ข้อเสนอโครงการเป็นที่เรียบร้อยแล้วได้จัดส่งข้อเสนอโครงการไปให้ทาง สกว. สำนักงานภาค พิจารณาในวันที่ 9 พฤษภาคม 2546

ผลการพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัยจาก สกว. สำนักงานภาค นั้นเห็นชอบกับข้อเสนอโครงการดังกล่าว แต่เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ชัดเจนในการทำสัญญาเพื่อเสนอขออนุมัติ จึงมีข้อเสนอให้เพิ่มเติมข้อเสนอโครงการ โดยให้ปรับเปลี่ยนคำถามวิจัยหลักเป็น “บทเรียนการทำงานที่ผ่านมาของเครือข่ายโพทะเลเป็นอย่างไร” และคำถามวิจัยรอง คือ

1. ประวัติความเป็นมาของเครือข่ายและแกนนำเป็นอย่างไร
2. การทำงานกับเครือข่ายและชุมชนในช่วงที่ผ่านมาเป็นอย่างไร
3. ผลการดำเนินงานของเครือข่ายที่มีต่อชีวิตและจิตวิญญาณของผู้นำ และต่อสังคมเป็นอย่างไร

4. แผนการดำเนินงานของเครือข่ายที่มีต่อสังคมในอนาคตเป็นอย่างไร

นอกจากปรับแก้คำถามวิจัยแล้ว ได้เน้นให้ศูนย์ฯ ให้ความสำคัญในการหนุนเสริมทีมวิจัย เพื่อให้เกิดการยกระดับกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพตัวเองให้สูงขึ้น และเห็นว่าการใช้เวทีเป็นเครื่องมือในการถอดบทเรียนการทำงานเครือข่ายนั้นอาจทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ครอบคลุมครบถ้วนเพียงพอ จึงขอให้ศูนย์ฯ พิจารณาวิธีการหรือเครื่องมืออื่นๆ เพื่อใช้ประกอบเวทีการถอดบทเรียน เช่น การสัมภาษณ์รายบุคคล หรือ Focus Group

(จ) ผลการพัฒนาโครงการ

(1) ประเด็นปัญหาที่สนใจทำร่วมกัน

เครือข่ายโพทะเลร่วมใจพัฒนาได้ถูกก่อตั้งมาเป็นเวลากว่า 20 ปี ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ยากมากในปัจจุบัน การบริหารจัดการเครือข่ายฯ จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ว่าสมาชิกและแกนนำเครือข่ายฯ มีวิธีการอย่างไรที่สามารถทำให้เครือข่ายดำเนินงานได้มาจนถึงปัจจุบัน และมีการขยายเครือข่ายฯ ได้ใน 3 จังหวัด คือ พิจิตร กำแพงเพชร และนครสวรรค์ จึงมีประเด็นที่สนใจทำร่วมกันคือ ศึกษาบทเรียนการทำงานที่ผ่านมาของเครือข่ายโพทะเลร่วมใจพัฒนา

(2) ทุนเดิมของชุมชน ศักยภาพของชุมชน

เป็นเครือข่ายที่ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2525 ที่ดำเนินกิจกรรมเน้นไปที่หลักเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สงเคราะห์ผู้เดือดร้อน และยึดหลักการพึ่งพิงกันเอง ปัจจุบันมีสมาชิกเครือข่ายฯ 97 คน ใน 3 จังหวัด คือ พิจิตร, กำแพงเพชร และนครสวรรค์

(3) การมีส่วนร่วมของชุมชน

เป็นชุมชนที่มีส่วนร่วมมากในระดับหนึ่ง ซึ่งแต่ละชุมชนจะมีผู้นำทางธรรมชาติที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายฯ ที่จะเข้าไปประชุมประจำเดือนของเครือข่ายฯ และจะนำผลที่ได้จากการประชุม ข่าวสาร หรือความรู้ใหม่ๆ ในการทำมาหากิน มาบอกเล่าต่อกันไปในชุมชน แม้แต่ในการประชุมประจำเดือน แกนนำที่มาเข้าร่วมประชุมทุกคนต่างก็แสดงความคิดเห็นกันอย่างเปิดเผย มีความไว้วางใจที่จะเล่าเรื่องทุกเรื่องสู่กันฟัง

(4) องค์ประกอบของทีมวิจัย และบทบาทต่อชุมชน

แกนนำเครือข่ายฯ 8 คน และสมาชิกเครือข่ายประมาณ 20 คน ซึ่งแกนนำทุกคนต่างก็ได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชน และถือว่าเป็นผู้เสียสละ ทำประโยชน์ให้กับชุมชน

(5) ความเหมาะสมในการเสนองบประมาณ

สัดส่วนงบประมาณ เป็นไปตามระเบียบของ สกว. สำนักงานภาค

(6) โอกาสความสำเร็จของโครงการ

ค่อนข้างที่จะมีความสำเร็จสูงมาก เพราะทีมวิจัยเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งมาก จะพิจารณาได้จากการก่อตั้งมานานกว่า 20 ปี และเป็นผู้มีจิตสาธารณะสูง ทั้งกระบวนการวิจัยยังเป็นวิธีการหรือกิจกรรมที่ไม่ได้ผิดแปลกไปจากวิถีชีวิตของทีมวิจัย ยังเป็นส่วนที่จะไปหนุนเสริมเป้าหมายการทำงานเครือข่าย และอีกประการหนึ่งคือ ผู้เก็บข้อมูลเป็นนิสิตสาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่จะบันทึก จัดกลุ่มตามประเด็น เพื่อให้แกนนำเครือข่ายวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูล

(7) ข้อสังเกต/ข้อค้นพบอื่นๆ

เป็นเครือข่ายๆ ที่มีกิจกรรมหลากหลาย ซึ่งจะเป็นโครงการนำร่องไปสู่งานวิจัยชุมชนประเด็นอื่นๆ ต่อไป

(8) การดำเนินการของศูนย์ ต่อโครงการ

ติดต่อกับทีมวิจัยให้ปรับแก้ข้อเสนอโครงการวิจัยตามข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของทาง สกว. สำนักงานภาค และหลังจากทำความเข้าใจกับทีมวิจัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะหารือแนวทางการจัดทำร่างสัญญาโครงการวิจัยร่วมกับทีมสัญญา สกว.สำนักงานภาค เพื่อให้โครงการวิจัยได้เริ่มงานตามแผนงานที่วางไว้

1.8 โครงการผักสามฤดูลอยฟ้า ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

(ก) สถานภาพโครงการ

อยู่ระหว่างการพัฒนา

(ข) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาโครงการ

เพื่อค้นหาประเด็นปัญหา และพัฒนาโจทย์วิจัย

(ค) องค์ประกอบของผู้เข้าร่วมโครงการ

ผู้เข้าร่วมประมาณ 30 คน ประกอบด้วยชาวบ้าน 5 คน และส่วนที่เหลือเป็นเยาวชน

(ง) ทบทวนการพัฒนาโครงการวิจัยในช่วงที่ผ่านมา

ทางศูนย์ฯ ได้เชิญทีมวิจัยเข้าร่วมงาน “การขับเคลื่อนการวิจัยสู่ชุมชนท้องถิ่น” ในวันที่ 14 มีนาคม 2546 ทางทีมวิจัยได้เสนอปัญหาของชุมชน คือ ปัจจุบันชาวบ้านต้องซื้อผักที่นำมาใช้ประกอบอาหารทุกวัน จากการสำรวจข้อมูลเพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชนนั้น ค่าผักที่ชาวปลวกงามซื้อกินใน 1 ปีนั้นมีมูลค่า 438,965 บาท ส่วนสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านไม่นิยมปลูกผักกินเองนั้น เพราะยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เป็นการกลืนวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ ส่วนอีกสาเหตุหนึ่งคือหมู่บ้านประสบกับปัญหาน้ำท่วมทุกปี ปีละประมาณ 1-2 เดือน อีกทั้งผักที่ซื้อมากินนั้นส่วนใหญ่ปนเปื้อนสารพิษ ทำให้มีสารพิษสะสมอยู่ในร่างกาย เป็นผลให้สุขภาพเสื่อมโทรม

ทีมวิจัยจึงมีความคิดว่า “ทำไมจึงไม่ปลูกผักกินเอง” ในสมัยปู่ย่าตายาย ถึงแม้ว่าน้ำจะท่วม เขาก็จะมีการยกฐานขึ้นมาปลูกผัก จึงคิดที่จะทำวิจัยปลูกผักสามฤดูลอยฟ้า สามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะด้วยกันคือ ยกฐานปลูกผัก, ทำเป็นกระเช้าแขวน และเป็นแปลงลอยน้ำ ซึ่งขั้นตอนการวิจัยนั้นคือ (1) นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำเป็นแปลงสาธิตในพื้นที่ของทีมวิจัย และพื้นที่สาธารณะ (2) ศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูลพันธุ์ผักพื้นบ้านและผักพื้นเมืองจากผู้รู้ และคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน (3) เปรียบเทียบข้อแตกต่าง หรือข้อดีข้อเสีย ระหว่างการปลูกผักกินเองที่ปลอดสารพิษ กับการซื้อผักตามท้องตลาดว่าเป็นอย่างไร (4) จัดทำโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่ออาหารกลางวันเด็กนักเรียน โดยเด็กนักเรียน (5) จัดทำหนังสือเอกสารแผ่นพับ แก่ผู้ที่สนใจนำไปเป็นแบบอย่างทั้งในและนอกชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับคือ (1) เป็นการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน สามารถปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษรับประทานเองได้ตลอดปี (2) เป็นแบบอย่างให้กลุ่มอื่นที่สนใจนำไปปฏิบัติ (3)

ปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่เยาวชนรุ่นหลังให้รู้จักและเห็นคุณค่าในการปลูกผักไว้กินเองในครัวเรือน
(4) รักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย

จากข้อเสนอโครงการ อาจารย์มาชะสิริ มีข้อคิดเห็นว่า ผลของการปลูกผักลอยฟ้าก็น่าจะให้ประโยชน์แก่ชุมชนในด้านของจิตสำนึกและการเพิ่มรายได้แก่ชุมชน ไม่จำเป็นต้องทดลอง แต่ถ้าจะทดลองอาจจะเก็บข้อมูลว่าเป็นประโยชน์แก่ชุมชนมากน้อยขนาดไหน และเนื่องจากเป็นการปลูกนาร่อง โดยมีผู้เข้าร่วม 5 คนนั้นสามารถที่จะเริ่มทำได้เลย โดยไม่ต้องขอทุนสนับสนุนจาก สกว. เพราะการสาธิตให้คนในพื้นที่ดู น่าจะมีขนาดเล็ก การลงทุนจึงไม่มาก และมีการนัดหมายจะคุยรายละเอียดกันอีกครั้ง

วันที่ 22 พฤษภาคม 2546 อาจารย์อัจฉริยาได้นำลงพื้นที่ไปคุยในรายละเอียด ซึ่ง concept ของเรื่องไม่ต่างจากเดิมที่เคยเสนอไว้ มีรายละเอียดกระบวนการทำวิจัยเพิ่มเติมขึ้นมาว่า จะทำแปลงสาธิตทั้งหมด 8 แปลง อยู่ในที่ดินของที่มวิจัย 5 คน คนละ 1 แปลง อีก 3 แปลงจะเป็นแปลงสาธิตที่จะให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมกันดูแลรักษา คือ วัด, โรงเรียน และศูนย์สาธิตของหมู่บ้าน และได้นัดที่มวิจัยมาเขียนโครงการที่ศูนย์ในวันที่ 29 พฤษภาคม 2546

ทางที่มวิจัยได้มาให้รายละเอียดในการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรม โดยจะมีเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยประมาณ 20 คน และตั้งงบประมาณการเงิน ซึ่งทางศูนย์ฯ จะช่วยเรียบเรียงโครงการวิจัยแล้วส่งให้กับทางที่มวิจัยตรวจสอบก่อนที่จะนำเข้าไปประชุมศูนย์ฯ

(จ) ผลการพัฒนาโครงการ

(1) ประเด็นปัญหาที่สนใจทำร่วมกัน

การสร้างจิตสำนึกในการพึ่งตนเองให้กับคนในชุมชน โดยหันมาปลูกผักที่ใช้อุปโภคในชีวิตประจำวัน (ปลูกในสิ่งที่กิน และกินในสิ่งที่ปลูก) เป็นการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และยังเป็นการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้กับตนเอง เนื่องจากผักที่ขายกันตามท้องตลาดในปัจจุบันนั้นมีการเพาะปลูกและดูแลกันด้วยสารเคมี ซึ่งจะสะสมเป็นอันตรายต่อสุขภาพในระยะยาวเห็นความสำคัญของคุณภาพชีวิต

(2) ทุนเดิมของชุมชน ศักยภาพของชุมชน

เป็นชุมชนที่มีศักยภาพระดับหนึ่ง เป็นเครือข่ายโรงเรียนแกนนำเกษตรกรรมระดับรากหญ้า และมีศูนย์สาธิตการเกษตรที่มีทั้งโรงสีชุมชน, การเลี้ยงหมู ฯลฯ เป็นชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ

(3) การมีส่วนร่วมของชุมชน

เป็นชุมชนที่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง จะเป็นเพียงกลุ่มคนที่เคยได้รับการสนับสนุนหรือผ่านการฝึกอบรมแล้วที่เข้ามาร่วมกิจกรรม

(4) องค์ประกอบของทีมวิจัย และบทบาทต่อชุมชน

ทีมวิจัยเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการฝึกอบรมและผ่านการเข้าร่วมเวทีต่างมาบ้าง เป็นกลุ่มคนที่นำงบลงมาทำโครงการต่างๆ ในชุมชน และบุคคลภายนอกที่ต้องการสนับสนุน ส่งเสริม หรือพัฒนา ก็ผ่านมาทางกลุ่มคนเหล่านี้

(5) ความเหมาะสมในการเสนองบประมาณ

ยังอยู่ในระหว่างการคำนวณความเหมาะสมและให้เป็นไปตามเกณฑ์ของ สกว. สำนักงานภาค

(6) โอกาสความสำเร็จของโครงการ

ผลที่คาดว่าจะได้รับของโครงการนี้ค่อนข้างที่จะเป็นนามธรรม และวัดผลได้ยาก และมีปัจจัยหลายอย่างที่ยากต่อการเอื้ออำนวยให้โครงการประสบความสำเร็จ

(7) ข้อสังเกต/ข้อค้นพบอื่นๆ

เป็นหมู่บ้านที่มีน้ำท่วมทุกปี

(จ) ความเห็นโดยสรุป

ทางศูนย์ฯ ได้พิจารณาว่าโครงการดังกล่าว อาจจะต้องปรับแก้กระบวนการทำวิจัย หรือ อาจจะต้องปรับเปลี่ยนหัวข้อวิจัยให้มีความเป็นไปได้ในการทำวิจัยต่อไป

เพราะอะไร มีวิธีการใดแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ และจะใช้ทางเลือกใดในการแก้ปัญหา หากมีการคิด
อย่างเป็นระบบจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

(2) ทุนเดิมของชุมชน ศักยภาพของชุมชน

เป็นชุมชนเข้มแข็ง ผ่านการทำกิจกรรมค่อนข้างมาก เคยได้รับการสนับสนุนจาก
SIF ให้จัดทำแผนแม่บท นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานและองค์กรต่างให้การสนับสนุนเป็นจำนวนมาก

(3) การมีส่วนร่วมของชุมชน

เป็นชุมชนที่มีส่วนร่วมมาก คนในชุมชนจะให้ความสนใจกับกิจกรรมที่ผู้นำจัดขึ้น
ในหมู่บ้าน

(4) องค์ประกอบของทีมวิจัย และบทบาทต่อชุมชน

ทีมวิจัยจะประกอบไปด้วยผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านอีกประมาณ 25 หลังคาเรือน
จะเป็นผู้ที่คนในชุมชนเชื่อถือ และไว้วางใจ

(5) ความเหมาะสมในการเสนองบประมาณ

ยังอยู่ในช่วงของการค้นหาประเด็นวิจัย จึงยังไม่มีงบประมาณ

(6) โอกาสความสำเร็จของโครงการ

ยังอยู่ในช่วงการค้นหาประเด็นวิจัย ยังไม่สามารถระบุได้เนื่องจากยังไม่ได้หัวข้อ
วิจัยที่ชัดเจน

(7) ข้อสังเกต/ข้อค้นพบอื่น ๆ

ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดำเนินการกลุ่มสมุนไพรรักษาโรค จึงมีทักษะในเรื่องบริหารจัดการ
จึงมีความต้องการที่จะชี้ให้คนในชุมชนเห็นถึงเรื่องการลงทุนทำมาหากิน น่าจะมีการศึกษาให้
ละเอียดรอบด้านก่อนที่จะมีการลงเงิน-ลงแรงไป เพราะจะเป็นการช่วยลดความเสี่ยง และไม่เป็น
การเพิ่มหนี้สิน เนื่องจากชาวบ้านต้องไปกู้เงินแหล่งทุนต่าง ๆ มาลงทุน หากขาดทุนก็ต้องเป็นหนี้
และหากต้องการลงทุนทำอย่างอื่นก็ต้องไปหาเงินกับแหล่งอื่น ทำให้เป็นหนี้ซ้ำซ้อน

(ฉ) ความเห็นโดยสรุป

โครงการดังกล่าวยังไม่ชัดเจนในทีมวิจัย ศูนย์ฯ ได้เสนอให้หัวหน้าโครงการไปทำความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับโครงการวิจัย และตั้งทีมวิจัยเพื่อเตรียมพัฒนาโจทย์วิจัยต่อไป

2. การแสดงการวิเคราะห์ผลการพัฒนาโครงการวิจัย

ก.สถานภาพโครงการ

[illegible]

โครงการ	วันที่เริ่มพัฒนา	วัตถุประสงค์	องค์ประกอบผู้เข้าร่วม	วิธีการพัฒนาโครงการ
4. โครงการศึกษาปัจจัยขับเคลื่อนในกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาการศึกษาเอกโรงเรียน และหลักสูตรแผนฐาน พ.ศ. 2544	30 กรกฎาคม 2545	เพื่อเปรียบเทียบความพร้อมกันหาประเด็นปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัย	ผู้ร่วมการพัฒนาโครงการที่มีวิจัยที่เป็นอาจารย์และนักศึกษา การศึกษาเอกโรงเรียน รวมทั้งสิ้น 12 คน	เนื่องจาก ศร. มาศศิริ เชาว์กุล และ อัจฉริยา เป็นคณะกรรมการพิจารณาโครงการนี้แล้วแต่ยังไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากโรงเรียนโครงการนี้มีความยากลำบากมากทั้งนี้ทั้งนั้น node ได้เสนอและเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2545 ไม่สามารถดำเนินการได้ 1. เมื่อมีการเรียนรู้วิชาความรู้วิชา ทำให้มองภาพของหลักสูตรเป็นแบบธรรม และยากต่อการเข้าใจโรงเรียนในประเด็นที่นำหลักสูตรของหลักสูตรนี้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างไร เช่นเวลาเป็นของของหลักสูตรเรียนรู้แบบภาพอย่างไรบ้าง 2. ที่มหาวิทยาลัยเป็นบุคคลไม่ใช่องค์กร และต้องประกอบไปด้วยชุมชนองค์กร และโรงเรียน 3. ความสัมพันธ์ขององค์กรที่วัด (หรือองค์กรที่ทำการคัดเลือกหลักสูตรเรียนรู้) ซึ่งข้อมูลสามารถนำมาจัดการได้ หลังจากนั้นคณะผู้บริหารโครงการก็มาพบ อ. อัจฉริยา ที่ node บอกว่าต้องการจะนำหัวข้อที่จะศึกษาเป็นประเด็นเกี่ยวกับการนำหลักสูตรการศึกษาเอกโรงเรียน มาใช้กับนักเรียนการศึกษาเอกโรงเรียน อ. อัจฉริยา จึงบอกให้หัวหน้าโครงการที่มีวิจัยมาพูดคุยกันที่ node เพราะต้องการดูการมีส่วนร่วมของทั้งเรื่องจากที่ผ่านโครงการทั้งสายยังไม่ค่อยเห็นการตั้งต้นเข้ามาส่วนในการพัฒนาโครงการมากนัก หลังจากนั้นก็วันที่ 29 พฤษภาคม 2545 ที่มีวิจัยจำนวน 7 คน ประชุมด้วยอาจารย์และนักศึกษานอกโรงเรียนที่มีมาพูดคุยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและประเด็นที่โครงการจะศึกษา ทาง node ได้พิจารณาปรับแก้หัวข้อตามความต้องการของทั้งนี้และให้ทีมกลับไปแก้ไขเอกสารโครงการใหม่ และนำมาเสนอทาง node อีกครั้ง
5. โครงการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	15 มีนาคม 2545	เพื่อค้นหาประเด็นปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัย	ผู้ร่วมการพัฒนาโครงการที่มีวิจัยที่เป็นพระสงฆ์ และผู้ประสานงานของ node	จากที่ได้มีการพัฒนาโครงการที่พบกันในวันเดียวกันนี้แล้ว ซึ่งในร่างเอกสารการพัฒนาโครงการที่วิจัยจะให้ความสนใจในหัวข้อ "การลด ละ เลิก การใช้สารเคมี" ต่อมาให้มีการวิจัยมีความประสงค์จะเปลี่ยนหัวข้อการวิจัยเป็นโครงการที่เกี่ยวกับการนำวัสดุเหลือใช้มาใช้ แต่ที่ประชุมศูนย์ฯ มีความคิดเห็นว่า โครงการการลด ละ เลิก การใช้สารเคมี ละ เลิก การใช้สารเคมี ที่ทางวัด ได้รับทุนสนับสนุนจาก สพอ มีความชัดเจนอยู่แล้ว อีกทั้งยังเป็นความต้องการของที่มีวิจัย จึงนำที่จะมีการพัฒนาโครงการนี้ต่อไป ต่อมาทางที่มีวิจัยได้ส่งโครงการที่เปลี่ยนจากเดิมมาเป็นโครงการ "วิจัยเรื่องปฏิบัติการวิเคราะห์ดินหาสารพิษในแปลง" เนื่องจากทีมวิจัยทำงานหลายกิจกรรมทำให้เกิดความสับสนในการเขียนโครงการ จึงมีข้อเสนอให้นำให้ทีมวิจัยกลับไปเขียนรายงานคำสั่งที่เกี่ยวกับในอดีตเป็นอย่างไรบ้าง จนกระทั่งได้มีการส่งไปคุยในรายและเมื่ออีกครั้งก่อนหมดสัญญาเลขที่ RDC45N0002 และทางที่มีวิจัยได้ตกลงที่จะทำเรื่องการลด ละ เลิก การใช้สารเคมี และส่งโครงการวิจัยมาที่ศูนย์ฯ ในเดือนตุลาคม ทางศูนย์ฯ ได้นำเข้าที่ประชุมในวันที่ 17 ตุลาคม 2545 และมีมติว่าเห็นว่าจะต้องปรับแก้โครงการให้มีความชัดเจนมากขึ้น อาจารย์วิจัยจึงส่งที่ในวันที่ 24 ธันวาคม 2545 เพื่อพูดคุยในรายละเอียดก่อนการดำเนินการ การกำหนดรายละเอียดโครงการ ซึ่งทางที่มีวิจัยจะส่งโครงการมาด้วยศูนย์ฯ แต่ทางที่มีวิจัยก็ยังไม่ได้ส่งโครงการมา ทางศูนย์ฯ พยายามโทรศัพท์ติดต่อหลายครั้งในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมา เพื่อที่จะนำเงินไปช่วยเขียนโครงการ แต่ทางที่มีวิจัยก็ยังไม่ได้ส่งโครงการมา และในช่วงเดือนพฤษภาคมที่โทรศัพท์สอบถาม ทางที่มีวิจัยมีความประสงค์จะขอเปลี่ยนแปลงหัวข้อวิจัยครั้ง เกี่ยวกับการสร้างเสริมแรงให้กับเครือข่ายบ้าน โรงเรียน วัด ซึ่งทางที่มีวิจัยจะขอตัวพูดคุยรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการนี้ ในเดือนมิถุนายน 2546

โครงการ	วันที่เริ่มพัฒนา	วัตถุประสงค์	องค์ประกอบผู้เข้าร่วม	วิธีการพัฒนาโครงการ
6. โครงการถอดบทเรียนและเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร	14 พฤศจิกายน 2544	เพื่อกำหนดประเด็นปัญหาและพัฒนาโรงเรียนวิจัย	ประมาณ 10 คน ประกอบด้วยคณะกรรมการ และสมาชิกเครือข่ายไปประสานใจ	จากข้อมูลบันทึกเล่าหาทั้งวิทยุได้เสนออีกชนมาให้นุมานา ได้ทราบ แลภาโครงการวิจัยที่เสนอนั้นอาจมีความซ้ำซ้อนกับโครงการภายใต้การสนับสนุนของ SIF MENU 5 ศูนย์ จึงเสนอให้ทำวิจัยร่วมกับโครงการที่จะต้องทำให้ชัดเจน แต่ทางทีมวิจัยก็ไม่ได้รับปากโครงการดังกล่าวศูนย์ฯ จนได้มีการลงไปด้วยกันที่วิทยุโดยอาจารย์อรรถวิทย์ และได้สรุปว่าต้องการจะทำวิจัยปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาครูช่วย ศูนย์ฯ จึงให้ทางทีมวิจัยปรับแก้โครงการและนำเสนอโครงการให้กับที่ประชุมศูนย์ฯ ในวันที่ 22 ตุลาคม 2545 ที่ประชุมมีมติเห็นว่าการดำเนินการวิจัยเป็นรองพาดนใจ เพราะเป็นเรื่องของการสร้างความรู้เรื่องการวิจัยที่ยังไม่ระดับต้นและส่วนสูง แต่มีข้อเสนอมะให้อีกการดำเนินการเพิ่มเติม โดยให้ทีมวิจัยสำรวจและสรุปสภาพปัจจุบันของโรงเรียนซึ่งจะเข้ามาศึกษาศูนย์ฯ เพื่อที่จะได้ดำเนินการจัดระเบียบโรงเรียน และรายงานและเขียนข้อเสนอแนะโครงการ และเลือกคำอธิบายที่เกี่ยวกับภาพ 1-2 คำพูด เป็นส่วนนำร่อง แล้วทางทีมวิจัยก็ยังส่งโครงร่างมาที่ศูนย์ฯ แม้จะมีการโทรศัพท์สอบถามอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งทางศูนย์ฯ ได้เชิญทีมวิจัยเข้าร่วมงาน “การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่น” ในวันที่ 14 มีนาคม 2548 ณ โรงแรมราชพฤกษ์ ทางทีมวิจัยได้เสนอว่าอยากขยายกลุ่มสมมุติฐานให้เป็นแนวทางการบูรณาการทุนและมหาวิทยาลัยเครือข่ายไปประสานใจ จึ่งอยากที่จะทำวิจัยศึกษาหาประโยชน์ของความเป็นไปได้ วิธีการจัดตั้ง และการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากมีรายละเอียดค่อนข้างมากทางศูนย์ฯ จึงนัดที่จะไปพูดคุยกันอีกครั้งหนึ่งในวันนั้น ในวันที่ 27 พฤษภาคม 2548 อาจารย์อรรถวิทย์ได้สนใจไปคุยกับการจัดการเครือข่ายไปประสานใจเชิงภาคพื้นงานของกลุ่ม ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มทุนมีขนาดใหญ่ขึ้น ไม่สามารถรองรับกับความต้องกาใช้เงินของสมาชิกได้ แต่เนื่องจากมีการเตรียมพร้อมที่ดีแล้วไปพัฒนาโครงการด้วยนั้น ไม่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการที่จะขยายกลุ่มสมมุติฐานให้เป็นแนวทางการบูรณาการทุน เนื่องจากผู้ที่เป็นแกนกลางของทีมนี้ ไม่ได้มาร่วมในการพัฒนาโครงการด้วยเนื่องจากติดภารกิจ และอีกคนหนึ่งได้งานด้านนอกพื้นที่จึงไม่ได้สานต่อโครงการ ทางศูนย์ฯ จึงแจ้งรายการละเอียดข้อเสนอโครงการและความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับทีมงานวิจัยให้กับคณะกรรมการได้ทราบ เพื่อดูคณะกรรมการจะได้พบสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับกองทุนและคณะกรรมการ รวมทั้งความต้องกาที่จะปรับเปลี่ยนกลุ่มสมมุติฐานให้เป็นแนวทางการบูรณาการทุนหรือไม่ โดยที่งบประมาณหรือไม่มี ถ้ามีคืออะไร 1. ปัจจุบันกองทุนมีปัญหาหรือไม่ ถ้ามีคืออะไร 2. คณะกรรมการเห็นด้วยหรือไม่ที่จะปรับเปลี่ยนกลุ่มสมมุติฐานให้เป็นแนวทางการบูรณาการ 3. ถ้าจะทำการวิจัยศึกษาดูการทำงานในเชิงคุณภาพของกองทุนที่มีข้อสังเกต จะมีประเด็นใดบ้างที่น่าสนใจ และจะนำมาศึกษาและทางศูนย์ฯ จะติดต่อหน่วยงานคณะกรรมการกลุ่มสมมุติฐานหรือทีมวิจัยอีกครั้งหนึ่ง

๒. ผลการพัฒนาโครงการ

[illegible]

ชื่อสถาบัน	โครงการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่น	บุคลากรชุมชนไทย	ดิวิชั่น ๑ บ. หนองปรือ	ปัจจัยที่กระทบการศึกษา	การมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิต	ถอดบทเรียนเครือข่าย	ผู้ดำเนินการบริหารเครือข่าย	ศึกษามูลค่าของ	ภาระหนี้สินชุมชน
โครงการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่น	โครงการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่น	บุคลากรชุมชนไทย	ดิวิชั่น ๑ บ. หนองปรือ	ปัจจัยที่กระทบการศึกษา	การมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิต	ถอดบทเรียนเครือข่าย	ผู้ดำเนินการบริหารเครือข่าย	ศึกษามูลค่าของ	ภาระหนี้สินชุมชน
ชื่อสถาบัน	โครงการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่น	บุคลากรชุมชนไทย	ดิวิชั่น ๑ บ. หนองปรือ	ปัจจัยที่กระทบการศึกษา	การมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิต	ถอดบทเรียนเครือข่าย	ผู้ดำเนินการบริหารเครือข่าย	ศึกษามูลค่าของ	ภาระหนี้สินชุมชน

โครงการเพิ่มผลผลิตพื้นที่ข้าวพื้นเมือง จ.พิจิตร	โครงการเพิ่มผลผลิตพื้นที่ข้าวพื้นเมือง จ.พิจิตร	ทีมวิจัยมีศักยภาพในเรื่องการทำวิจัยและพัฒนาโครงการได้เร็ว แต่โครงการดังกล่าวจะต้องเริ่มในช่วงของเดือนที่กำหนดตามแผนงานปรับเปลี่ยนไม่ได้เพราะต้องตรงกับช่วงฤดูกาลต่างๆของข้าว เนื่องจากเป็นโครงการที่ต้องทำการทดลอง node คิดว่าโครงการดังกล่าวมีความสำคัญต่อชุมชนเพราะเป็นปัญหาที่ร่วมสามารถนำผลการทดลองมาใช้ประโยชน์ได้เสีย และก่อนข้างจะเห็นเป็นรูปธรรม	ปลดพันธุ์ชนไชยศิริ จ.นครสวรรค์	เป็นโครงการที่มีลักษณะคล้ายกับการทำแผนแม่บทชุมชน คือเป็นการเก็บรายจะแยกเกี่ยวกับรายรับและรายจ่าย เมื่อชุมชนรู้สถานภาพของตนเองแล้วกิจกรรมต่อไปนี้จะดำเนินการคือแผนการลดหนี้สิน ซึ่งขณะนั้นโครงการได้พัฒนาโจทย์วิจัยชัดเจนแล้ว กำลังรอการพิจารณาจาก node อีกครั้งก่อนจะส่งให้ทาง สก. ภาค พิจิตรณาต่อไป	ทีมวิจัยเป็นทีมที่มีพหุศักยภาพในชุมชน น่าจะสามารถดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ แต่โจทย์วิจัยยังไม่ชัด ยังต้องใช้เวลาในการพัฒนาโครงการ	ปัจจัยเกื้อหนุนการศึกษา	โครงการดังกล่าวเปลี่ยนประเด็นที่จะศึกษาทำให้พัฒนาโครงการใหม่	การมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิต อ.พรหมพิราม	ต้องใช้เวลาพัฒนาโครงการในระยะหนึ่ง เนื่องจากทีมวิจัยยังไม่ทราบรายละเอียดความเป็นมาและชื่อเสนอโครงการ เป็นภารกิจของฝ่าย 1-2 คน ยังไม่ได้ขยายผลให้ทันคนละกรรมการซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติ และยังไม่มีมติของ... กลุ่มว่าต้องการปรับเปลี่ยนกลุ่ม ออมทรัพย์ ให้เป็นธนาคารชุมชนด้วยหรือไม่	ผู้ให้และการบริหารเครือข่ายโพทะเลร่วมใจพัฒนา	คิดต่อกับที่วิจัยให้ปรับแก้ชื่อเสนอโครงการวิจัยตามข้อเสนอนะเพิ่มเดิมของทางสก. สำนักงานภาค และหลังจากทำความตกลงกับทีมวิจัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะหรือแนวทางบริหารจัดการทำข้างสัญญาโครงการวิจัยร่วมกับทีมศึกษา สก. สำนักงานภาค เพื่อให้โครงการวิจัยได้เริ่มงานตามแผนงานที่วางไว้	ฝึกสอนดูแลอย่า อ.เนนิมะประไพ	ภาคเหนือตอนบน บ.ป่งเสียด อ.นครไทย	โครงการดังกล่าวยังไม่ชัดเจนในทีมวิจัย ชุมชนฯ ได้เสนอให้หัวหน้าโครงการไปหาความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับโครงการวิจัย และตั้งทีมวิจัยเพื่อเตรียมพัฒนาโจทย์วิจัยต่อไป
--	--	---	---------------------------------------	---	--	--------------------------------	---	--	--	---	---	-------------------------------------	--	--

3. บทสังเคราะห์การพัฒนาโครงการวิจัย

3.1 วิธีการพัฒนาโครงการ

(ก) การเริ่มต้นพัฒนาโจทย์วิจัย

การพัฒนาโจทย์วิจัย เริ่มต้นด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น

1) การพบกับ RC ด้วยเหตุอื่นและแสดงความสนใจต้องการทำวิจัย เช่น โครงการผู้นำและการบริหารเครือข่ายโพทะเลฯ และโครงการการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิต วัดสวนร่มบารมี

2) การ “บอกข่าว” จากโครงการที่อยู่ระหว่างการพัฒนาโจทย์วิจัย ให้กับเครือข่ายผู้ทำงานพัฒนาชุมชน เช่น โครงการผู้นำโพทะเลฯ บอกกับศูนย์พิษณุโลก และศูนย์ได้ติดต่อไปยังแกนนำที่สนใจ จึงได้เริ่มต้นพัฒนาโครงการวิจัย เช่น โครงการวิจัยเพิ่มผลผลิตพันธุ์ข้าวพื้นเมืองฯ

3) การจัดเวทีขับเคลื่อนงานวิจัย ซึ่งจัดขึ้นเพื่อนำเสนอแนวคิดการวิจัยและกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และพัฒนาโจทย์วิจัย เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2546 ในเวทิดังกล่าวศูนย์ฯ ได้เชิญชุมชนเข้าร่วม 11 ชุมชน พบว่ามีโครงการที่มี “วีแวว” ที่จะพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยได้ 6 โครงการ คือ (1) โครงการฝึกสามฤดูลอยฟ้าฯ บ้านปลวกงาม (2) โครงการจัดกระบวนการเรียนรู้ บ้านหนองซอน (3) โครงการถอดบทเรียนฯ เครือข่ายใจประสานใจ (4) โครงการภาระหนี้สินชุมชนฯ บ้านบุงสีเสียด (5) โครงการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพผู้นำ ตำบลคลองน้ำไหล (6) โครงการอนุรักษ์ป่าไฟศาลี

4) เดินเข้ามายังศูนย์พิษณุโลก เพื่อนำโจทย์วิจัยมาให้พิจารณาเอง เพราะรู้จัก RC และเคยพัฒนาโจทย์วิจัย(เดิม)มาก่อน(แต่ยังไม่ได้รับทุนจาก สกว.ภาค) ต่อมาได้เปลี่ยนโจทย์ใหม่และเดินเข้ามายังศูนย์ฯ

5) การเปิดเวทีพัฒนาโจทย์จาก สกว.ภาค และส่งโครงร่างการวิจัยมาให้ศูนย์ฯ พัฒนาต่อ เช่น โครงการสร้างกระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดหนี้ชุมชนไชยศิริ นครสวรรค์

โดยภาพรวม เกือบทั้งหมดของโครงการที่เริ่มต้นพัฒนา มักจะใช้เชื่อมต่อ “โดยตรง” ระหว่างศูนย์ฯกับแกนนำชุมชน โดยไม่ผ่านเครือข่ายต่างๆในพื้นที่(เช่น เครือข่ายนักพัฒนา

เครือข่ายแพทย์พื้นบ้าน ฯลฯ) ทั้งนี้ด้วยสาเหตุ 2 ประการ คือ ประการแรก เครือข่ายต่างๆ ก่อเกิดได้ไม่นาน การระดมองค์ความรู้ การดำเนินงานพัฒนา และการบริหารจัดการยังมีข้อจำกัด ประการที่สอง ศูนย์ยังอาศัย “ทุนเดิม” คือความสัมพันธ์ระหว่าง RC. กับชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง

(ข) วิธีการ/เครื่องมือในการพัฒนาโจทย์และโครงการวิจัย

(1) เวทีเล็ก โดยเชิญแกนนำที่สนใจทำวิจัยจริงๆ ไม่เกิน 10 คน มาร่วม แลกเปลี่ยนพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ เหตุที่จัดเวทีเล็ก เพราะต้องการประเด็นที่คม ชัด ลึก ศูนย์ฯ ได้ใช้เวทีเล็กพัฒนาโครงการวิจัยอย่างต่อเนื่อง และใช้กับทุกโครงการ สำหรับจำนวนครั้งที่จัดเวทีเล็ก ยังไม่สามารถระบุได้ เพราะเกือบทุกโครงการอยู่ระหว่างการพัฒนา แต่สำหรับโครงการผู้นำและการบริหารเครือข่ายโพทะเลฯ ที่ศูนย์ฯ เพิ่งส่งให้กับ สกว. ภาคพิชารณานั้น ศูนย์ฯ จัดเวทีเล็ก 4 ครั้ง จึงได้โครงการวิจัยที่สมบูรณ์

(2) การเขียนแบบฟอร์มโครงการ ในครั้งแรกที่มีการจัดเวทีเล็ก ศูนย์ฯ มักจะให้แบบฟอร์มพร้อมคู่มือการเขียน (ซึ่งศูนย์ฯ ผลิตขึ้นเอง) กับชุมชน เพื่อเขียนร่างโครงการมายังศูนย์ฯ ซึ่งโครงการส่วนใหญ่ก็พยายามเขียนแบบฟอร์ม เช่น โครงการผู้นำและการบริหารเครือข่ายโพทะเลฯ, โครงการฝึกสามฤดูตลอดปีฯ บ้านปลวกง่าม, โครงการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพผู้นำ ตำบลคลองน้ำไหล, โครงการอนุรักษ์ป่าไฟศาลี, โครงการเพิ่มผลผลิตพันธุ์ข้าวพื้นเมือง, โครงการจัดกระบวนการเรียนรู้ บ้านหนองซอน, โครงการสร้างกระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดหนี้ชุมชนไชยศิริ

ชุมชนที่พยายามเขียนแบบฟอร์ม (ร่างโครงการ) มาให้ศูนย์ฯ ทั้งหมดมักเป็นชุมชนที่เคยมีประสบการณ์ในการเขียนโครงการพัฒนามาก่อน และมีความตั้งใจมากพอสมควรที่จะทำโครงการวิจัย ส่วนโครงการที่ไม่ได้เขียนร่างแบบฟอร์ม มักเป็นโครงการที่ชุมชนมีความสนใจในการทำวิจัยน้อยกว่าโครงการที่เขียนฯ ซึ่งศูนย์ฯ สังเกตว่าโครงการที่ไม่เขียนแบบฟอร์มมักเป็นโครงการที่มีโอกาสในการพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยมีอยู่น้อยมาก

(3) การประชุมร่วมเพื่อเขียนโครงการ เมื่อพัฒนาโครงการได้ชัดเจนมากพอ กล่าวคือมีโจทย์วิจัย/ประเด็นวิจัย และกระบวนการที่เป็นไปได้ ศูนย์ฯ ก็จะนัดโครงการเหล่านั้นมายังที่สำนักงานของศูนย์ฯ เพื่อร่วมกันเขียนโครงการ โดยชุมชนเป็นผู้ร่างโครงการ และเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ เป็นผู้ช่วยพิมพ์ และบอกกล่าวหลักเกณฑ์การงบประมาณ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการเขียนโครงการ

(4) การพิจารณาถ่วงน้ำหนักโครงการ เมื่อโครงการวิจัยมีความชัดเจนแล้ว ศูนย์จะนัดให้ทีมวิจัยนำเสนอโครงการแก่ทีมผู้ประสานงานของศูนย์ ซึ่งมี 6 คน และทีมฯ จะเป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบหรือแก้ไข ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักแก้ไขในส่วนของขั้นตอนการวิจัย

3.2 ผลการพัฒนา(ในเชิงคุณภาพ)

ในหัวข้อนี้จะทำการวิเคราะห์ (1) ประเด็นปัญหาการวิจัย (2) ทุณเดิมและศักยภาพของทีมวิจัย (3) การมีส่วนร่วมของชุมชน (4) องค์ประกอบของทีมวิจัย

(ก) โจทย์/ประเด็นปัญหาการวิจัย

โจทย์/ประเด็นปัญหาการวิจัยที่ศูนย์พัฒนามีหลากหลาย สามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้

(1) โจทย์เพื่อการแสวงหาทางเลือกใหม่ การพัฒนาโครงการของศูนย์พบว่า มี 3 โครงการ ที่เริ่มต้นตั้งโจทย์วิจัยจากปัญหาภายในชุมชน พวกเขาเริ่มต้นจากปัญหาที่ “คลาสสิก” ที่สุด นั่นคือ ปัญหานี้สิน โจทย์วิจัยของพวกเขาเป็นไปเพื่อแสวงหาทางเลือกต่างๆ ซึ่งเขาเชื่อว่าจะเป็นทางออกต่อปัญหาดังกล่าวได้ เช่น การรวบรวมเมล็ดข้าวทดลองปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองในพื้นที่นา(โครงการเพิ่มผลผลิตพันธุ์ข้าวพื้นเมือง) , การรวบรวมและเพาะเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดพื้นเมืองและผักป่า/ผักพื้นบ้าน (โครงการจัดกระบวนการเรียนรู้ บ้านหนองขอน), การปลูกผักสามฤดูลอยฟ้า(หนีน้าท่วม)(โครงการปลูกผักสามฤดูลอยฟ้า บ้านปลวกงาม)

ศูนย์พบว่า โจทย์วิจัยเพื่อการแสวงหาทางออกดังกล่าว มีความเป็นไปได้ในเชิงกระบวนการโดยไม่ต้องวิจัยเบื้องต้นเพื่อศึกษาสภาพปัญหาในชุมชนก่อน(ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนจะมีมาก-น้อยเพียงใดนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง) ทั้งนี้เพราะทีมวิจัยที่เสนอโครงการเหล่านี้มักมีประสบการณ์และมีทุนความรู้ในเรื่องการเกษตรมาในระดับหนึ่งแล้ว

(2) โจทย์เพื่อการศึกษาสภาพปัญหาในชุมชน(วิจัยเบื้องต้น) มีด้วยกัน 2 โครงการ ซึ่งทั้งคู่ตั้งต้นจากสภาพหนี้สินของชุมชน แต่กระนั้นก็ยังมีความ “วาระซ่อนเร้น” (Hidden Agenda) ซึ่งเป็นเป้าหมายปลายทาง นั่นคือ ความต้องการในแสวงหาทางเลือกเพื่อการสร้างจิตสำนึกในการลดภาระหนี้สิน/ปลดหนี้ด้วยตนเอง ทั้งสองโครงการนี้ คือ โครงการสร้างกระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดหนี้ชุมชนไชยศิริ และโครงการภาระหนี้สินชุมชน บ้านปุงสือเสียด

(3) โจทย์เพื่อการถอดบทเรียน มีอยู่ 2 โครงการคือ (ก) โครงการผู้นำและการบริหารเครือข่ายโพทะเลร่วมใจพัฒนา ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอายุยาวนานกว่า 20 ปี มีความสำเร็จในการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนและสิ่งแวดล้อมในเชิงคุณภาพมาก (ข) โครงการปัจจัยเกื้อหนุนการศึกษานอกโรงเรียน

(4) โจทย์ที่ยัง “ไม่ตกลงปลงใจ” การพัฒนาโจทย์วิจัยของศูนย์ก็พบประเด็นปัญหาอีกเช่นกันว่า เมื่อพัฒนาโจทย์วิจัยไปได้สักพักหนึ่งแล้วชุมชนเปลี่ยนโจทย์วิจัย โดยขอยกเลิกโจทย์เก่า แต่ยังไม่ชัดเจนว่าโจทย์ใหม่คืออะไร ขอปรึกษาทีมวิจัยก่อน โครงการเช่นนี้ซึ่งมีด้วยกัน 2 โครงการ คือ โครงการการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิต วัดสวนร่มบารมี และโครงการถอดบทเรียนเครือข่ายใจประสานใจ บางระกำ

(ข) ทวนเดิมและศักยภาพของทีมวิจัย

(1) ทวนเดิมจากการทำงานพัฒนาชุมชน/งานในชีวิตประจำวัน เมื่อพบปัญหาจึงพยายามแสวงหาทางเลือก ทวนเดิมลักษณะนี้เป็นโครงการที่ศูนย์ฯพบเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่น โครงการสร้างกระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดหนี้ชุมชนไชยศิริ, โครงการภาระหนี้สินชุมชน บ้านบุงสีเสียด, โครงการปัจจัยเกื้อหนุนการศึกษานอกโรงเรียน

(2) ทวนเดิมจากการทำงานพัฒนา + การแสวงหาความรู้ใหม่ด้วยตนเอง จากการฝึกอบรมและทดลองปฏิบัติ ลักษณะเช่นนี้พบ 3 โครงการ คือโครงการในข้อ (ก)(1) แม้ว่าการแสวงหาความรู้ดังกล่าวจะไม่พบทางออกที่ชัดเจนจนนำไปแก้ปัญหาได้ บางโครงการได้สรุปบทเรียนมาก่อนหน้านี้ว่า สิ่งที่เราทดลองปฏิบัติอยู่นั้นไม่ใช่ทางเลือกที่เหมาะสม บางโครงการสรุปบทเรียนว่า “น่าจะ” เป็นทางเลือกที่เหมาะสม แต่ยังไม่ได้ทดลองปฏิบัติกับ “ของจริง” สักที ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือเช่น โครงการเพิ่มผลผลิตพันธุ์ข้าวพื้นเมือง ทีมวิจัยไม่มีความรู้เรื่องข้าวพันธุ์พื้นเมืองมาก่อน แต่มีความสนใจ จึงแสวงหาเอกสารมาอ่าน ไปพบหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความรู้ ขอเข้ารับการฝึกอบรมด้วยตนเอง แสวงหา/รวบรวมพันธุ์ข้าวพื้นเมืองด้วยตนเองจากหลายแห่ง และทดลองเพาะเมล็ดในกระถาง เป็นต้น

โดยภาพรวม การพัฒนาโครงการในระยะนี้ ศูนย์ฯยังไม่พบกับทีมวิจัยที่โดดเด่นด้านการใช้ภูมิปัญญา “ดั้งเดิม” (ทั้งในแง่ของการจัดการทรัพยากรและองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ) แต่มักเป็นทีมที่เด่นด้าน “ความรู้ใหม่” ที่เกิดจากกระแสของ “การพัฒนาและการปรับตัวต่อสู้” มากกว่า

(ค) การมีส่วนร่วมของชุมชน

ในระดับกลุ่ม โครงการที่เสนอมาส่วนมากมักดำเนินโครงการในระดับกลุ่ม ประมาณ 5 – 8 คน ทั้งนี้เพราะความสนใจใคร่วิจัยมักจะเกิดกับผู้ที่ผ่านงานพัฒนาและถูกติดตั้งกระบวนการเรียนรู้มาก่อน ซึ่งต้องยอมรับว่ามีอยู่จำกัด ประเด็นถัดมา คือ การที่จะทำให้กลุ่มคนเล็กๆ ขยายระดับการมีส่วนร่วมไปสู่ระดับชุมชนได้หรือไม่ นั่นเป็นเรื่องที่ศูนย์ฯ ยังไม่แน่ใจ ทั้งในเชิงกระบวนการบริหารจัดการของทีมวิจัยและทั้งระดับความจำเป็นที่ต้องการการมีส่วนร่วม

ในระดับที่สูงกว่ากลุ่ม ส่วนมากมักเป็นการร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมเรียนรู้ในเวที ไม่ได้เป็นทีมวิจัยโดยตรง ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวก็ยังมีข้อจำกัดต่อกระบวนการเรียนรู้อยู่บ้าง

(ง) องค์ประกอบของทีมวิจัย

มีหลากหลายมาก เช่น เป็นชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งมีอาชีพคือเป็นเกษตรกร, คณะกรรมการชุมชน, คณะอาจารย์และนักเรียนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน, พระ, องค์การภาคประชาชน ซึ่งทั้งหมดนี้ไม่มีนักพัฒนาเข้ามาเป็นองค์ประกอบด้วยเลย

บทที่ 2
การติดตามโครงการ

1. บันทึกการติดตามโครงการ

1.1 โครงการร่วมด้วยช่วยกันสานสัมพันธ์พัฒนาบ้านยางแขวนอู่ ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

(ก) สถานภาพของโครงการ

สิ้นสุดโครงการแล้ว กำลังอยู่ในช่วงเขียนผลการวิจัย

(ข) ทบทวนการติดตามโครงการวิจัยในช่วงที่ผ่านมา

โครงการได้เซ็นสัญญาในช่วงเดือนกันยายน พ.ศ. 2545 แต่เนื่องจากขณะนั้นหมู่บ้านยางแขวนอู่ได้รับภัยจากน้ำท่วมทำให้โครงการยังไม่สามารถดำเนินการได้ ทีมวิจัยขอเลื่อนการดำเนินการไปก่อน จนกระทั่งเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ทีมวิจัยพร้อมที่จะดำเนินการจึงได้เริ่มจัดเวทีครั้งที่ 1 ในวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 โดยมีทีมวิจัยและพี่เลี้ยงเข้าร่วมในเวทีนี้ จะเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการที่ได้รับทุนวิจัย โดยมีพี่เลี้ยงช่วยหนุนเสริมเพื่อให้ทีมวิจัยมีความเข้าใจตรงกัน หลังจากนั้นทีมวิจัยก็ได้ดำเนินโครงการตามแผนงานที่กำหนดในโครงการโดยมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ 4 กิจกรรม คือ

1. กิจกรรมปฏิทินงาน
2. กิจกรรมเวทีรู้จักตัวเอง
3. กิจกรรมรวบรวมปัญหา
4. กิจกรรมวิเคราะห์ปัญหารู้จักยางแขวนอู่

(1) การติดตามกิจกรรมปฏิทินงาน

กิจกรรมปฏิทินงานที่ทีมวิจัยจะต้องร่วมวางแผนแบ่งภาระหน้าที่กับกลุ่มแกนจัดทำปฏิทินงาน หลังจากนั้นก็นำแผนแม่บทของหมู่บ้านมาเป็นแนวทางในการตั้งโจทย์ปัญหาและเชิญปราชญ์ในหมู่บ้านมาจัดเวทีคุยกันเพื่อหาปัญหาเพิ่มเติม ในการตั้งโจทย์กับชาวบ้าน เกษตร-วัฒนธรรม-ความเป็นอยู่ และสรุปปัญหา การดำเนินการของกิจกรรมปฏิทินงาน ทีมวิจัยได้ใช้วิธีการจัดเวทีทั้งหมด 5 ครั้ง ดังนี้

เวที 1 ผู้ร่วม : ทีมวิจัยและพี่เลี้ยง

กระบวนการ : ทีมวิจัยพูดคุยเกี่ยวกับโครงการวิจัยโดยมีพี่เลี้ยงช่วยหนุนเสริมและสังเกตการณ์

ผลที่ได้รับ : ทีมวิจัยได้ทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับโครงการที่ได้รับและได้กำหนดปราชญ์ในหมู่บ้านที่จะเชิญมาเข้าร่วมกิจกรรม

เวที 2 ผู้ร่วม : ทีมวิจัย

กระบวนการ : พูดคุยเกี่ยวกับแผนแม่บทที่จะนำมาตั้งโจทย์

ผลที่ได้รับ : ได้ปัญหาเพิ่มเติมจากแผนแม่บทคือปัญหาน้ำท่วม

เวที 3 ผู้ร่วม : ทีมวิจัย ประชาชนในหมู่บ้าน และพี่เลี้ยง

กระบวนการ : พูดคุยในเวทีเกี่ยวกับปัญหาของหมู่บ้าน

ผลที่ได้รับ : ได้ทราบปัญหาในการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านในหมู่บ้านและปัญหาที่เกิดจากน้ำท่วม

เวที 4 ผู้ร่วม : ทีมวิจัย ชาวบ้านและพี่เลี้ยง

กระบวนการ : พูดคุยเกี่ยวกับปัญหาน้ำท่วม ,ทำนา,อาชีพเสริมและวัฒนธรรม
สาเหตุของปัญหาและทางแก้ไข

ผลที่ได้รับ : ข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวกับปัญหาการทำนาของหมู่บ้าน

เวที 5 ผู้ร่วม : ทีมวิจัย

กระบวนการ : พูดคุยวางแผนเกี่ยวกับกิจกรรมเวทีรู้จักตนเอง

ผลที่ได้รับ : รายละเอียดวันเวลาที่ลงเก็บข้อมูลในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้บรรลุ
วัตถุประสงค์ของกิจกรรมเวทีรู้จักตนเอง

(2) การติดตามกิจกรรมเวทีรู้จักตัวเอง

กิจกรรมเวทีรู้จักตัวเอง หัวหน้าคุ้มในแต่ละคุ้มจะนัดหมายสมาชิกจัดเวทีเพื่อหาปัญหา
ของแต่ละคุ้ม หลังจากนั้นก็จะเชิญวิทยากรภายนอกมาร่วมถอดบทเรียนจากโจทย์ที่ตัวไว้ การ
ดำเนินการของกิจกรรมเวทีรู้จักตัวเอง ทีมวิจัยได้ใช้วิธีการจัดเวทีทั้งหมด 7 เวทีดังนี้

เวที 1 ผู้ร่วม : ทีมวิจัย และชาวบ้านคุ้ม 6

กระบวนการ : พูดคุยเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านในคุ้ม 6

ผลที่ได้รับ : ปัญหาที่เกิดขึ้นกับคุ้ม 6 คือปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง

เวที 2 ผู้ร่วม : ทีมวิจัย และชาวบ้านคุ้ม 2

กระบวนการ : พูดคุยเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านในคุ้ม 2

ผลที่ได้รับ : ปัญหาที่เกิดขึ้นกับคุ้ม 2 คือปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง — น้ำท่วม

เวที 3 ผู้ร่วม : ทีมวิจัย และชาวบ้านคุ้ม 4

กระบวนการ : พูดคุยเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านในคุ้ม 4

ผลที่ได้รับ : ปัญหาที่เกิดขึ้นกับคุ้ม 4 คือปัญหาความยากจน,การทำนาและ
อาชีพเสริม

เวที 4 ผู้ร่วม : ทีมวิจัย และชาวบ้านคุ้ม 3

กระบวนการ : พูดคุยเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านในคุ้ม 3

ผลที่ได้รับ : ปัญหาที่เกิดขึ้นกับคุ้ม 3 คือปัญหาจากการทำนาและอาชีพเสริม

เวที 5 ผู้ร่วม : ทีมวิจัย และชาวบ้านคุ้ม 5

กระบวนการ : พูดคุยเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านในคุ้ม 5

ผลที่ได้รับ : ปัญหาที่เกิดขึ้นกับคุ้ม 5 คือปัญหาการเลี้ยงสุกรและอาชีพเสริม

เวที 6 ผู้ร่วม : ทีมวิจัย และชาวบ้านคุ้ม 1

กระบวนการ : พูดคุยเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านในคุ้ม 1

ผลที่ได้รับ : ปัญหาที่เกิดขึ้นกับคุ้ม 1 คือปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง

เวที 7 ผู้ร่วม : ทีมวิจัย ชาวบ้าน วิทยากรและพี่เลี้ยง

กระบวนการ : วิทยากรโดย รศ.ดร.มาฆะสิริ เชาว์กุล ถอดบทเรียนจากปัญหาของหมู่บ้าน

ผลที่ได้รับ : ได้ปัญหาร่วมของหมู่บ้านคือปัญหาน้ำท่วมและน้ำไม่เพียงพอในการทำเกษตรช่วงฤดูแล้ง และให้ทีมวิจัยหาข้อมูลความเสียหายที่เกิดจากน้ำเพื่อจัดทำข้อมูลในกิจกรรมรวบรวมปัญหา

(3) การติดตามกิจกรรมรวบรวมปัญหาและกิจกรรมวิเคราะห์ปัญหารู้จักยางแขวนอยู่ กิจกรรมรวบรวมปัญหาและกิจกรรมวิเคราะห์ปัญหารู้จักยางแขวนอยู่ทาง node ได้พิจารณาให้รวมกิจกรรมทั้ง 2 เข้าด้วยกัน เพื่อความสะดวกของทีมวิจัยและชาวบ้าน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่สามารถทำร่วมกันได้ จากการรวมกิจกรรมทั้ง 2 เข้าด้วยกันทีมวิจัยได้จัดเวทีทั้งหมด 4 ครั้งดังนี้

เวที 1 ผู้ร่วม : ทีมวิจัย ชาวบ้านและพี่เลี้ยง

กระบวนการ : พูดคุยเกี่ยวกับข้อมูลความเสียหายที่ไปสำรวจในแต่ละคุ้มบ้าน และสอนให้ทีมวิจัยวิเคราะห์ผลการสำรวจ

ผลที่ได้รับ : ข้อมูลความเสียหายของแต่ละคุ้มบ้านซึ่งเกิดจากน้ำ

เวที 2 ผู้ร่วม : ทีมวิจัย พี่เลี้ยง และทีมติดตามจากสกว. ภาค

กระบวนการ : ทีมติดตามจากสกว. ภาค สอบถามรายละเอียดการดำเนินโครงการที่ผ่านมา

ผลที่ได้รับ : รูปแบบการเขียนรายงานการวิจัย

เวที 3 ผู้ร่วม : ทีมวิจัยและพี่เลี้ยง

กระบวนการ : พูดคุยเกี่ยวกับการเขียนรายงานวิจัยและเนื้อหาในส่วนของบริษัทชุมชน

ผลที่ได้รับ : ทีมวิจัยแบ่งหัวข้อบริษัทชุมชนไปเขียน

เวที 4 ผู้ร่วม : ทีมวิจัย ชาวบ้าน วิทยากรและพี่เลี้ยง

กระบวนการ : วิทยากรโดย รศ.ดร. มาฆะสิริ เชาว์กุล ช่วยวิเคราะห์ความเสียหายที่เกิดจากน้ำ ซึ่งเป็นปัญหาร่วมและเร่งด่วนของหมู่บ้านและสรุปปัญหา

ผลที่ได้รับ : ปัญหาเร่งด่วนของหมู่บ้านยางแขวนอยู่คือ ปัญหาที่เกิดจากน้ำท่วม และน้ำไม่เพียงพอในการทำเกษตรช่วงฤดูแล้ง

(ค) ผลการติดตามโครงการ

(1) การดำเนินกิจกรรม

node พบว่าการดำเนินกิจกรรมของทีมวิจัยไม่ค่อยมีระบบในการทำงานการวางแผนงานต้องให้พี่เลี้ยงหนุนเสริมเป็นอย่างมาก การดำเนินกิจกรรมบางครั้งไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ เกิดจากปัจจัยที่กำหนดไม่ได้ เช่น กิจกรรมปฏิทินงาน ตามแผนงานจะต้องกำหนดปฏิทินงานแต่ก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากชาวบ้านต้องไปทำนาเพราะถึงฤดูเก็บเกี่ยว ทีมวิจัยจึงตกลงกันว่ากำหนดเวลาการดำเนินโครงการเป็นช่วงๆไป และการดำเนินกิจกรรมการวิเคราะห์ปัญหารู้จักยางแขวนอยู่ก็ต้องรวมไว้กับกิจกรรมรวบรวมปัญหาเนื่องจากตั้งแต่เริ่มโครงการหัวหน้าโครงการไม่ได้อยู่ในพื้นที่เนื่องจากต้องไปทำงานต่างประเทศ ทำให้ศักยภาพของทีมวิจัยที่มีต่อชุมชนลดลง เพราะหัวหน้าโครงการคือคุณจุฑามาศ พลสิทธิ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านมีศักยภาพในการรวมชุมชนเมื่อหัวหน้าโครงการไม่อยู่ทำให้ทีมวิจัยที่เหลือไม่สามารถควบคุมกันได้ เมื่อดำเนินโครงการไประยะหนึ่งที่ทีมวิจัยเริ่มถอนตัว ไม่เข้าร่วมโครงการจนสิ้นสุดโครงการทีมวิจัยเหลือ 3 คน และทีมวิจัยที่เหลืออยู่ก็ไม่มีศักยภาพในการรวมชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการวิจัยทำให้การจัดเวทีที่มีชาวบ้านมาเข้าร่วมแต่ละครั้งที่ทีมวิจัยจะต้องผันงบประมาณจากค่าอาหารมาเป็นเบี้ยประชุม เพื่อให้ชาวบ้านมาเข้าร่วมกิจกรรม node จึงพิจารณาให้รวมกิจกรรมรวบรวมปัญหากับกิจกรรมวิเคราะห์ปัญหารู้จักยางแขวนอยู่ จัดเวทีชาวบ้านเพียงครั้งเดียวเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับทีมวิจัย

(2) กระบวนการมีส่วนร่วม

node พบว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนน้อย มาร่วมเพราะต้องการเงินเบี้ยประชุมไม่ได้อยากมาร่วมด้วยใจที่อยากจะช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านของตนเองให้ดีขึ้น การพูดคุยในเวทีชาวบ้านเกิดความขัดแย้งแตกแยกอย่างเห็นได้ชัด ผู้นำทางการในหมู่บ้านไม่เห็นความสำคัญของโครงการที่จะช่วยกันสานต่อให้สำเร็จ เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาหมู่บ้านหรือเป็นการรวมชาวบ้านให้เกิดความสามัคคีรักพวกพ้องและท้องถิ่น

(3) ข้อมูล/ความรู้

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยพบว่าหมู่บ้านยางแขวนอยู่เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในอำเภอบางระกำ ซึ่งเป็นพื้นที่น้ำท่วมทุกปี ทำให้ชาวบ้านได้รับความเสียหายจากภัยน้ำท่วมคิดเป็นเงิน 1,432,830 บาท/ปี ในขณะที่ฤดูแล้งน้ำที่จะทำเกษตรก็ไม่เพียงพอเสียหายคิดเป็นเงิน 1,063,760 บาท/ปี ชาวบ้านมีหนี้สินเพิ่มขึ้นทุกปี พยายามหารายได้เพิ่มจากการทำอาชีพเสริม เช่น จักรสาน,

พริกแกง, ดอกไม้จันทร์ แต่ก็หาตลาดไม่ได้ จากสภาพหนี้สินบีบรัดทำให้ต่างคนต่างอยู่ต้องทำมาหากินไม่มีเวลามาร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน จึงเกิดความขัดแย้งไม่สามัคคีภายในหมู่บ้าน ผู้นำทางการเมืองไม่มีศักยภาพในการรวมชุมชน วัฒนธรรมประเพณีถูกลืมคนวัยหนุ่ม-สาวอพยพออกจากท้องถิ่นไปทำมาหากินนอกพื้นที่เหลือแต่เด็กและคนชรา เกิดวิกฤตทางสังคมของหมู่บ้าน

(4) พัฒนาการเรียนรู้ต่อกระบวนการทำวิจัย

คนในหมู่บ้านยางแขวนอยู่ส่วนใหญ่จะเป็นคนชราและเด็ก วัยหนุ่มสาว อพยพไปทำงานที่อื่น คนที่เหลืออยู่ก็มีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี สุขภาพจิตเสื่อมโทรมเนื่องจากปัญหาหนี้สิน ความสนใจมุ่งแต่เรื่องทำมาหากิน ทำให้ไม่เกิดพัฒนาการเรียนรู้ต่อกระบวนการวิจัย เนื่องจากไม่เห็นเป็นรูปธรรม ไม่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และช่วยกันคิดแก้ปัญหาที่เกิดจากกระบวนการวิจัย ชุมชนมีความคิดที่ต้องการความช่วยเหลือจากที่อื่นโดยไม่คิดช่วยเหลือตัวเอง

(5) ปัญหา/อุปสรรค

ชาวบ้านไม่ให้ความสนใจงานวิจัยไม่กระตือรือร้นที่จะช่วยกันแก้ปัญหา แสดงความเบื่อหน่ายต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทำวิจัย ทาง node ได้ดำเนินการแก้ปัญหาโดยพิจารณาให้รวมกิจกรรมรวบรวมปัญหากับกิจกรรมวิเคราะห์ปัญหารู้จักยางแขวนอยู่ โดยจัดเวทีชาวบ้านครั้งเดียว จากแผนงานให้จัดเวทีชาวบ้าน 2 ครั้ง เพื่อให้กระชับและสามารถดำเนินโครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์

(6) ข้อสังเกต/ข้อค้นพบ

การพูดคุยในเวที เคยมีการพูดถึงประเด็นทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านที่รับมาจาก “ไท่ง หรือ ไทยทรงดำ” เกี่ยวกับวิถีชีวิตและพิธีกรรม ที่น่าจะนำมาทำวิจัยได้เนื่องจากเป็นงานวิจัยที่เก็บข้อมูลกับคนเฉพาะกลุ่ม ซึ่งสามารถเก็บข้อมูลได้ง่ายกว่าการจัดเวทีชุมชน

(7) ทิศทางและแผนงานในอนาคตของโครงการ

ทีมวิจัยได้ลงมติร่วมกันว่าถ้าสิ้นสุดโครงการร่วมด้วยช่วยกันสานสัมพันธ์ยางแขวนอยู่ก็จะขอหยุดการวิจัยก่อน เนื่องจากศักยภาพของทีมวิจัยไม่พร้อมทีมวิจัยเหลือเพียง 3 คน ถ้าจะมีการทำวิจัยต่อก็ต้องหาทีมวิจัยที่เข้มแข็งกว่าทีมเดิม และคนในทีมจะต้องมีศักยภาพในการรวมชุมชน แต่ถ้าหัวหน้าโครงการคือ คุณจุฑามาศ พลสิทธิ์ กลับจากต่างประเทศทีมวิจัยอาจจะทำงานวิจัยอีกครั้ง

1.2 โครงการหารูปแบบ และกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำน้ำตอน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

(ก) สถานภาพโครงการ

เซ็นสัญญาแล้ว กำลังดำเนินโครงการ

(ข) ทบทวนการติดตามโครงการวิจัยในช่วงที่ผ่านมา

โครงการเซ็นสัญญาในช่วงเดือนมีนาคม 2546 ตามแผนงานที่โครงการกำหนดไว้ มีแผนงานที่ต้องดำเนินการทั้งหมด 5 กิจกรรมคือ

1. การเตรียมทีมวิจัย อบรมวิธีการสำรวจ/การเก็บข้อมูล
2. การศึกษาดูงาน
3. ศึกษาแหล่งท่องเที่ยว
4. เวทีถอดบทเรียนเพื่อจัดทำแผนการท่องเที่ยว
5. จัดทำรายงานสรุป

ในขณะนี้ทีมวิจัยได้ดำเนินการไปแล้ว 3 กิจกรรมดังนี้

(1) การติดตามกิจกรรมการเตรียมทีมวิจัยอบรมวิธีการสำรวจ/การเก็บข้อมูล

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเตรียมความพร้อมนักวิจัยและให้ทีมวิจัยมีแนวทางเดียวกันในการสำรวจและเก็บข้อมูล ทีมวิจัยได้จัดเวทีอบรม 1 ครั้งเป็นเวลา 2 วัน

ผู้ร่วม : ทีมวิจัย ผู้นำในชุมชน นักวิชาการและพี่เลี้ยง

กระบวนการ : ทีมวิจัยพูดคุยเกี่ยวกับโครงการวิจัยที่ได้รับทุนและองค์กรที่สนับสนุน หลังจากนั้นก็เชิญวิทยากรท้องถิ่นคือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขสถานีนอนาмянนาบัว มาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จุดเด่น จุดด้อย และนำมาเชื่อมโยงเข้ากับงานวิจัยเพื่อให้ทีมวิจัยเข้าใจกระบวนการทำงานวิจัยมากขึ้น ต่อจากนั้นก็ทำการคัดเลือกทีมสำรวจประมาณ 15 คน เพื่อจะร่วมอบรมวิธีการสำรวจในวันที่ 2 หลังจากนั้นก็เชิญวิทยากรเป็นอาจารย์ภาควิชาการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มาให้ความรู้เชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ในวันที่ 2 ของการจัดเวทีเป็นการสมมติสถานการณ์ให้ทีมสำรวจเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นพานักท่องเที่ยวโดยมีทีมของวิทยากรจากมหาวิทยาลัยนเรศวรและพี่เลี้ยงไปเที่ยวชมป่าต้นน้ำลำน้ำตอน โดยให้ทีมสำรวจจุดเด่นของเส้นทางท่องเที่ยว โดยมีวิทยากรจากมหาวิทยาลัยนเรศวรช่วยแนะนำและพิจารณาเป็นการฝึกสำรวจเบื้องต้น หลังจากนั้นก็สรุปข้อมูลที่สำรวจเบื้องต้นของเส้นทางท่องเที่ยวลำน้ำตอน

ผลที่ได้รับ : ความรู้และวิธีการสำรวจในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว

(2) การติดตามการศึกษาดูงาน

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับสถานที่ท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

ผู้ร่วม : ทีมวิจัย

กระบวนการ : ทีมวิจัยใช้หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ไปศึกษาดูงานโดยให้โควตาคณะกรรมการผู้ชาย 4 คนและผู้หญิง 4 คน โดยให้ทีมวิจัยคัดเลือกกันเอง โดยไปศึกษาดูงานจังหวัดเชียงใหม่ 3 วัน 2 คืน ที่บ้านแม่คำปอง 1 คืน และค่ายปางแฟน 1 คืน

ผลที่ได้รับ : ความรู้และประสบการณ์จากการไปศึกษาดูงาน

(3) การติดตามศึกษาแหล่งท่องเที่ยว

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวทั้งในมิติเชิงประวัติศาสตร์และเชิงกายภาพ โดยจัดเวที 2 วัน 1 คืน

ผู้ร่วม : ทีมวิจัย วิทยากรค่ายปางแฟน และพี่เลี้ยง

กระบวนการ : ผู้ร่วมออกเดินทางเวลา 8.00น. เพื่อสำรวจเส้นทางป่าต้นน้ำลำน้ำตอน โดยมีวิทยากรค่ายอนุรักษ์ปางแฟน มาทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวและพักทานอาหารกลางวันในป่าลำน้ำตอน หลังจากนั้นทีมวิจัยก็เดินทางสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวเที่ยวจนเย็น ก็เดินทางกลับไม่สามารถพักในป่าได้ตามแผนงานเนื่องจากฝนตกทีมวิจัยก็จะเกิดน้ำป่าและอันตรายจึงให้กลับออกจากป่ามาถึงตอนค่ำ หลังจากนั้นก็พูดคุยเกี่ยวกับการสำรวจแหล่งท่องเที่ยว

ผลที่ได้รับ : ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวป่าต้นน้ำลำน้ำตอน และแผนที่เส้นทางท่องเที่ยว

(ค) ผลการติดตามโครงการ

(1) การดำเนินกิจกรรม

node พบว่าการดำเนินกิจกรรมของทีมวิจัยเป็นไปตามแผนงานทำอย่างมีระบบ แต่ก็มีบางกิจกรรมที่ไม่เป็นไปตามแผนงานคือกิจกรรมศึกษาแหล่งท่องเที่ยว ตามแผนงานจะต้องนอนพักป่าต้นน้ำลำน้ำตอน 1 คืน แต่เนื่องจากอากาศไม่ดีฝนทำท่าจะตก ทีมวิจัยจึงตัดสินใจในเดินทางกลับไม่พักแรม เพราะกลัวจะเกิดอันตรายจากน้ำป่า ซึ่งเป็นการแก้ไขสถานการณ์ที่เสี่ยงอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ทำให้การดำเนินกิจกรรมไม่เป็นไปตามแผนงานที่กำหนด

(2) กระบวนการมีส่วนร่วม

node พบว่าโครงการนี้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนค่อนข้างจะเห็นได้ชัด เนื่องจากหัวหน้าโครงการเป็นผู้ใหญ่บ้าน สามารถรวมชุมชนได้ จากการสังเกต node พบว่าเวทีแรกที่ทีมวิจัยจะเป็นผู้ชายทั้งหมดที่ทำกิจกรรม เมื่อไปดูงานทีมวิจัยจึงตกลงให้โควตาการดูงานโดยให้ชาย 4 คน และหญิง 4 คน ผู้หญิงได้จากคณะกรรมการสำรวจที่เลือกในเวทีแรกและ

ภรรยาของทีมวิจัย หลังจากกลับจากการดูงานที่เชียงใหม่พบว่ากลุ่มแม่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากขึ้น และเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมมากขึ้นกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ทีมวิจัยมีคนในชุมชนเข้าร่วมมากขึ้นทำให้ทีมค่อนข้างเข้มแข็ง

(4) ข้อมูล/ความรู้

จากการดำเนินกิจกรรมถึงขณะนี้ พบว่าป่าต้นน้ำลำน้ำตอนในอดีตเป็นป่าที่เคยทำสัมปทานชาวบ้านต้องการอนุรักษ์ป่าแห่งนี้ไว้โดยต้องการให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการป่าแห่งนี้เคยทำพิธีบวงสรวงป่าทำให้พอมิตันไม้ใหญ่เห็นอยู่บ้าง ทีมวิจัยมีความคิดที่ต้องการทำแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อให้ชาวบ้านมีรายได้จากการท่องเที่ยวจะได้เห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวและช่วยกันอนุรักษ์

(5) พัฒนาการเรียนรู้ต่อกระบวนการทำวิจัย

ชาวบ้านในหมู่บ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีคุณภาพชีวิตดี สุขภาพจิตดีเวลาร่วมกิจกรรมกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นถึงแม้จะไม่ตรงกันแต่ก็ไม่เกิดความขัดแย้งกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นแย้งผู้นำ ทำให้ประเด็นที่พูดคุยผ่านการแสดงความคิดเห็นในวงกว้างมีประเด็นหลากหลายทำให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ให้กับผู้ร่วมจากกรณีทีมวิจัยที่ได้ไปดูงานก็จะนำเรื่องราวที่ได้ไปพบเห็นกลับมาถ่ายทอดให้กับคนอื่น ๆ ฟังและมีการแสดงความคิดเห็นตั้งข้อสังเกตต่าง ๆ จากสิ่งที่ได้ไปพบเห็นมา node มีความคิดเห็นว่ทีมวิจัยมีพัฒนาการเรียนรู้จากกระบวนการทำวิจัยที่เห็นได้ชัด อย่างกรณีที่ทีมวิจัยได้มีการพูดคุยกันถึงรูปแบบการจัดการผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวจะต้องชัดเจนเพื่อไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นภายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผลจากการทำวิจัยทำให้ทีมมองเห็นประเด็นใหม่ ๆ ที่จะต้องเก็บไปคิดและเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้ไปพบเห็นมา

(6) ปัญหา/อุปสรรค

ทีมวิจัยมีอาชีพหลักต้องทำไม่สามารถจะรอเวลาได้คือการทำนา การจัดเวที่ไม่สามารถกำหนดเวลาในระยะยาวได้ เพราะทีมวิจัยจะต้องนัดหมายกันก่อนเวลาไม่แน่นอน ทำให้ช่วงระยะเวลาการทำวิจัยขาดตอน ทีมวิจัยลืมนบรรยากาศ ขณะนี้คนจดบันทึกกับคนทำบัญชีเป็นคนเดียวกัน ซึ่งแต่เดิมมี 2 คน แต่ทางทีมได้แก้ปัญหาแล้ว โดยการนำกลุ่มแม่บ้านมาเข้าร่วม

(7) ข้อสังเกต/ข้อค้นพบ

ป่าต้นน้ำลำน้ำตอนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มเป้าหมายต้องเป็นนักท่องเที่ยวที่ชอบการผจญภัย เนื่องจากความยากลำบากในการเดินทาง

3.7 ทิศทางและแผนงานในอนาคตของโครงการ

ทีมวิจัยได้มีการพูดถึงเรื่องรูปแบบการจัดการผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวป่าต้นน้ำลำน้ำตอน ทีมวิจัยอยากทำแบบสหกรณ์ซึ่งเป็นประเด็นที่อาจจะพัฒนามาทำวิจัยในอนาคต

1.3 โครงการศึกษามูลค่าของป่าและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างการอนุรักษ์ชุมชนบ้านร้อยกอกอย่างยั่งยืน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

(ก) สถานภาพโครงการ

เซ็นสัญญาแล้ว กำลังดำเนินโครงการ

(ข) ทบทวนการติดตามโครงการวิจัยในช่วงที่ผ่านมา

โครงการเซ็นสัญญาในช่วงเดือนมีนาคม 2546 ระยะเวลาดำเนินโครงการ 14 เดือน ตามแผนงานที่ต้องดำเนินโครงการทั้งหมด 7 กิจกรรมคือ

1. การจัดเวทีเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างจิตสำนึกการดูแลป่า
2. การศึกษาดูงานรูปแบบกระบวนการจัดเก็บข้อมูลป่าชุมชน
3. เวทีสร้างแบบสำรวจทดลองการจัดเก็บข้อมูลและถอดบทเรียนการศึกษาดูงาน
4. จัดเก็บข้อมูล
5. จัดเวทีติดตามผลการจัดเก็บข้อมูล
6. สรุปผลการศึกษาและคุณค่าของป่ารวมตลอดระยะเวลา 1 ปี
7. จัดทำรายงานและเผยแพร่ผลการศึกษา

ในขณะนี้ทีมวิจัยได้ดำเนินการไปแล้ว 3 กิจกรรมดังนี้

(1) การติดตามการจัดเวทีเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างจิตสำนึกการดูแลป่า

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมความพร้อมนักวิจัยและหาเยาวชนมาช่วยในการจัดเก็บข้อมูล ทีมวิจัยได้จัดเวที 1 วัน

ผู้ร่วม : ทีมวิจัย ชาวบ้าน วิทยากรและพี่เลี้ยง

กระบวนการ : ทีมวิจัยทำความเข้าใจกับชาวบ้านเกี่ยวกับโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว. ภาค) หลังจากนั้นก็เชิญวิทยากรท้องถิ่น คือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข สถานีอนามัยตำบลนาบัว มาทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยและการทำงานที่ต้องดำเนินการต่อไป หลังจากนั้นก็คัดเลือกเยาวชนที่จะต้องทำหน้าที่เก็บข้อมูล

ผลที่ได้รับ : ทีมเยาวชนที่จะต้องเก็บข้อมูล

(2) การติดตามการศึกษาดูงานรูปแบบและกระบวนการจัดเก็บข้อมูลป่าชุมชน

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสำรวจป่าและการจัดเก็บข้อมูล ทีมวิจัยได้ไปศึกษาดูงานที่ จังหวัดเชียงใหม่เป็นเวลา 2 คืน 3 วัน

ผู้ร่วม : ทีมวิจัย

กระบวนการ : ทีมวิจัยไปดูงานที่บ้านทุ่งใหญ่และแม่ทา เกี่ยวกับการบริหารจัดการป่า โดยชุมชน โดยมีการคัดเลือกทีมไปศึกษาดูงานได้ตัวแทนเยาวชนมัธยมจากหมู่บ้าน 4 คน เด็กประถม 1 คน อาจารย์ของโรงเรียนมัธยมในหมู่บ้าน 1 คน กลุ่มแม่บ้าน 1 คน และแกนนำทีมวิจัย 3 คน

ผลที่ได้รับ : ความรู้จากการศึกษาดูงาน

(3) การติดตามเวทีสร้างแบบสำรวจทดลองการจัดเก็บข้อมูลและถอดบทเรียน การศึกษาดูงาน

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำแบบการสำรวจและทดลองการจัดเก็บข้อมูล และถอดบทเรียนการศึกษาดูงาน ทีมวิจัยจัดเวที 1 วัน

ผู้ร่วม : ทีมวิจัย ชาวบ้าน วิทยากรและพี่เลี้ยง

กระบวนการ : ทีมวิจัยได้ถอดบทเรียนจากการไปดูงานและนำมาเล่าให้ชาวบ้านฟังถึง สิ่งที่ได้ไปพบเห็น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในหมู่บ้าน หลังจากนั้นพี่เลี้ยงจาก node ได้อบรมวิธีการ สร้างแบบสอบถามและช่วยกันทำแบบสอบถามเพื่อนำไปสำรวจในหมู่บ้านต่อไป

ผลที่ได้รับ : บทเรียนจากการไปดูงานและแบบสอบถาม

(ค) ผลการติดตามโครงการ

(1) การดำเนินกิจกรรม

node พบว่าการดำเนินกิจกรรมของทีมวิจัยยังไม่ค่อยมีระบบ การนัดหมาย เวลาจัดเวทีกระชั้นชิด และการดำเนินกิจกรรมช้ากว่าช่วงเวลาที่กำหนด เนื่องจากทีมวิจัยติดงานหน้าที่หลักคือต้องเข้าร่วมทำกิจกรรมด้านยาเสพติดของรัฐบาลในช่วงที่ผ่านมาทำให้ไม่มีเวลาจัดกิจกรรม ตามแผนงานที่กำหนด แต่ขณะนี้ก็กลับเข้าสู่ภาวะปกติแล้วคาดว่าจะดำเนินการต่อไปได้

(2) กระบวนการมีส่วนร่วม

node พบว่าทีมวิจัยสามารถดึงคนในชุมชนมาเข้าร่วมเวทีได้หลากหลายทั้งเด็ก คนชรา วัยหนุ่ม-สาว และกล้าแสดงความคิดเห็นในเวที หัวหน้าที่มีศักยภาพในการดึงชุมชน มาเข้าร่วมเนื่องจากมีตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านค่อนข้างให้ความเคารพนับถือ ทำให้ กระบวนการมีส่วนร่วมของหมู่บ้านนี้เห็นได้ชัด

(3) ข้อมูล/ความรู้

ป่าบ้านร่องกอก เป็นป่าที่ชุมชนบ้านร่องกอกจะเข้าไปหาของป่ามากินเป็นวิถีชีวิตที่อยู่คู่กับป่า ในชุมชนค่อนข้างตื่นตัวเรื่องการอนุรักษ์ป่าแต่ยังขาดความรู้ในการเข้าไปใช้ประโยชน์และการจัดการให้ยั่งยืน จากการพูดคุยของ node พบว่าชุมชนแห่งนี้มีการจัดการที่เกิดจากการรวมตัวของชุมชนคือการจัดการไฟป่าที่มีการตั้งกลุ่มอาสาสมัครในหมู่บ้านให้คอยดูแลไฟป่า เมื่อเกิดไฟป่าทุกคนในหมู่บ้านจะไปช่วยกันดับไฟ เพราะเห็นคุณค่าของป่าถ้าไม่มีป่าจะไม่มีอาหาร

(4) พัฒนาการเรียนรู้ต่อกระบวนการทำวิจัย

ทีมวิจัยและชาวบ้านกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเวทีและติดตาม เมื่อมีการนำประสบการณ์การจัดการป่าโดยชุมชนอื่นมาเล่าให้ฟัง ก็แสดงความคิดเห็นที่อยากจะให้บ้านร่องกอกเป็นเหมือนเค้า มีการพูดคุยในเวทีที่จะตั้งกฎของหมู่บ้านเพื่อให้ป่าบ้านร่องกอกยั่งยืน

(5) ปัญหา/อุปสรรค

ปัญหาที่เกิดขึ้นจะเป็นการจัดเวทียังไม่ได้ตามแผนที่กำหนดเนื่องจากภารกิจของรัฐบาลในการทำกิจกรรมด้านยาเสพติด ทีมวิจัยทั้งสองหน่วยงานไม่ต่อเนื่องสลับบรรยากาศ และการเก็บข้อมูลของป่าบางอย่างพ้นช่วงฤดูกาลไปแล้ว แต่ทาง node จะช่วยหนุนเสริมในกระบวนการเก็บข้อมูลอีกครั้งเพื่อให้เหมาะสมตามสถานการณ์

(6) ข้อสังเกต/ข้อค้นพบ

ชาวบ้านมีการพูดคุยเกี่ยวกับการตั้งกฎของหมู่บ้านในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าบ้านร่องกอก เนื่องจากในปัจจุบันนี้ป่าแห่งนี้กำลังจะเสื่อมโทรมแต่ชาวบ้านได้ตื่นตัวในการอนุรักษ์เมื่อ 2-3 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านพบว่าเห็ดและผักหวานอุดมสมบูรณ์ขึ้นกว่าเดิม ทำให้ชาวบ้านต้องการให้เกิดกฎของหมู่บ้านและเห็นความสำคัญของป่า และเริ่มที่จะรักและหวงแหนป่า จากกรณีคนบ้านอื่นเข้ามาใช้ประโยชน์ในทางที่ทำลายก็มีการพูดคุยกันว่า จะจัดการกับคนเหล่านี้อย่างไร

(7) ทิศทางและแผนงานในอนาคตของโครงการ

ทีมวิจัยจะเริ่มดำเนินการแผนต่อไปคือสำรวจมูลค่าจากการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าของทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน

1.4 โครงการการศึกษาปัจจัยในการป้องกันปัญหายาเสพติดชุมชนบ้านเนินสว่าง ตำบลบึงสามพัน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

(ก) สถานภาพโครงการ

เซ็นสัญญาแล้ว กำลังดำเนินการ

(ข) ทบทวนการติดตามโครงการวิจัยในช่วงที่ผ่านมา

โครงการเซ็นสัญญาในช่วงเดือนมีนาคม 2546 ตามแผนงานที่โครงการกำหนดไว้มีแผนงานที่ต้องดำเนินการทั้งหมด 6 กิจกรรมคือ

1. จัดเวทีที่มวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ
2. เก็บรวบรวมข้อมูล
3. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล
4. เวทีการมีส่วนร่วมปัจจัยป้องกันปัญหาเสพติดด้านต่างๆ
5. เวทีวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยป้องกันปัญหาเสพติดที่แท้จริงซึ่งปัจจัยมาจากแบบสอบถาม/เวทีการมีส่วนร่วมแต่ละด้าน

ในขณะนี้ที่มวิจัยได้ดำเนินการไปแล้ว 2 กิจกรรม และกิจกรรมที่ 3 ได้นัด อ.อัจฉริยา ชูวงศ์เลิศ ช่วยหนุนเสริมวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ในวันที่ 14-15 มิถุนายน 2546

(1) การติดตามกิจกรรมจัดเวทีที่มวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ให้ที่มวิจัยได้รับประสบการณ์จากผู้เชี่ยวชาญและเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการออกแบบสอบถามระหว่างผู้เชี่ยวชาญและที่มวิจัย

ผู้ร่วม : ที่มวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ และพี่เลี้ยง

กระบวนการ : ที่มวิจัยทำความเข้าใจโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว. ภาค) หลังจากนั้นก็ช่วยกันทำแบบสอบถามโดยมีผู้เชี่ยวชาญคือคุณกัลยา นิยมเพ็ง จบปริญญาโทจากมหิดล สาขาการเจริญพันธุ์ ปัจจุบันเป็นพยาบาลอยู่โรงพยาบาลเพชรบูรณ์

ผลที่ได้รับ : แบบสอบถาม

(2) การติดตามกิจกรรมเก็บรวบรวมข้อมูล

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ได้รับความคิดเห็นจากชาวบ้านจากแบบสอบถามที่มวิจัยจะเป็นผู้เก็บแบบสอบถามตามบ้าน

ผู้ร่วม : ที่มวิจัย

กระบวนการ : ที่มวิจัยเป็นผู้เก็บแบบสอบถามตามบ้าน

ผลที่ได้รับ : ข้อมูลจากแบบสอบถาม

(ค) ผลการติดตาม

(1) การดำเนินกิจกรรม

โครงการดังกล่าวได้ดำเนินกิจกรรมเวที 1 ช่วงเดือนเมษายน 2546 ผลจากเวทีดังกล่าวได้แบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญที่ทีมวิจัยเชิญมา หลังจากนั้น node โดย อ.อรริยา ชูวงศ์เลิศ ทำการตรวจแก้กันอีกหลายครั้งทำให้แบบสอบถามที่ได้ซักว่ากำหนด โครงการดังกล่าวคาดว่าจะสิ้นสุดโครงการช้ากว่าแผนงานที่วางไว้

(2) กระบวนการมีส่วนร่วม

จากกิจกรรมที่ผ่านมาในเวทีครั้งที่ 1 ถือว่าทีมมีส่วนร่วมในงานวิจัยมากช่วยกันคิดช่วยกันทำแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเต็มที่ถึงแม้จะมีความรู้ในเรื่องนั้นๆมากบ้างน้อยบ้าง

(3) ข้อมูล/ความรู้

กิจกรรมที่เคยปฏิบัติในหมู่บ้านทั้ง 4 กิจกรรม คือด้านกีฬา ด้านการแสดง ด้านธรรมะ และด้านอาชีพเสริมเป็นกิจกรรมที่ยังทำไม่สม่ำเสมอในชุมชนบ้านเนินสว่าง

(4) พัฒนาการเรียนรู้ต่อกระบวนการทำวิจัย

ทีมวิจัยค่อนข้างจะมีความรู้และทักษะ เพราะส่วนใหญ่จะจบปริญญาตรีและบางคนก็เป็นข้าราชการเกษียณ เรียนรู้กระบวนการทำวิจัยได้เร็วและทำงานเป็นระบบ แต่ยังหลงประเด็นเวลาพูดคุยทำให้มีหัวข้อหลากหลายข้อมูลกระจัดกระจาย ยังต้องพัฒนาทักษะด้านการจัดข้อมูลและประเด็น

(5) ปัญหา/อุปสรรค

จากกิจกรรมที่ผ่านมาทั้ง 2 กิจกรรม ยังไม่พบปัญหาอะไรมากนัก นอกจากเรื่องการตรวจแก้แบบสอบถามให้ครอบคลุมประเด็น ทำให้การดำเนินโครงการช้ากว่ากำหนดเวลา

(6) ข้อสังเกต/ข้อค้นพบ

หมู่บ้านเนินสว่างเคยจัดกิจกรรมด้านกีฬาประมาณปีละ 2 ครั้งแต่ก็ไม่สม่ำเสมอ กิจกรรมด้านละครจัดปีละ 1 ครั้งแต่ขณะนี้กลุ่มละครได้สลายตัวไปแล้ว กิจกรรมด้านธรรมะยังไม่เคยทำกิจกรรมเพื่อต้านยาเสพติดโดยตรงกับชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นแนวร่วม กิจกรรมอาชีพเสริมของหมู่บ้านก็มีกลุ่มอาชีพให้เห็นอยู่บ้างแต่ก็ไม่มีสินค้าเด่น

(7) ทิศทางและแผนงานในอนาคตของโครงการ

ทีมวิจัยคาดว่าโครงการจะสิ้นสุดช้ากว่ากำหนด

2. การแสดงการวิเคราะห์ผลการติดตามโครงการวิจัย

ก. กระบวนการติดตาม

กระบวนการติดตาม	ร่วมด้วยช่วยกันสานสัมพันธ์กับพัฒนาบ้านยางแขวงเหญ่ อ.พิษณุโลก	หารูปแบบและกระบวนการในการจัดการ การท้องถิ่นว่าเชิงอนุรักษ์ อ.พิษณุโลก	ศึกษาคุณค่าของป่าและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ การเสริมสร้างการอนุรักษ์ป่าบ้านร่องกอกอย่าง ยั่งยืน อ.พิษณุโลก	ศึกษาปัจจัยในการป้องกันปัญหาเสถียรชุมชน บ้านเนินสว่าง อ.เพชรบูรณ์
1. จำนวนการติดตาม	โครงการนี้ใช้เวลาในการดำเนินการ 6 เดือน โดยมีกิจกรรมที่ต้องทำทั้งสิ้น 4 กิจกรรม คือ 1. กิจกรรมปฏิบัติงานทางศูนย์องค์พื้นที่ติดตาม 3 ครั้ง 2. กิจกรรมเวทีรู้จักตัวเอง ศูนย์องค์พื้นที่ติดตาม 5 ครั้ง 3. กิจกรรมรวบรวมปัญหา ศูนย์องค์พื้นที่ 2 ครั้ง 4. กิจกรรมวิเคราะห์ปัญหาศูนย์องค์พื้นที่ 2 ครั้ง โครงการดังกล่าวใช้เวลาในการดำเนินการทั้งสิ้น 8 เดือน ขณะนี้อยู่ในช่วงแก้ไขร่างรายงานวิจัย	โครงการนี้ใช้เวลาในการดำเนินการ 6 เดือน โดยมีกิจกรรมทั้งสิ้น 5 กิจกรรม คือ 1. กิจกรรมอบรมวิธีการสำรวจและเก็บข้อมูลศูนย์พื้นที่ติดตาม 1 ครั้ง 2. กิจกรรมการศึกษาคุณค่าพื้นที่วิจัยเลือกไปเรียงใหม่ศูนย์ไม่ได้ไปด้วย 3. กิจกรรมการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวศูนย์พื้นที่ติดตาม 1 ครั้ง 4. กิจกรรมเวทีถอดบทเรียน 5. จัดทำรายงานสรุป ขณะนี้โครงการดำเนินการถึงกิจกรรมที่ 3 และกำลังเข้าสู่กิจกรรมที่ 4 โครงการได้ดำเนินการนำตัวกว่าแผนงานที่กำกับดูแล และกำลังทำจดหมายขอขยายเวลาดำเนินการเพิ่มอีก 4 เดือน	โครงการนี้ใช้เวลาในการดำเนินการ 14 เดือน โดยมีกิจกรรมทั้งสิ้น 7 กิจกรรม คือ 1. กิจกรรมการจัดเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการดูแลป่าศูนย์พื้นที่ติดตาม 1 ครั้ง 2. กิจกรรมเวทีศึกษาดูงานรูปแบบกระบวนการจัดการกับข้อมูลป่าชุมชนที่มีวิจัยเลือกไปเรียงใหม่ทางศูนย์ไม่ได้ไปด้วย 3. กิจกรรมเวทีสร้างแบบเรียงใหม่ทางศูนย์ไม่ได้ไปด้วย 4. กิจกรรมการจัดเก็บสำรวจทดลองการจัดเก็บข้อมูล 2 ครั้ง 5. กิจกรรมการจัดเก็บศึกษาดูงานศูนย์พื้นที่ติดตาม 2 ครั้ง 6. กิจกรรมข้อมูล 5. กิจกรรมจัดเวทีติดตามการจัดเก็บข้อมูล 6. สรุปผลการศึกษา 7. ทำรายงาน ขณะนี้โครงการกำลังดำเนินการไปได้ 3 กิจกรรม กำลังเข้าสู่กิจกรรมที่ 4	โครงการนี้ใช้เวลาในการดำเนินการ 2 เดือน โดยมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการทั้งสิ้น 6 กิจกรรม คือ 1. กิจกรรมจัดเวทีที่มีวิจัยและผู้เชี่ยวชาญศูนย์พื้นที่ติดตาม 2 ครั้ง 2. กิจกรรมเวทีรวบรวมข้อมูลศูนย์พื้นที่ติดตาม 1 ครั้ง 3. กิจกรรมวิเคราะห์ข้อมูลศูนย์พื้นที่ติดตาม 1 ครั้ง 4. เวทีกิจกรรมวิเคราะห์ข้อมูลศูนย์พื้นที่ติดตาม 6. เวทีแสดงผลกรวิเคราะห์ ขณะนี้ทีมวิจัยดำเนินการไปแล้ว 3 กิจกรรมและกำลังเข้าสู่กิจกรรมที่ 4 โครงการนี้ดำเนินการสำคัญว่ากำกับดูแลและให้กำหนดสื่อขยายเวลาแจ้งทางสกว.ภาคแล้ว
2. เครื่องมือในการติดตาม	โครงการนี้ทีมวิจัยเน้นการจัดเวทีและเก็บข้อมูลโดยการสำรวจตามหมู่บ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามจึงใช้การสังเกตการณ์และพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับทีมวิจัย	โครงการนี้ทีมวิจัยใช้เครื่องมือในการดำเนินการหลายแบบคือการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้าน การเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญใช้ข้อมูลเชิงวิชาการ, การศึกษาดูงานและการสำรวจพื้นที่จริงเชิงปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามคือการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็น เพื่อพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับทีมวิจัยเพื่อสรุปงานหลังจากการติดตามสนับสนุนและการร่วมเดินสำรวจป่า เจริญปฏิบัติการ (ทดลองเป็นนักท้องถิ่นให้กับทีมวิจัยในการหาข้อมูลจากคนภายนอก)	โครงการนี้ทีมวิจัยใช้เครื่องมือในการดำเนินการคือการจัดเวที, การเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญเชิงวิชาการ, การศึกษาดูงาน, การใช้แบบสำรวจ และจับประเด็นเพื่อพูดคุยกับทีมวิจัยและสรุปงานในแต่ละกิจกรรม ที่ลงพื้นที่ติดตาม	โครงการนี้ทีมวิจัยใช้เครื่องมือในการดำเนินการคือการจัดเวที, การเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญเชิงวิชาการ, การใช้แบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามคือการศึกษาการงานในแต่ละกิจกรรม ที่ลงพื้นที่ติดตาม

๗. ผลการจัดติดตาม

ผลการติดตาม	ร่วมด้วยช่วยกันสานสัมพันธ์พัฒนาบ้านยางแขวงมอญ จ. พิษณุโลก	หารูปแบบและกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จ. พิษณุโลก	ศึกษาบุคลากรอาสาและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างการอนุรักษ์ป่าบ้านร่องกอกอย่างยั่งยืน จ. พิษณุโลก	ศึกษาปัจจัยในการป้องกันปัญหายาเสพติดชุมชนบ้านเนินสว่าง จ. เพชรบูรณ์
1. การดำเนินกิจกรรม	node พบว่าการดำเนินกิจกรรมของทมิวยังไม่ค่อยมีระบบในการทำงานวางแผนงานต้องให้พี่เลี้ยงหนุนเสริมเป็นอย่างมาก การดำเนินกิจกรรมบางครั้งไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เกิดจากปัจจัยที่กำหนดไม่ได้ เช่น กิจกรรมปฏิบัติงาน ตามแผนงานจะต้องกำหนดปฏิทินงานแต่ไม่สามารถทำได้เนื่องจากชาวบ้านต้องไปทำงานเพราะถึงฤดูเก็บเกี่ยว ทมิวจึงยังคงกันว่าจะกำหนดเวลาการทำงานในโครงการเป็นช่วงๆไป และกล่าวการดำเนินกิจกรรมการวิเคราะห์ปัญหารู้อย่างแขวงมอญก็ต้องรวมไว้กับกิจกรรมรวบรวมปัญหาเองจากตั้งแต่เริ่มโครงการหัวหน้าโครงการไม่ได้อยู่ในพื้นที่เนื่องจากต้องไปทำงานต่างประเทศ ทำให้ศักยภาพของทมิวที่ยังมีต่อชุมชนลดลง เพราะหัวหน้าโครงการก็อยู่ดูงานตาม พลสิทธิ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านมีศักยภาพในการรวบรวมชุมชนแล้วหัวหน้าโครงการไม่อยู่ทำให้ทมิวที่ยังที่เหลือไม่สามารถควบคุมกันได้ เมื่อดำเนินโครงการไประยะหนึ่งทมิวจึงเริ่มถอนตัว ไม่เข้าร่วมโครงการตั้งแต่โครงการทมิววัยเพียง 3 คน และทมิววัยก็ถอนตัวที่ไม่ได้ศักยภาพในการรวมชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการจึงทำให้การจลลที่มีชาวบ้านมาเข้าร่วมแต่ละครั้งทมิววัยจะต้องดึงงบประมาณจากค่าอาหารมาเป็นเบี้ยประชุม เพื่อให้ชาวบ้านเข้ามาเข้าร่วมกิจกรรม จึงพิจารณาให้รวมกิจกรรมรวบรวมปัญหาเกี่ยวกับกรณีวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพแขวงมอญ จัดเวทีชาวบ้านเพื่อสร้างเสียงเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับทมิววัย	node พบว่าการดำเนินการมีส่วนร่วมของชุมชนก่อนช่วงจะเห็นได้ชัด เนื่องจากหัวหน้าโครงการเป็นผู้ใหญ่บ้าน สามารถรวมชุมชนได้ จากการสังเกต node พบว่าเวทีแรกที่ทมิววัยจะเป็นผู้ขายทั้งหมดที่กิจกรรม เมื่อไปดูงานทมิววัยจึงตกลงให้โควตาการทำงานโดยให้ขาย 4 คน และหญิง 4 คน ผู้หญิงได้จากการรวมการสำรวจที่เลือกในเวทีแรก และกรรขของทมิววัย หลังจากกันจากการดูงานที่เชียงใหม่พบว่าหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมไม่ตรงการมากขึ้น และเข้ามาบทบาทในการรวมมากขึ้นถ้าที่จะแสดงความเห็น ทมิววัยก็คนในชุมชนเข้าร่วมมากขึ้นทำให้ทีมต้องเข้มแข็ง	node พบว่าการดำเนินกิจกรรมของทมิววัยยังไม่ค่อยมีระบบ การเห็นนายเวรจัดเวทีที่ชุมชนจิต และการดำเนินกิจกรรมที่เข้าร่วมเวลาที่กำหนด เนื่องจากทมิววัยต้องการหน้าทีหลักต้องเข้าร่วมทำกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมบ้านในช่วงที่ผ่านมาทำให้ไม่มีเวลาจัดกิจกรรม ตามแผนงานที่กำหนด แต่ขณะนั้นกลับเข้าสู่ภาวะปกติแล้วกล่าวว่าจะดำเนินการต่อไปได้	โครงการดังกล่าวได้ดำเนินกิจกรรมมาเวที 1 ช่วงเดือนเมษายน 2546 ผลจากเวทีดังกล่าวได้แบบสอบถามที่ผ่านการพัฒนาจากผู้ใช้รายผู้ที่มวิจัยเข้ามา หลังจากนั้น node โดย อ. อธิยา ชูวงศ์เลิศ ทำการตรวจแก้กันอีกหลายครั้งทำให้แบบสอบถามที่ได้เรียกว่าดีกว่าที่กำหนด โครงการตั้งกล่าวคาดว่าจะสิ้นสุดโครงการเร็วกว่าแผนงานที่วางไว้
2. กระบวนการมีส่วนร่วม	node พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนน้อยมา เพราะจะต้องการเงินเป็นระยะไม่ได้โดยการร่วมด้วยก็ยากจะช่วยเหลือพัฒนาหมู่บ้านของตนเองให้ดีขึ้น การพูดคุยในเวทีชาวบ้านเกิดความขัดแย้งแตกแยกอย่างเห็นได้ชัด ผู้นำทางการเมืองหมู่บ้านไม่เห็นความสำคัญของการที่จะช่วยกันสานต่อให้สำเร็จเพื่อจะได้นำผลกรวิจัยไปใช้พัฒนาหมู่บ้านหรือเป็นกรรมกรชาวบ้านให้เกิดความสามัคคีรักพวกพ้องและท้องถิ่น	node พบว่าโครงการนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนก่อนช่วงจะเห็นได้ชัด เนื่องจากหัวหน้าโครงการเป็นผู้ใหญ่บ้าน สามารถรวมชุมชนได้ จากการสังเกต node พบว่าเวทีแรกที่ทมิววัยจะเป็นผู้ขายทั้งหมดที่กิจกรรม เมื่อไปดูงานทมิววัยจึงตกลงให้โควตาการทำงานโดยให้ขาย 4 คน และหญิง 4 คน ผู้หญิงได้จากการรวมการสำรวจที่เลือกในเวทีแรก และกรรขของทมิววัย หลังจากกันจากการดูงานที่เชียงใหม่พบว่าหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมไม่ตรงการมากขึ้น และเข้ามาบทบาทในการรวมมากขึ้นถ้าที่จะแสดงความเห็น ทมิววัยก็คนในชุมชนเข้าร่วมมากขึ้นทำให้ทีมต้องเข้มแข็ง	node พบว่าทมิววัยสามารถดึงคนในชุมชนมาเข้าร่วมเวทีได้หลากหลายทั้งเด็ก คนชรา วัยหนุ่ม-สาว และกล้าแสดงความคิดเห็นในเวที หัวหน้าทีมมีศักยภาพในการตั้งชุมชนมาเข้าร่วมเนื่องจากมีตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านค่อนข้างให้ความเคารพนับถือ ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของหมู่บ้านนั้นเห็นได้ชัด	จากกิจกรรมที่ผ่านมาในเวทีครั้งที่ 1 ถือว่าทมิวมีส่วนร่วมในงานวิจัยมาช่วยกันคิดช่วยกันทำแบบสอบถามแสดงความเห็นเพิ่มเติมถึงแม้จะมีความรู้ในเรื่องหนึ่งมากกว่าบางข้ออย่าง

ผลการติดตาม	ร่วมด้วยช่วยกันสานสัมพันธ์พัฒนาบ้านยางแขวงอยู่ จ.พิษณุโลก	หารูปแบบและกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จ.พิษณุโลก	ศึกษาข้อมูลของป่าและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างการอนุรักษ์ป่าบ้านร่องกอกอย่างยั่งยืน จ.พิษณุโลก	ศึกษาปัจจัยในการป้องกันปัญหาเสถียรชุมชนบ้านเนินสว่าง จ.เพชรบูรณ์
5. ปัญหาอุปสรรค	ชาวบ้านไม่ให้ความสนใจงานวิจัยไม่กระตือรือร้นที่จะช่วยกันแก้ปัญหา แสดงความเบี่ยงเบนช่วยต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทำวิจัย ทาง node ได้ดำเนินการแก้ปัญหาโดยการชี้แจงให้ทราบถึงกิจกรรมรวมรวมปัญหา กับกิจกรรมวิเคราะห์ปัญหาให้ทราบถึงปัญหาระหว่างชุมชน โดยจัดเวทีชาวบ้านครั้งเดียว จากแผนงานให้จัดเวทีชาวบ้าน 2 ครั้ง เพื่อให้กระชับและสามารถดำเนินโครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์	ชาวบ้านน้ำคองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มเป้าหมายต้องเป็นนักท่องเที่ยวที่รอบรู้มากพอ เพราะได้เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทาง	ปัญหาที่เกิดขึ้นจะเป็นการจำกัดที่ไม่ได้ตามแผนที่กำหนด เนื่องจากภารกิจของรัฐบาลในทางที่กิจกรรมด้านเสถียรภาพชุมชนไม่ต่อเนื่องสิ่งสมมติ และการเก็บข้อมูลของป่าบางอย่างในช่วงฤดูฝนไปแล้ว แต่ทาง node จะช่วยหนุนเสริมในกระบวนการกับข้อมูลอีกครั้ง เพื่อให้เหมาะสมตามสถานการณ์	จากกิจกรรมที่ผ่านมาทั้ง 2 กิจกรรม ยังไม่พบปัญหาอะไรมากนัก นอกจากเรื่องการตรวจเช็คแบบสอบถามให้ครอบคลุมประเด็น ทำให้การดำเนินโครงการช้ากว่ากำหนดเวลา
6. ข้อสังเกตข้อค้นพบ	การพูดคุยในเวที เคยมีการพูดถึงประเด็นทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านที่มาจาก "ฮ่ง หรือ ไทหยงดำ" เกี่ยวกับวิถีชีวิตและพิธีกรรม ที่น่าจะนำมาทำวิจัยได้ เนื่องจากเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับชุมชนเฉพาะกลุ่ม ซึ่งสามารถกับข้อมูลได้ง่ายกว่าการจัดเวทีชุมชน	บ้านน้ำคองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มเป้าหมายต้องเป็นนักท่องเที่ยวที่รอบรู้มากพอ เพราะได้เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทาง	ชาวบ้านมีการพูดคุยเกี่ยวกับการตั้งกฎของหมู่บ้านในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าบ้านร่องกอก เนื่องจากในปัจจุบันนี้ป่าแห่งนี้กำลังจะเสื่อมโทรมชาวบ้านให้สัตยาบันในการอนุรักษ์เมื่อ 2-3 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านพบว่า หักและลักหาของของหมู่บ้านและเห็นความสำคัญของการให้ และเริ่มที่จะรักและหวงแหนป่า จากกรณีคนบ้านอื่นเข้ามาใช้ประโยชน์ในทางที่ทำลายป่าก็มีการพูดคุยกันว่าจะจัดการกับคนเหล่านี้อย่างไร	หมู่บ้านเนินสว่างเคยจัดกิจกรรมด้านเสถียรภาพประมาณปีละ 2 ครั้งแต่ก็ไม่ต่อเนื่อง กิจกรรมด้านเสถียรภาพปีละ 1 ครั้งแต่ชุมชนยังไม่ค่อยทำกิจกรรมเพื่อด้านเสถียรภาพโดยตรงกับชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นแนวร่วม กิจกรรมอาชีพเสริมของหมู่บ้านก็มีกลุ่มอาชีพให้หันมาอยู่บ้านแต่ก็ไม่มีสินค้าเด่น
7. ทิศทางและแผนงานในอนาคต	ทีมวิจัยได้ลงมติร่วมกันว่าถ้าสิ้นสุดโครงการความร่วมมือกันสานสัมพันธ์บ้านยางแขวงอยู่ก็จะหยุดการวิจัยก่อน เนื่องจากศักยภาพของทีมงานวิจัยไม่พร้อมทีมวิจัยเหลือเพียง 3 คน ถ้าจะมีการทำวิจัยก็ต้องจัดหาทีมวิจัยที่เข้มแข็งกว่าทีมเดิม และคนในทีมจะต้องมีศักยภาพในการรวมชุมชน แต่ถ้าหัวหน้าโครงการคือ คุณจุฑามาศ พลสิทธิ์ กลับจากต่างประเทศทีมวิจัยอาจจะทำงานวิจัยอีกครั้ง	ทีมวิจัยได้มีการพูดถึงรูปแบบการจัดการดูแลประโยชน์ที่ได้เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านน้ำคอง ทีมวิจัยอยากทำแบบสหกรณ์ซึ่งจะเป็นประเด็นที่อาจจะพัฒนามาทำวิจัยในอนาคต	ทีมวิจัยจะเริ่มดำเนินการแผนต่อไปคือสำรวจมูลค่าจากการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าของทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน	ทีมวิจัยคาดว่าโครงการจะสิ้นสุดช้ากว่ากำหนด

3. ปัญหาในภาคปฏิบัติและกระบวนการหนุนเสริมโดยศูนย์ฯ

(ก) โครงการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนจาก สกว.ภาค

(1) การดำเนินงานซึ่งไม่เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้ ทุกโครงการจะดำเนินการช้ากว่าที่กำหนด สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากทีมวิจัยยังขาดประสบการณ์ในการทำวิจัยเวลากำหนดแผนงานจึงมองไม่เห็นปัญหาที่จะเกิดขึ้น เช่น ทีมวิจัยและชุมชนติดทำนา เนื่องจากฤดูกาลรอไม่ได้ ซึ่งปัญหาดังนี้ node ได้พยายามแก้ปัญหาเกี่ยวกับโครงการที่กำลังพัฒนาโดยการนำประสบการณ์จากโครงการที่ได้ดำเนินการแล้วมาบอกเล่าให้ฟังเพื่อให้โครงการที่กำลังพัฒนานำปัจจัยตรงนี้ไปคิดในการตั้งแผนงานดำเนินกิจกรรมต่างๆ

(2) ทีมวิจัยจะมองการจัดกิจกรรมในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ คือเน้นคนเข้าร่วมเวทีมากกว่าเนื้อหาหรือบทเรียนจากการทำวิจัย อย่างเช่น โครงการที่หัวหน้าโครงการเป็นผู้นำทางการในชุมชน ผู้เข้าร่วมจะมาเป็นจำนวนมากบรรยายภาคในเวทีจะเป็นทางการ ชาวบ้านจะแสดงความคิดเห็นแบบไม่เป็นธรรมชาติ ศูนย์ฯสังเกตเห็นว่าโดยธรรมชาติชุมชนมีการพูดคุยเคลื่อนไหวในประเด็นที่ทำวิจัยตลอดเวลา แต่การจัดเวทีเหมือนกับเป็นการแสดงสัญญาณว่าได้ดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นทางการแล้ว การรับรู้หรือเรียนรู้จะเห็นไม่เด่นชัดภายในเวที แต่การเรียนรู้หรือพัฒนาการจะเห็นอย่างต่อเนื่องในการทำวิจัย

(3) โครงการที่หัวหน้าโครงการเป็นชาวบ้านธรรมดา(ผู้ไม่ธรรมดา)ผู้เข้าร่วมจะมาน้อย และส่วนใหญ่จะเป็นคนในกลุ่มของตนเองมากกว่า การแสดงความคิดเห็นจะเปิดกว้างและเป็นธรรมชาติเหมือนว่าการจัดเวทีคนน้อยจะเห็นเนื้อหาของงานกระบวนการเรียนรู้และการรับรู้ได้ชัดเจนกว่า

(4) เมื่อโครงการดำเนินการไประยะหนึ่งทีมวิจัยจะเหลือน้อยลง สาเหตุหนึ่งเนื่องจากทีมวิจัยต้องออกไปทำงานนอกพื้นที่ และต้องทำมาหากินไม่สามารถมาเข้าร่วมวิจัยได้ node ได้พยายามแก้ปัญหาเกี่ยวกับโครงการที่กำลังพัฒนาในขณะนี้ เกี่ยวกับผู้เข้าร่วมทีมวิจัยว่าจะต้องเป็นผู้ที่สนใจทำงานวิจัยร่วมกันไม่ให้มองการรวมทีมวิจัยในเชิงปริมาณ และบอกเล่าประสบการณ์ของโครงการที่ได้ดำเนินการแล้ว ให้แก่โครงการที่กำลังพัฒนา เพื่อเป็นประสบการณ์ในการทำงานวิจัยและตั้งทีมวิจัย

(5) การทำบัญชีการเงินของทีมวิจัยมักไม่ถูกต้อง จะต้องให้พี่เลี้ยงเข้าไปหนุนเสริมหลาย ๆ ครั้ง ทุกโครงการจะมีปัญหาในเรื่องของการทำบัญชี ศูนย์ฯได้แก้ปัญหาด้วยการให้พี่เลี้ยงช่วยตรวจสอบเอกสารอย่างสม่ำเสมอ

(6) การเก็บข้อมูลของทีมวิจัย เมื่อมีข้อมูลแล้วการจัดการกับข้อมูลยังต้องให้พี่เลี้ยงเข้าไปหนุนเสริมเพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูล การนำข้อมูลมาใช้ตอบคำถามการวิจัยครอบคลุมและชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากทีมวิจัยยังไม่มีประสบการณ์ในการจัดการและจัดระบบข้อมูล ทำให้ผลของงานวิจัยยังขาดๆ เกินๆ และสิ่งที่ศูนย์ฯสังเกตเห็นคือทีมวิจัยทุกโครงการมีความวิตกกังวลในเรื่องของผลงานวิจัย กลัวจะออกมาไม่ดี ผลการศึกษาไม่สวย ไม่ดีอย่างที่คิด ซึ่งศูนย์ฯได้พยายามทำความเข้าใจกับทีมวิจัยแล้ว ในเรื่องความคาดหวังของสกว. ภาค ที่มีต่องานวิจัยท้องถิ่นว่าเราต้องการให้ชาวบ้านเรียนรู้กระบวนการทำวิจัย มากกว่าผลของงานวิจัย การทำงานวิจัยของชาวบ้านจำเป็นต้องอาศัยเวลาในแต่ละขั้นตอนของการทำวิจัย ดังนั้นในเรื่องของข้อจำกัดเวลาในการทำวิจัย จำเป็นต้องยืดหยุ่น ถ้าหากเร่งรีบมากเกินไปจะสร้างความกดดันให้กับทีมวิจัยและจะได้งานเชิงปริมาณมากกว่างานเชิงคุณภาพ

๕

บทที่ 3
โครงการฝึกอบรม
หลักสูตร
“การเสริมสร้างทักษะการวิจัยแก่ชุมชน”

โครงการฝึกอบรม

หลักสูตร “การเสริมสร้างทักษะการวิจัยแก่ชุมชน”

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก

1. หลักการและเหตุผล

จากการทำงานที่ผ่านมาของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก ได้ประสบปัญหาที่ชุมชนขอการสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นน้อยมาก เนื่องจากชุมชนคิดว่าการทำวิจัยเป็นเรื่องที่ยาก และต้องใช้หลักวิชาการเข้ามาช่วย ชุมชนจึงมองว่าตนเองไม่สามารถทำวิจัยได้

บทเรียนของการพัฒนาโครงการของศูนย์ฯ ที่ผ่านมาทำให้ศูนย์ตั้งสมมติฐานว่า ถ้าชาวบ้านมี “ทักษะการวิจัย” จะทำให้เขามั่นใจว่าเขาสามารถทำวิจัยได้ และจะเขียนโครงการมาเพื่อขอสนับสนุนการวิจัย

ด้วยเหตุนี้ศูนย์ฯ จึงได้จัดให้มีการอบรมเรื่องทักษะการวิจัย โดยฝึกให้ชุมชนถอดบทเรียนเขียนเป็นบทความ (วิจัย “น้อย”) ประมาณ 15-20 หน้า ส่วนทักษะวิจัยที่จะฝึกอบรมจะประกอบไปด้วย การตั้งวัตถุประสงค์การถอดบทเรียน การวางโครงเรื่อง (กรอบแนวความคิด) การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ ตีความข้อมูล และการเขียนบทความ

2. วัตถุประสงค์

1. ฝึกทักษะให้ชุมชนรู้จักการตั้งวัตถุประสงค์การถอดบทเรียน วางโครงเรื่อง (กรอบแนวความคิด) เก็บรวบรวม วิเคราะห์ และตีความข้อมูล รวมทั้งเขียนบทความ
2. ได้บทความ การถอดบทเรียนชุมชน (งานวิจัย “น้อย”)

3. กลุ่มที่เข้าร่วมอบรม

1. กลุ่มเกษตรกรทำนาบ่อโพธิ์

แกนนำของกลุ่มเกษตรกรทำนาบ่อโพธิ์มีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษ แต่เป็นเรื่องใหม่สำหรับชุมชน และเป็นเรื่องยากที่จะเปลี่ยนความคิดของคนในชุมชน ปัจจุบันหนึ่งในทีมวิจัยของกลุ่มนี้คือ คุณลุงม่วง ตาสี เป็นผู้ริเริ่มการทำเกษตรอินทรีย์ในหมู่บ้าน โดยได้แนวคิดจากการที่เป็นผู้นำทางธรรมชาติ มีโอกาสเข้าร่วมเวทีต่างๆ ที่สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษ จากการได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทำให้คุณลุงม่วงเล็งเห็นถึงผลดีของการทำเกษตรอินทรีย์ จึงนำมาทดลองทำกับแปลงเกษตรของตนเอง มีการนำวัสดุท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง

ด้วยเหตุนี้คุณลุงม่วงจึงมีความต้องการที่จะให้คนในชุมชนเห็นถึงผลดีของการทำเกษตรอินทรีย์ และเห็นผลเสียของการทำเกษตรเคมี แต่จากที่กล่าวไปแล้วข้างต้น การจะทำให้คนในชุมชนเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ทันทีนั้นเป็นเรื่องยาก เพราะเป็นความเข้าใจและความเชื่อส่วนบุคคลไปแล้ว เกือบจะเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมการทำนาอีกยุคหนึ่งก็ได้ จึงต้องมีวิธีการหรือกระบวนการที่จะมาชี้ให้คนในชุมชนได้รับทราบ ทีมวิจัยจึงเลือกที่จะชี้ให้เห็นถึงต้นทุนการทำนาโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตขึ้นเองในชุมชน ว่าสามารถลดต้นทุนได้

มีผู้เข้าร่วม 5 คน คือ นายม่วง ดาสี, นายคำฝู่น เดชแสงสี, นางนาวัล นาวิชา, นางรัตนพร ผุสดี, นส.พนิดา ดาสี

2. กลุ่มละครเยาวชนเพื่อชุมชนดาวลูกไก่

กลุ่มละครเยาวชนเพื่อชุมชนดาวลูกไก่เป็นกลุ่มที่เล่นละครสะท้อนปัญหาสังคมที่แสดงโดยกลุ่มเด็กนักเรียนชั้นมัธยมของโรงเรียนศรีอินทราทิตย์พิทยาคม ซึ่งสมาชิกบางคนเคยติดยาเสพติด จึงมีการก่อตั้งกลุ่มฯ ขึ้นมาเพื่อดึงสมาชิกเหล่านี้ให้หันมาทำกิจกรรมเพื่อต้านยาเสพติดและสะท้อนปัญหาต่างๆ ในคนในชุมชนได้รับทราบ และตั้งแต่ก่อตั้งกลุ่มฯ ขึ้นมานั้นยังไม่ได้มีการวัดและประเมินผลแต่อย่างใด จึงมีความต้องการที่จะถอดบทเรียนการทำงานที่ผ่านมาในด้านต่างๆ เช่น ประวัติกลุ่มดาวลูกไก่, การบริหารสมาชิก, ความสัมพันธ์กับชุมชน, การหางบประมาณ, การหาพื้นที่ดำเนินการ, การวัด/ประเมินผลผู้ชมอย่างง่ายจากการใช้สื่อละครในชุมชน

เพื่อจะนำผลและองค์ความรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียนมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มฯ ให้เกิดความยั่งยืน

มีผู้เข้าร่วม 3 คน คือ นส.สายชล คงล้อม, นายอมร ชัยเสนา, นายชุมพล บัวโล

3. กลุ่มแปรรูปน้ำผักกระทอน

ชาวบ้านในต.บ่อโพธิ์ ได้มีการแปรรูปใบกระทอนเป็นน้ำกระทอนใช้ทดแทนน้ำปลาได้ ซึ่งขั้นตอนการแปรรูปนั้นเริ่มจากการที่ชาวบ้านต้องไปเก็บใบกระทอนที่ขึ้นในป่าตามธรรมชาติ การเก็บใบกระทอนในแต่ละครั้งนั้นอาจจะต้องตัดกิ่ง-ก้านของต้นไม้ ทำให้เกิดความเสียหาย เป็นการทำลายป่าและทรัพยากรทางธรรมชาติ ทีมวิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับการเพาะต้นกระทอน เนื่องจากที่ผ่านมามีคนพยายามที่จะนำเมล็ดมาเพาะแต่ก็ไม่ขึ้น จึงต้องการศึกษาและทดลองอย่างจริงจัง เพราะถ้าสามารถปลูกต้นกระทอนเองได้ก็ไม่จำเป็นต้องไปตัดไม้ทำลายป่า

มีผู้เข้าร่วม 3 คน คือ นางคำเขียน พิมเสนา, นายสุชน พุดตาลดง, นายปฏิวดี โคตรพรม

4. กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

มีความสนใจเกี่ยวกับการย้อมสีโดยใช้วัตถุดิบให้สีจากธรรมชาติ เช่น เปลือกไม้, ใบไม้, รากไม้ หรือดอก เนื่องจากเส้นด้ายที่ผ่านการย้อมสีธรรมชาติ แล้วนำมาทอเป็นผืนนั้น เมื่อนำไปซักสีจะตก ทำให้ลูกค้าที่ซื้อสินค้าไปไม่พอใจ กลุ่มฯ จึงต้องการที่จะศึกษาทดลองการย้อมผ้าอย่างไรสีจึงจะไม่ตก เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาดที่ต้องการผ้าทอสีธรรมชาติที่สดใส ซึ่งถ้าสามารถทำได้จะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มฯ

มีผู้เข้าร่วม 3 คน คือ นางสาวเพ็ญ ทองคำ, นายคำฟอง ตาสี, นางฉลอง วงวิสาร

5. กลุ่มปลูกพืชสมุนไพรและแปรรูป

กลุ่มปลูกพืชสมุนไพรและแปรรูปมีความสนใจและต้องการที่จะศึกษาบทบาทของกลุ่มฯ ต่อเศรษฐกิจหมู่บ้าน เพื่อที่จะนำมาเป็นแนวทางในการบริหารพัฒนา และการก้าวเดินของกลุ่มต่อไป

มีผู้เข้าร่วม 3 คน คือ นางจิรพรรณ เมืองมูล, นส.วาสนา สวนเศรษฐกิจ, นายประวัติ เมืองมูล

6. กลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีความสนใจในวิธีและขั้นตอนการเลี้ยงไหมพื้นเมือง เนื่องจากในปัจจุบันกลุ่มเลี้ยงไหมไว้เพื่อส่งโรงงาน ขั้นตอนการเลี้ยงไหมจะเริ่มจากการซื้อไข่มาจากโรงงาน และเมื่อโตเต็มที่แล้วก็ส่งโรงงานทั้งที่ยังเป็นฝัก ทำให้รายได้ต่ำ จึงมีความสนใจที่จะเลี้ยงไหมพื้นเมืองเช่นสมัยก่อน ที่จะเริ่มตั้งแต่เพาะพันธุ์เอง เลี้ยงจนโตเต็มที่จึงสาวไหมและทอเป็นผืนผ้า ซึ่งน่าจะเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้ แต่คนในกลุ่มฯ ไม่มีความรู้เรื่องการเลี้ยงไหมพื้นเมือง จึงต้องการที่จะศึกษาวิจัยในเรื่องนี้

มีผู้เข้าร่วม 3 คน คือ นส.ดวงพร จันทรศิริ, นายทรงพงษ์ ขวัญเมือง, นส.ศรัณย์พร พาสีตา

7. กลุ่มออมทรัพย์

ปัจจุบันกลุ่มออมทรัพย์ประสบกับปัญหาในด้านบุคลากร ทำให้ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ กรรมการของกลุ่มฯ ไม่ได้เป็นโดยความสมัครใจ อีกทั้งสมาชิกกลุ่มฯ ก็ไม่เข้าใจการทำงานและผลการดำเนินการของกลุ่ม ทำให้กลุ่มค่อนข้างมีปัญหา ทีมวิจัยจึงคิดว่าน่าจะต้องมีการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและการบริหารบุคลากรในการทำงานร่วมกันของกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อเป็นการสร้างแนวทางการบริหารงานต่อไป

มีผู้เข้าร่วม 3 คน คือ นายสมพงษ์ ตั้งมัน, นายสว่าง ตาสี, นายประนอม บุญธรรม

4. บทวิเคราะห์

4.1 ภาพรวม

เมื่อเข้าสู่ขั้นตอนของการเขียนโครงร่างหัวข้อที่จะเก็บข้อมูล(ภาษาชาวบ้าน) หรือ การทำนิยามปฏิบัติการ(ภาษานักวิชาการ) เหลือโครงการที่ “ตกลงปลงใจ” กับศูนย์ฯ 5 โครงการ จาก 7 โครงการ ซึ่งมีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย	โครงการวิจัย				
	คิดค้นหาวิธีปลูกต้นกระทอน	บทบาทของกลุ่มสมุนไพรรักษาโรค การแก้ไขปัญห เศรษฐกิจหมู่บ้าน	ถอดบทเรียนการทำงานของกลุ่มดาวลูกไก่	ย่อมสิทธรมชาติ อย่างไรไม่ให้ตก	เกษตรอินทรีย์กับการลดต้นทุนการผลิต
โจทย์วิจัย	ค้นหาวิธีปลูกต้นกระทอน	- บทบาทของกลุ่มฯ ต่อการแก้ไขปัญห เศรษฐกิจหมู่บ้าน - การบริหารจัดการกลุ่มสมุนไพรรักษาโรค	ถอดบทเรียน (เพื่อค้นหา) ปัจจัยที่ทำให้เกิดความยั่งยืน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	ย่อมสิทธรมชาติ อย่างไรไม่ให้ตก	ศึกษาเปรียบเทียบการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และการใช้ปุ๋ยเคมีในนาข้าว
วิธีวิจัย	คิดค้นหาวิธีปลูกต้นกระทอน	บทบาทของกลุ่มสมุนไพรรักษาโรค การแก้ไขปัญห เศรษฐกิจหมู่บ้าน	ถอดบทเรียนการทำงานของกลุ่มดาวลูกไก่	ย่อมสิทธรมชาติ อย่างไรไม่ให้ตก	เกษตรอินทรีย์กับการลดต้นทุนการผลิต
หัวข้อวิจัย, ย่อย	วิธีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์, วิธีการเพาะเมล็ดพันธุ์, วิธีการปักชำ (ทดลอง 15 แบบ)	บทบาทของกลุ่มฯ ต่อ ศก.ชุมชน, บทบาทของกลุ่มฯ ด้านสังคม, การบริหารจัดการกลุ่ม, ทำอย่างไรให้คน(ชาวบ้าน)ใช้สมุนไพรรักษาโรค, แนวทางการพัฒนากลุ่มฯ ให้เข้มแข็ง	ที่มาของกลุ่มดาวลูกไก่, วิธีการดำเนินการ, ผลที่ทำให้ดาวลูกไก่อ ยั่งยืน, ปัจจัยสนับสนุน, ปัจจัยอุปสรรค	ประวัติการย่อมสิทธรมชาติ, วิธีการย่อมสิทธรมชาติทำอย่างไร (ศึกษา 3 วิธี), ลักษณะของต้นไม้ที่ให้สี, วัตถุประสงค์อะไรบ้าง, ข้อดีข้อเสียระหว่างการย่อมสิทธรมชาติกับสีเคมี	ศึกษาด้านทุน, ผลผลิต, ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม, ปริมาณปุ๋ยอินทรีย์ที่เหมาะสม
ประเภทงานวิจัย	“PAR” ทดลองเปรียบเทียบและทดสอบปัจจัย	“วิจัยทางเลือก” ถอดองค์ความรู้	“วิจัยทางเลือก” วิจัยเบื้องต้น-ถอดความรู้จากงานพัฒนา	“PAR” ทดลองเปรียบเทียบและทดสอบปัจจัย	“PAR” ทดลองเปรียบเทียบและทดสอบปัจจัย
การ setting กระบวนการ	เป็นการวางแผนโดยศูนย์ฯ และทำการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้ชุมชน โดยเริ่มจาก (1) ฝึกอบรมการตั้งหัวข้อและโจทย์วิจัย (2) การตั้งประเด็นวิจัยหัวข้อใหญ่-หัวข้อย่อย และหัวข้อย่อย (3) ทำให้ประเด็นใหญ่-น้อย-ย่อยมีความสมบูรณ์ โดยศูนย์ฯ เชิญผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายในเนื้อหาที่แต่ละกลุ่มสนใจ (บรรยายกลุ่มต่อกลุ่ม) (4) ปรับปรุงประเด็นการวิจัย (5) บรรยายเรื่องการสุ่มตัวอย่างและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และออกแบบการทดลอง/เครื่องมือเก็บข้อมูล (6) ทดลองเก็บข้อมูล (7) บรรยายเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูล (8) ทดลองวิเคราะห์ข้อมูล (9) บรรยายเรื่องการเขียนข้อมูล (10) ทดลองเขียนข้อมูล (11) ตรวจ-แก้ไขจนกว่าจะสมบูรณ์				

ระเบียบวิธีวิจัย	โครงการวิจัย				
	คิดค้นหาวิธีปลูกต้นกระท้อน	บทบาทของกลุ่มสมุนไพรรักษาโรค การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจหมู่บ้าน	ถอดบทเรียนการทำงานของกลุ่มดาวลูกไก่	ย้อมสีธรรมชาติอย่างไรไม่ให้ตก	เกษตรอินทรีย์กับการลดต้นทุนการผลิต
เครื่องมือ	เตรียมดิน - คนปลูก-เมล็ดพันธุ์, ทดลองปลูก, จัดข้อมูลเปรียบเทียบปัจจัยแต่ละอย่าง	สัมภาษณ์, จัดข้อมูลจากเอกสาร	สัมภาษณ์, สันทนา กลุ่ม	บันทึกข้อมูลจากการทดลอง, การสัมภาษณ์ผู้เฒ่าที่เคยย้อมสีธรรมชาติ	บันทึกข้อมูลจากการทดลอง, การสัมภาษณ์แปลงนาข้างเคียง
การวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล	รอการบรรยายจากทีมวิทยากรผู้ฝึกอบรม				
รายงานการวิจัย	บทความเชิงวิเคราะห์(รายงานการวิจัยน้อย) 10 – 15 หน้า				

4.2 บทวิเคราะห์เรื่อง “ระเบียบวิธีวิจัย”

โครงการที่อยู่ภายใต้โครงการฝึกอบรมหลักสูตร “การเสริมสร้างทักษะการวิจัยแก่ชุมชน”

(1) โจทย์วิจัย มี 2 รูปแบบ รูปแบบแรก คือ เป็นโจทย์ที่เน้นการแก้ปัญหา “ปากท้อง” ซึ่งเป็นอาชีพหลัก/หรืออาชีพเสริมของชาวบ้านเอง เช่น โครงการเกษตรอินทรีย์, โครงการย้อมสีธรรมชาติ, โครงการคิดค้นหาวิธีปลูกต้นกระท้อน รูปแบบที่สอง เป็นวิจัยเพื่อการนำไปต่อยอดหรือแก้ปัญหาในงานพัฒนา เช่น โครงการถอดบทเรียนดาวลูกไก่ และโครงการศึกษาบทบาทของกลุ่มฯ ต่อการแก้ปัญหาเศรษฐกิจหมู่บ้าน

ในโจทย์วิจัยทุกโครงการ ได้มีการแบ่งหัวข้อ/ประเด็นย่อยและหัวข้อย่อย (operational definition – นิยามปฏิบัติการ) ละเอียด(ชัดเจน) ทั้งนี้เพราะศูนย์ฯ ได้จัดให้มีการบรรยายในเรื่องดังกล่าว ฝึกปฏิบัติ จัดหาผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหามาให้ความคิดเห็น และมีการแก้ไขประเด็นให้สมบูรณ์

(2) ประเภทงานวิจัย ส่วนใหญ่เป็นการวิจัย PAR(อาร์ใหญ่) มีการทดลองและทดสอบทางเลือก เช่น โครงการคิดค้นหาวิธีปลูกต้นกระท้อน มีการทดสอบการเพาะประมาณ 60 กระถาง, โครงการย้อมสีธรรมชาติอย่างไรไม่ให้ตก ได้ทำการทดลองย้อมสีด้วยวิธีการ 3 แบบ, โครงการเกษตรอินทรีย์ ทดลองทำนาโดยใช้สารชีวภาพและเปรียบเทียบกับการใช้สารเคมี เป็นต้น

(3) การ setting กระบวนการ เครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงาน ถูกออกแบบโดยศูนย์ฯ แต่ในทางปฏิบัติมักจะจัดปรับให้เหมาะสมกับโครงการแต่ละโครงการ

การ(Tailor-made) และเน้นการสอนตัวต่อตัว เช่น โครงการที่เน้นการทดลอง ต้องการวิเคราะห์ในรูปของตารางไขว้ แต่โครงการถอดบทเรียน อาจต้องสอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การวิเคราะห์ relation เป็นต้น

(4) โดยภาพรวม เป็นงานวิจัยที่นักวิจัยใช้กระบวนการวิจัยของ “นักวิชาการในมหาวิทยาลัย” มาดัดแปลงให้เหมาะสมกับชุมชน เช่น มีโจทย์วิจัยเล็ก และใช้ทีมวิจัยเล็กๆ เพียง 3 คน เน้นการแก้ปัญหาที่สำคัญสำหรับเขา นั่นคือปัญหา “ปากท้อง” เพราะศูนย์ฯมีสมมติฐานว่าการทำงานด้วยกระบวนการที่ “ใหญ่” มันจะ “สั้นและตื้น” กล่าวคือ ถ้าโจทย์วิจัยใหญ่ ใช้คนร่วมทีมมาก จะทำได้ในระยะเวลาสั้นๆ และได้เนื้อหาดี แต่ควรทำงานโดยคนกลุ่ม “เล็ก” จะทำได้ “ยาว(นาน)และลึก(ในเนื้อหา/ความรู้)”

นอกจากนี้ ศูนย์ฯได้ออกแบบกระบวนการวิจัยที่ แต่ในทางปฏิบัติศูนย์ฯมักจะปรับกระบวนการ/เครื่องมือให้เหมาะกับปัญหาและสภาพของโครงการนั้นๆ

4.3 ปัญหาและอุปสรรค

(1) จากการอบรมทักษะการวิจัยครั้งแรกมีผู้มาเข้าร่วมทั้งหมด 7 ทีม หลังจากการอบรมครั้งแรกผ่านไปพบว่าทีมวิจัยเหลือ 5 ทีม สาเหตุเนื่องมาจากทีมวิจัยติดภาระการทำมาหากิน เพราะการอบรมครั้งแรก node ได้ทำความเข้าใจกับทีมวิจัยเกี่ยวกับภารกิจที่เรากำลังทำร่วมกัน และทีมที่ถอนตัวออกเพราะคิดว่าตนยังไม่พร้อมในเรื่องเวลา

(2) ทีมวิจัยจะมีความหลากหลายของอายุและความถนัดในอาชีพ ทำให้หัวข้อวิจัยของทีมวิจัยออกมาหลากหลาย แต่ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องการทำมาหากิน ต้องการความรู้ไปพัฒนาอาชีพของตนเอง ดังนั้น node มีความจำเป็นที่จะต้องหาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาหนุนเสริมเพื่อให้ความรู้และกระบวนการลงลึกในรายละเอียดที่แต่ละทีมวิจัยต้องการศึกษา

(3) ทีมวิจัยจะมีข้อจำกัดในการใช้เครื่องมือและการเก็บข้อมูล ซึ่งทีมวิจัยส่วนใหญ่จะใช้การทดลอง การบันทึกผล การสัมภาษณ์และเก็บแบบสอบถาม ซึ่งแตกต่างกันดังนี้

- โครงการที่เก็บข้อมูลโดยการทดลอง กระบวนการปฏิบัติการที่ทีมวิจัยทำได้สบายมากเนื่องจากเป็นเรื่องในชีวิตประจำวัน แต่การทดลองจะต้องไม่ซับซ้อนที่ผิดจากชีวิตประจำวันมากนัก เพราะทีมวิจัยจะมีความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้ได้ในระดับหนึ่ง ตามความสามารถทางสติปัญญา ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการฝึกฝนความชำนาญหรือทักษะทางการวิจัย

- โครงการที่เก็บข้อมูลโดยการเก็บแบบสอบถามความวิตกกังวลของทีมวิจัย จะมีมากกว่าทีมที่ทำการทดลอง เนื่องจากเป็นเรื่องที่ผิดธรรมชาติจากเดิมและความกดดัน ตอน นี้ node ก็กำลังอยู่ในช่วงเก็บข้อมูลหรือกลุ่มนี้อยู่

(4) จากการดำเนินการเก็บข้อมูลของทีมวิจัยพบว่า ผลงานวิจัยไม่สวยงามอย่างนักวิจัยอาชีพ แต่จะเห็นได้ชัดในเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ และอยู่ในความสามารถของทีมวิจัยที่จะทำได้ เพราะทีมวิจัยที่มาเข้าร่วมอบรมจะเป็นชาวบ้านที่ระดับความรู้อยู่ในชั้นประถมศึกษาถึงมัธยม ซึ่งโครงการนี้ node ก็ไม่คาดหวังในผลงานวิจัย แต่จะพยายามเน้นกระบวนการเรียนรู้ขั้นตอนการทำวิจัย และจากการประเมินสภาพทางอารมณ์ของทีมวิจัยพบว่าทีมวิจัยยังมีสุขภาพจิตดีและมีความเครียดที่เกิดจากการทำวิจัยน้อยกว่า ทีมวิจัยที่ทำโครงการเดียว

บทที่ 4

**โครงการประชุมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
“การขับเคลื่อนงานวิจัยสู่ชุมชนท้องถิ่น”**

วันที่ 14 มีนาคม 2546

ณ โรงแรมราชพฤกษ์ จังหวัดพิษณุโลก

สรุปการประชุมเรื่อง “การขับเคลื่อนงานวิจัยสู่ท้องถิ่น”

วันที่ 14 มีนาคม 2546 ณ โรงแรมราชพฤกษ์

ผู้เข้าร่วมการประชุม

1. ทีมประสานจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก
2. นิสิตสาขาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
3. ชุมชนจากบ้านคลองน้ำไหล จังหวัดกำแพงเพชร
4. ชุมชนจากบ้านหนองไม้กอง อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร
5. ชุมชนจากบ้านเขาหิน อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์
6. ชุมชนจากบ้านหนองปรือกระเทียม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
7. ชุมชนจากบ้านคลองเตย อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
8. เครือข่ายใจประสานใจ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
9. ชุมชนจากบ้านเผ่าไทย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
10. ชุมชนจากบ้านหนองซอน อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
11. ชุมชนจากบ้านป่งสีเสียด อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
12. พระสมคิด จารณธรรมโม จังหวัดน่าน (ผู้บรรยายพิเศษ)

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อเสนอแนวคิด วัตถุประสงค์และกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
2. เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของแต่ละชุมชน นำไปสู่การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. เพื่อประชาสัมพันธ์หน่วยงานในการให้ทุนสนับสนุนงานวิจัย
4. เพื่อได้ภาคีและชุมชนที่ต้องการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กระบวนการดำเนินงาน

ในช่วงแรก รศ.ดร. มาฆะสิริ เซา์กุล เป็นผู้บรรยายเกี่ยวกับแนวคิด และกระบวนการทำวิจัยท้องถิ่น ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย สำนักงานภาค (สกว. ภาค) หลังจากนั้นก็เชิญพระสมคิด จารณธรรมโม มาบรรยายพิเศษเกี่ยวกับการทำงานวิจัยท้องถิ่นในฐานะที่มีวิจัยที่เคยทำโครงการวิจัยกับ สกว. ภาค เพื่อเป็นกรณีตัวอย่างให้ผู้ร่วมการประชุมฟัง ในการบรรยายครั้งนี้ พระสมคิด ได้ยกตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง “กระบวนการย้อมผ้าฝ้ายด้วยสีธรรมชาติกลุ่มสตรีบ้านโป่งคำ จังหวัดน่าน”

ต่อจากนั้น node ก็ให้ชุมชนต่าง ๆ ประชุมกลุ่มย่อยภายในชุมชนของตนว่ามีปัญหาอะไรบ้างที่สามารถจะทำวิจัยได้ โดยให้บอกวิธีการดำเนินการวิจัย และรายชื่อของคนในชุมชนที่จะ

ทำงานวิจัยด้วยกัน ให้เขียนลงในกระดาษ A 4 โดยมีนิสิตสาขาพัฒนาสังคม จากมหาวิทยาลัยนเรศวรเป็นผู้เลี้ยงคอยช่วยหนุนเสริมกระบวนการเขียนกลุ่มละ 1 คน

หลังจากนั้น node ก็ให้ชุมชนต่างๆ ออกมานำเสนอโครงร่างการวิจัย โดยมี รศ.ดร. มาณะสิริ เชาว์กุล และ อ.อัจฉริยา ชูวงศ์เลิศ ให้คำแนะนำในรายละเอียดว่าถ้าจะพัฒนาให้เป็นโครงการวิจัยจะต้องเพิ่มเติมข้อมูลอะไรบ้าง และให้ชุมชนนั้นๆ กลับไปเพิ่มเติมในรายละเอียด และให้ส่งโครงการเข้ามาที่ node แล้วทาง node จะลงพื้นที่เพื่อพัฒนาโครงการต่อไป

การบรรยายโดย รองศาสตราจารย์ ดร. มาฆะสิริ เชาว์กุล

การบรรยายในครั้งนี้เพื่อเสนอแนวคิด และกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค ว่าจะขับเคลื่อนกันต่อไปอย่างไร “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” เป็นงานวิจัยที่มุ่งหวังจะ “เสริมพลัง” ชุมชน ให้ชุมชนได้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งของตนเอง ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มากกว่างานวิจัยเพื่อสร้างองค์ความใหม่ตามที่คุ้นเคยกันอยู่เดิม โดยพันธกิจที่สำคัญของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ “ทำอย่างไรจะให้ชาวบ้านได้ใช้งานวิจัย เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่น?” กล่าวคือเป็นการหารูปแบบการวิจัยใหม่ที่คนส่วนใหญ่ของประเทศ ได้แก่ ชาวบ้านธรรมดาๆ จะได้ใช้งานวิจัยโดยตรงบ้าง ให้งานวิจัยตอบคำถามชาวบ้านได้ และมีประโยชน์เป็นรูปธรรมในการช่วยแก้ปัญหาของท้องถิ่น

แนวคิดนี้เป็นมุมมองใหม่ที่จะต้องมีการปรับตัว ทั้งในฝ่ายชุมชนท้องถิ่น นักวิจัย นักพัฒนาและทุนวิจัย กล่าวคือ

- ในส่วนของชุมชน ต้องมีความรู้สึกว่าจะต้องลุกขึ้นมาจัดการอะไรบางอย่างด้วยตัวเอง จะรอให้คนอื่นมาทำให้คงไม่ได้แล้ว เพราะไม่มีใครเดือดร้อนกับเรื่องของเรา มากไปกว่าตัวเราเอง
- ในส่วนของนักวิจัย ต้องเข้าใจว่างานวิจัยแบบนี้ต้องเริ่มงานที่ชุมชน ไม่ใช่ที่ตัวนักวิจัย กล่าวคือ เรื่องวิจัยต้องเป็นเรื่องที่เป็นปัญหาของชุมชนหรือเป็นสิ่งที่ชุมชนอยากได้คำตอบ ไม่ใช่ทำวิจัยในเรื่องที่นักวิจัยอยากรู้
- ในส่วนของนักพัฒนา ต้องเริ่มงานที่ชุมชนเช่นเดียวกันว่าเขามีปัญหาอะไร และอยากทำอะไร ไม่ใช่สิ่งที่คิดว่าดีไปให้ หรือชี้แนะสิ่งที่นักพัฒนาอยากจะให้ชุมชนเป็น
- ในส่วนของแหล่งทุนวิจัย ก็ต้องช่วยสนับสนุนให้ทั้งสามฝ่ายข้างต้นนี้ทำงานร่วมกัน และให้กระบวนการทั้งหมดนี้ยั่งยืนได้

กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปคำตอบ และถอดบทเรียนเพื่อปรับปรุงงานต่อไป นั้นหมายความว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้คน ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ ได้ผลงาน และเก่งขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง ตลอดจนยกระดับการแก้ปัญหาให้มีความน่าเชื่อถือสูง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆ ในท้องถิ่นมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่าง

เป็นเหตุ เป็นผล ดังนั้น จุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ก็คือ เน้นที่กระบวนการ มากกว่า ผลลัพธ์ เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง ให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้านและเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย เวที (การประชุมเสวนา ถกเถียง) เป็นเครื่องมือเพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วม ทั้งกลุ่มชาวบ้าน ครู โรงเรียน เอ็นจีโอ สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ ที่จะมาเข้ามาร่วมใช้ปัญญา ในกระบวนการวิจัย

โดยสรุป “กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบคำถาม หรือ ความสงสัย บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็นคำถาม ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่าข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหาข้อมูลก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการวางแผนการทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่และในระหว่างลงมือทำการบันทึก มีการทบทวนความก้าวหน้า วิเคราะห์ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อถอดกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถสรุปบทเรียน ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย คนในท้องถิ่นนั่นเอง

วิธีการนี้ เป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่นมุ่งแก้ไขปัญหาดังกล่าวจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้ชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

ลักษณะสำคัญของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะเป็นเรื่องอะไรก็ได้ ใจหายอะไรก็ได้ โดยที่ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการค้นหาคำตอบร่วมกันและต้องมีการดำเนินงานรวบรวมข้อมูล และทดลองปฏิบัติการ

การบรรยายพิเศษโดยพระสมคิด จารณธรรมโม

งานวิจัยท้องถิ่นเรื่อง กระบวนการผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติกลุ่มสตรีบ้านโป่งคำ จังหวัดน่าน กลุ่มสตรีมีวิถีชีวิตอย่างไร มีผลกระทบอย่างไร กลุ่มพึ่งตัวเองได้ไหม การเข้าไปศึกษาในส่วนของ การวิจัยครั้งนี้ ในส่วนของชาวบ้าน 1. เขามีองค์ความรู้อยู่เบื้องต้น 2. มีวิธีการจัดการในกลุ่มแบบ ไหน และแต่ละสีมีดินมีอะไรบ้าง และเวลานี้ได้ก็สี จากนั้นเขาพึ่งพาตัวเองได้อย่างไรบ้าง และผล พลอยได้จากการทำกิจกรรมนี้คืออะไร แรกๆ เข้าไปศึกษามีคนทำอยู่ 4 คน เป็นคนมีภูมิความรู้อยู่ 3 คน แล้วทั้ง 3 คนนี้เขาออกสตาจค์คนละ 50 บาท รวมกันแล้ว 150 บาท จำนวนคนแค่ 3 คน ไม่ สามารถรวมกลุ่มได้ จะต้องประมาณ 15-20 คน แค่ 150 บาท ซ้อมผ้าไม่ได้ ทำจีบผ้าก็ไม่ได้ ซ้อม อุปกรณ์ก็ไม่ได้แล้วจะให้ทำอย่างไร ก็เลยต้องมาที่วัด ทางวัดก็เลยสมทบทุนมาส่วนหนึ่ง พอทำไปเรื่อยๆก็พัฒนาจาก 3 คน เป็น 10 คน จาก 10 คนก็พัฒนามาจนกระทั่งปัจจุบันนี้มีสมาชิก 60 คน ถามว่า 60 คนนี้ต้องทำอะไร

เริ่มจากการเรียนรู้ร่วมกัน จากสิ่งเล็กๆ น้อยๆ นำมาผสมกันพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ เริ่มจากการ เรียนรู้เรื่องดินไม้ในการทำสีได้อยู่ 6 สี แล้วแต่ตอนนี้จะทำอย่างไรให้ 6 สี เพิ่มขึ้น 10 สี ด้วย ความวิริยะของชาวบ้าน ด้วยความรัก ความภูมิใจในภูมิปัญญาของตัวเอง เขาก็พยายามศึกษาหา ความรู้ต่อไป ลองผิดลองถูกว่าดินมีอะไรบ้าง ที่สามารถนำมาผสมมาซ้อมสีได้สีตามนี้ เขาก็ทดลอง ไปทดลองมา และไปคุยร่วมกับทางวัดเรื่องการจัดเวทีบ้าง เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดง ความคิดเห็น ใครมีความรู้แบบไหน ใครมีความรู้เดิมๆให้ค้นหากันมา จึงเห็นว่าท่านหลายคนมี ความรู้แต่ไม่มีโอกาส เราจึงควรสร้างโอกาสให้เขาได้เข้าศึกษาอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่งก็ได้ตรงดูว่า 6 สี ไม่ใช่ 6 สีแล้ว ตอนนี้ก็เริ่มจาก 6 สี เป็น 10 สี เขาทำอย่างมีวิธีของเขาคือไปค้นหาองค์ความรู้ เดิมของเขา เช่น เนื่องจากดินส้อม คือฝ้ายม่อส้อม คือ เวลาซ้อมฝ้ายม่อส้อม จะใช้วิธีหมัก จะได้สีน้ำเงิน แต่ชาวบ้านที่นั่นนอกจากการหมักที่เป็นความรู้เดิมแล้วยังเพิ่มความรู้ใหม่ด้วยการซ้อมด้อม หรือซ้อม สดจะได้ 3 สี แล้วคิดอีกว่า ได้ 3 สี แล้วจะทำยังไงให้ได้ 5-6 สี เขาก็มีวิธีการนำไปคลุกกับโคลน คลุกโคลนดำจะสีอะไร โคลนแดงได้สีอะไร น้ำตม น้ำตมได้สีอะไร น้ำปูนใสได้สีอะไร ทดลองไป มากก็ได้หลายสี คือได้ประมาณ 103 สี ผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติก็ได้ 103 สี และในจำนวน 103 สี เรา จะพยายามใช้ใบไม้เป็นหลักในการด้อม ในการนำมาซ้อมเส้นด้าย ถามว่าเรื่องตลาดมีปัญหาไหม ใน กลไกตลาดแรกๆ ชาวบ้านวิตกกังวลเหมือนกันว่าทำไปแล้วใครจะใช้ เพราะผ้าสีย้อมธรรมชาติไม่ สวยเหมือนผ้าตามท้องตลาด แต่ว่าธรรมชาติของคน ความชอบ ความสมัครใจนั้นเราไม่ได้สร้าง สำนึก ต้องอยู่ในความสมัครใจของคน ต้องสร้างความภูมิใจในสิ่งที่ตนเองทำขึ้น จะให้คนอื่นภูมิใจ แทนเราเป็นไปได้ ผลกระทบที่ทำด้วยภูมิปัญญาของเรามุ่งเพื่อขายอย่างเดียวก็น่าดูไม่มีคุณค่า เรา เห็นมันมีคุณค่าจึงทำเองใช้เอง แล้วเราจะประสานกับ อบต. ท้องถิ่นอย่างน้อยทุกอาทิตย์ในวันศุกร์

ให้ใช้ผ้าทอธรรมชาติท้องถิ่นดีไหม แปรรูปเป็นเส้นเป็นชุด ที่ต้องใส่ไปประชุมทุกอาทิตย์ เขาก็มีงบประมาณส่วนหนึ่งมาซื้อ

เมื่อมีทักษะทางการค้าขึ้นมา และคนก็เริ่มรู้จักมากขึ้น บางคนฝีมือไม่เข้าขั้นก็นำมาไว้ที่วัด อย่างน้อยวัดก็รองรับทุกสิ่งทุกอย่างได้ เพราะวัดเป็นสถาบันหลักของชุมชน ชาวบ้านที่นำผลิตภัณฑ์ไปไว้ที่วัดค่อมาก็มีปัจจัยเสนอซื้อผ้ากัญญาโตม สุกท้ายผ้ากัญญาโตมก็บอกว่ามันนิ่มดี มันสวยดี สุกท้ายตลาดก็จะเพิ่มขึ้น ระยะเวลา 1 ปี 1. ชาวบ้านเขาพึ่งพาตัวเองได้ ถ้าอาชีพใหม่เป็นอาชีพเสริมจากการทำเกษตรกรรม 2. มีรายได้มาจุนเจือครอบครัว เมื่อก่อนหลังฤดูเก็บเกี่ยว ไม่มีงานทำก็ไม่มีรายได้ บางคนต้องไปขายแรงงานต่างถิ่น ภายในประเทศ ไปดีก็ได้ดีมา ไปไม่ดีก็ได้โรคภัยมา เหมือนกับโรคที่เราวิตกกังวล คือ โรคเอดส์ และทำให้เรารู้จักตัวเองมากขึ้น คือ รู้จักบริหารจัดการกลุ่ม จากสมาชิก 3 คน ไปเป็น 10 คน ตอนนี้ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มถ้าขายผ้าได้ 100 บาทก็นำเงินเข้ากลุ่ม 5 บาท ตอนนี้ก็มีเงินมาบริหารจัดการภายในกลุ่มประมาณ สองแสนกว่าบาท ถึงแม้จะเป็นเงินจำนวนน้อยแต่ก็มาจากภูมิปัญญาของชาวบ้านทำให้น่าสนใจ คือความภูมิใจของชาวบ้าน เห็นได้ชัดว่าผลที่เกิดขึ้นจากการเข้าไปวิจัย

สิ่งหนึ่งที่สำคัญที่ช่วยเสริมอาชีพก็คือ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อก่อนชาวบ้านตัดต้นไม้ 1 ต้นโดยไม่รู้สึกเสียดาย เพราะถือว่าเป็นวัชพืช เวลานี้ต้นไม้หลาย ๆ ต้นที่มีคุณค่าเกี่ยวกับสีย้อมผ้า ชาวบ้านจะตัดก็เสียดายทำให้เกิดเป็นป่าสงวนมากขึ้น มันเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทำให้ชีวิตอบอุ่นขึ้น ถามว่ากลุ่มชาวบ้านหมายถึงการมารวมกลุ่มกันช่วยกันทอดผ้า แต่กลุ่มจะกระจายกันทอดผ้าที่บ้านของตนเอง ขอดถามว่าทำไมไม่รวมกลุ่มกันทำ ทำไมไม่สร้างอาคารแล้วมารวมกันทำ เขาบอกว่าทำแบบนั้นก็ได้แต่ความอบอุ่นจะห่างหายไป เวลาหยุด วันพระ ถ้าไม่มีงานทำก็มาทอดผ้า ทำให้มีความอบอุ่นในครอบครัวเพราะสมาชิกได้อยู่พร้อมหน้าทำให้สร้างความอบอุ่นและเข้มแข็งภายในสังคม เริ่มจากระดับครอบครัวไปถึงชุมชน และไปถึงสังคม ทำให้เห็นได้ชัด สิ่งแรกคือทำให้ชาวบ้านพึ่งตนเองได้ เข้าใจ ใฝ่หาศึกษาเรียนรู้และอยู่อย่างพอดี ทั้ง 4 กระบวนการนี้ เข้าใจ คือ เข้าใจตนเอง ผู้อื่น ชุมชน และสิ่งแวดล้อม เข้าใจตนเอง คือ คุณตนเองออก บอกตนเองได้ ใช้ตนเองเป็น เข้าใจคนอื่นเราต้องเป็นกัลยาณมิตร เกิดเป็นพันธมิตรใจ การทำกิจกรรมซึ่งเรียกว่าเป็นเครือข่ายจะเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ต้องมีการไต่ถาม คือ 1. ไต่ถามในสิ่งที่ยังไม่รู้ ให้รู้ เช่น การเข้าไปเรียนรู้ของต้นไม้ว่าต้นไม้ที่รสขม หวานเปรี้ยวจะให้สีอะไร มีการลองผิดลองถูก และสิ่งที่รู้แล้วแต่ยังไม่หมดพยายามเรียนรู้ พระพุทธเจ้าสอนให้ฝึกสังเกตแล้วจะเกิดปัญญาและไต่ถามสิ่งที่ดีงาม คือ งามเหมาะสม ความดีงาม ความพอดี ให้อารมณ์ที่มั่นคง มั่นคงก็คือ มีความคิดที่กว้างไกล สิ่งที่เราทำต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และ ไม่เบียดเบียนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่เป็นการปลูกฝังให้คนรุ่นลูกหลานได้เรียนรู้ร่วมกับเรา ต้องศึกษาเรียนรู้อย่างจริงจัง รู้แจ้ง และรู้จบ รู้จักตนเอง สิ่งที่จะรู้จริง คือ รู้ข้อมูลข่าวสารเป็นอย่างไรบ้าง ทำแล้วเกิดผลกระทบอย่างไร และรู้แจ้งว่าเราทำแล้วสามารถพึ่งพาได้ สร้างความสุขให้เราได้ รู้จบ คือ เมื่อเรียนแล้วต้องสามารถตอบคำถามให้กับ

คนอื่นได้ สามารถถ่ายทอดให้คนอื่นได้ และต้องอยู่อย่างพอดี คือกายดี ใจดี สังคมดี และดำเนินคดี ในเรื่องการทำวิจัยคงจะสะท้อนให้เห็นสิ่งดีๆ เข้ามาสู่ชุมชนและสังคม ถ้าถามว่ายากไหมถ้าคนไม่เคย ทำจะตอบว่ายากแต่ถามว่าทำแล้วไม่ยาก เพราะมันเป็นสิ่งอยู่ใกล้ตัวเรา เราสามารถสืบค้นหา ค้นคว้าได้ ที่สำคัญก็คือ ภูมิปัญญาและทุนที่อยู่ใกล้ตัวเราในการแสดงพลังกัน ปัญหาตลาดก็จะไม่มีปัญหาอีกต่อไป ถ้าเราใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชนในการค้นคว้าหาสิ่งที่อยู่รอบตัวมาใช้ให้เกิดประโยชน์

ช่วงถามไป – ตอบมา

ผู้ฟัง : ใช้เวลานานเท่าไรและใช้ทุนในการทำวิจัยเท่าไร

พระสมคิด : เวลานี้กำหนดไว้ 1 ปี แต่ยิ่งทำยิ่งสนุก เพราะเราได้พบปะชาวบ้านและชาวบ้านก็ยอมรับเป็นความภูมิใจของชาวบ้าน จาก 1 ปี ก็ขยายไปเป็น 18 เดือน หรือ 1 ปีครึ่ง ถามทุนที่ใช้เท่าไร ทาง สกว. ก็สนับสนุนเท่ากับความจำเป็นในแต่ละงวด เพราะเราจะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลไปกระตุ้นชาวบ้านว่าเราต้องการอะไรบ้างก็จะสร้างเอกสาร เครื่องมือที่เราจะไปถอดองค์ความรู้มีอะไรบ้าง

ผู้ฟัง : ปัญหาที่มีอะไรบ้าง

พระสมคิด : การทำงานก็ต้องประสบปัญหา ถ้าทำงานแล้วไม่ประสบปัญหาแสดงว่าทำงานไม่เก่ง แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ยังเจอปัญหา แม้แต่ผู้เฒ่าผู้แก่รักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้เรา ท่านก็ต้องต่อสู้กับปัญหา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการความคิดของคน คือ คนเราต่างคนต่างวัย เราต้องพยายามปรับตัว และมีปัญหาอีกส่วนหนึ่ง คือสภาพสังคมในชุมชน มันเป็นความรู้หนึ่งที่เราต้องรู้ว่ามันเกิดจากอะไร และต้องพยายามอธิบายว่าจะให้เข้าใจว่าอย่างไร ซึ่งการวิจัยก็ช่วยอธิบายสะท้อนให้เราเข้าใจมากขึ้น

ผู้ฟัง : ที่บอกว่ามีการประสานงานระหว่างชุมชนกับวัด มีการดำเนินงานอย่างไร

พระสมคิด : บังเอิญที่เราพยายามเข้าใจชุมชนโดยชาวบ้านในภาคเหนือจะให้ความสัมพันธ์กับวัด วัดเป็นสถาบันหลักและมีความสำคัญต่อชุมชนเราก็เลยปรับวัดให้เป็นเวที เพราะการใช้วัดให้เป็นเวทีเราสามารถจะพูดคุยกันได้ เพราะสิ่งที่พูดต้องเป็นความจริงไม่ใช่คำเท็จ เพราะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เราก็พูดคุยกันบ่อย ทำให้เราสามารถแลกเปลี่ยนทัศนคติ และช่วยกันแก้ปัญหา

ผู้ฟัง : จากงานวิจัยคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

พระสมคิด : สิ่งที่เราได้ คือ เมื่อก่อนคนในกลุ่มจะมีความคิดคนละทิศคนละทางแต่เมื่อเราทำวิจัยแล้วคนจะเริ่มมีความคิดเหมือนกัน คนจะเริ่มมาทำงานร่วมกัน

1. การบริหารจัดการดีขึ้น เพราะเมื่อก่อนยังไม่มีกรออม คัดดอกเบี๊ยะ
ไม่รู้แต่ว่าพ่อค้าคนกลางมาเก็บดอกเบี๊ยะร้อยละ 5 ร้อยละ 10 หนึ่งเดือนต่อหนึ่ง
ครั้ง เราจะมาที่มาพูดคุยเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

2. ทำให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เพราะสมัยก่อนคนไม่
เคยเห็นคุณค่าของต้นไม้ เห็นชัด คือ เรามีเครือข่ายในการทำงาน

ประชุมกลุ่มย่อย (ช่วงบ่าย)

ทางศูนย์ฯ จะให้แต่ละกลุ่มที่เราได้เชิญมาประชุมกลุ่มย่อย โดยจะมีนิสิตสาขา
พัฒนาสังคมลงไปช่วยในแต่ละกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มพูดคุยกันว่าปัญหาในชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง
สาเหตุของปัญหาคืออะไร ในการแก้ปัญหาข้างต้นจะวิจัยในเรื่องอะไร

1. ชุมชนจากบ้านเผ่าไทย อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก

ปัญหาของหมู่บ้านเผ่าไทย

- (1) ทิ้งครอบครัวเข้าไปทำงานในเมือง ทำให้คนแก่ต้องมาเลี้ยงหลานเอง
- (2) นอกจากทิ้งครอบครัวแล้วบางครั้งอาจจะติดโรคกลับมา
- (3) ประโยชน์ในการใช้ที่ดินไม่คุ้มค่า ทิ้งให้รกร้างว่างเปล่า เพราะสาเหตุก็คือ ราคาขาย
ของสินค้ามันถูก ก็จำเป็นต้องทิ้งที่ดินไปทำงานในเมือง
- (4) รายได้ไม่เพียงพอเป็นหนี้เป็นสิน เป็นปัญหาใหญ่
- (5) ที่ดินถ้าทิ้งไปนานๆ ก็จะเป็นอันตราย ดินบนเขาในปีหนึ่งถ้าฝนตกชุกหน้าผาก็จะพังลง
เรื่อยๆ
- (6) สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย
- (7) ว่างงานหลังฤดูเก็บเกี่ยว สาเหตุก็คือ
 - (7.1) ต้นทุนการผลิตสูงเนื่องจากสารเคมี
 - (7.2) ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เพราะที่ดินที่บ้านเป็นป่าสงวน อีกส่วนเป็น
อุทยานแห่งชาติ

(7.3) ขาดอาชีพเสริมหลังฤดูการเก็บเกี่ยว นอกจากขายข้าวโพดและมันสำปะหลังแล้วยังขาดทุนและว่างงานอีก บางส่วนไปทำงานกรุงเทพฯ อีกบางส่วนก็ว่างงาน บางคนก็ไปพึ่งยาเสพติดก็มี

(7.4) ไม่มีพืชคลุมดินหญ้าแฝกไม่เหมาะกับสภาพพื้นที่เพราะหญ้าแฝกเหมาะกับพื้นที่ราบลุ่ม แต่สำหรับบนภูเขา ไม่มีผล ไม่เหมาะสม

แนวทางการแก้ไข

สนับสนุนการสร้างงานสร้างรายได้ การสร้างกลุ่มอาชีพทำไม้กวาดเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมที่สุดกับพื้นที่บนเขา เพราะฉะนั้นจะวิจัยการปลูกดอกไม้กวาด ทำไม้กวาดสามารถสร้างรายได้และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ถ้าหากว่าเราสามารถปลูกได้ ทำได้ ไม้กวาดเป็นส่วนหนึ่งที่จะป้องกันดินพังทลาย ทุกวันนี้ชาวบ้านบางส่วนได้ไปหาเก็บไม้กวาดง่ายขาย แต่ปัจจุบันนี้ การเก็บเริ่มมีการหวงแหนขึ้น ถ้าไปขึ้นอยู่ในพื้นที่ของใครก็จะหวงกัน ตั้งแต่มกราคม – กุมภาพันธ์ หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวจะหมดไป

หัวข้อวิจัยที่สนใจ

การทำไม้กวาดกับการแก้ปัญหาในชุมชน ขั้นตอนในการทำวิจัย ศึกษาสภาพทั่วไป และผลที่จะได้รับขั้นต้น การทำความเข้าใจให้ความรู้กับชาวบ้าน เพราะชาวบ้านบางบ้านยังไม่เข้าใจ อาจจะเข้าใจในการเก็บดอกไม้กวาด อาจจะให้ชาวบ้านลงพื้นที่ ว่างๆ รายได้ก็จะตามมา รวบรวมสมาชิกนี้เข้าโครงการ เมื่อรวบรวมเข้าโครงการได้แล้ว ก็จะสรุปผลและผลที่คาดว่าจะได้รับ ที่สร้างรายได้ให้ชุมชน รายได้เพิ่มขึ้น ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ชุมชนสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเอง ชุมชนจะพึ่งตนเองได้จริงๆ แล้วไม้กวาดเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องใช้ถ้าผลงานได้ผลพวกที่ไปทำงานในเมืองก็จะกลับมาอยู่บ้าน

ข้อเสนอแนะ จาก node

โจทย์วิจัยของบ้านผั่วไทย คือ การปลูกดอกไม้กวาด แต่สภาพปัญหา ความเชื่อมโยงก็คือ โจทย์วิจัย เราต้องแก้ปัญหาก่อน เราอยู่กับปัญหาเราต้องแก้ปัญหาก่อน สภาพปัญหา คือ คนเข้าไปทำงานในเมือง พอจะเชื่อมโยงได้คือ 1. คนที่อยู่ในพื้นที่ยังงั้นๆ ก็ต้องอยู่ ไปไหนไม่รอด จะต้องมีการทำทุกคน การปลูกดอกไม้กวาดก็จะเป็นหนทางหนึ่งให้กับคนในพื้นที่ได้ทำมาหากิน 2. ใช้ประโยชน์จากที่ดิน ไม่คุ้มค่าวกกับพื้นที่หน้าดินพังทลาย สภาพของที่ดินสามารถเชื่อมไปถึงการปลูกดอกไม้กวาดที่ไม่ชัด คือ ดอกไม้กวาดจะทำให้การพังทลายของหน้าดินกับการปลูกดอกไม้กวาด มันมีอยู่ว่าแฝกได้ดินไม่เหมาะกับพื้นที่ ดอกไม้กวาดเหมาะกับพื้นที่ใหม่ อันนี้ให้เขาพูด 2

ประเด็น คือ 1. ความเชื่อมโยงดอกไม้กวาดกับสภาพปัญหา เชื่อมโยงใน 2 ประเด็น ประเด็นที่ 1 เชื่อมโยงเรื่องคน คนในพื้นที่ที่เป็นคนแก่ ประเด็นที่ 2 สภาพพื้นที่ที่ไม่เหมาะกับการปลูกแฝก แต่มันปลูกไม้กวาด อันนี้ต้องไปดูว่ามันเหมาะหรือไม่เหมาะยังไง อันนี้พูดว่า “ใครๆ ก็ใช้ไม้กวาด” ตรงนี้อันตราย เหมือนกับว่า “ใครๆ ก็ต้องกินข้าว” คำถามว่าใครๆ ก็ใช้ไม้กวาดแต่จะไปขายที่ไหน สถานที่ขายหรือขั้นตอนหรือวิธีการขายเราจะรู้ได้ไงว่าขายได้

คำถามวิจัยไม่ใช่แต่คุณจะขายได้ ทำไมไม่เชื่อว่าขายได้ ในโครงร่างวิจัยที่จะส่งมาให้เราดูจะต้องมีสิ่งยืนยันว่าทำไมเชื่อว่าขายได้ เช่น มีรถขึ้นไปเดือนละครั้ง มีรถขึ้นไปเดือนละ 8 คัน เดือนละ 10 คัน หนึ่งคันซื้อไปเท่าไร ต้องเก็บบันทึกตัวเลขไว้ 1 คันซื้อไปเท่าไร ซื้อเป็นดอกไม้กวาดเท่าไร ซื้อเป็นไม้กวาดเท่าไร สิ่งนี้จะช่วยให้มั่นใจว่าเราถ้าเราปลูกดอกไม้กวาดเรามีกินแน่นอน นี่ยังไม่ผ่านขั้นตอนการปลูกจะหาปลายทางก่อนว่า เราควรปลูกดอกไม้กวาดหรือไม่ หรือว่าดอกไม้กวาดไม่มีให้เก็บตามธรรมชาติแล้วจึงจำเป็นต้องปลูก คงมีประเด็นเดียวที่จะต้องหาเพิ่มเติม

2. ชุมชนจากบ้านหนองไม้กอง อ.ไทรงาม จ.กำแพงเพชร

ปัญหาของบ.หนองไม้กอง อ.กำแพงเพชร

ตัวแทน: สมณายนบุญเลิศตัวแทนจากจังหวัดกำแพงเพชร เคยได้ทำภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ชาวบ้านเขียนภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละตำบลมาทั้งหมด 6 ตำบล ภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละตำบลมันซ้ำกัน จึงมีคำถามว่ามันเกิดอะไรขึ้น ภูมิปัญญาทำไมถึงซ้ำกัน จากนั้นก็ให้เขา ลองดูปัญหาของท้องถิ่นภายในตำบล เขาว่าปัญหาออกมามี หนึ่งสิบ การเกษตร สาธารณสุข การศึกษา แรงงาน และยาเสพติด ทุกกลุ่มจะมีคำว่าหนึ่งสิบอยู่ คำว่าหนึ่งสิบเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาในชุมชน และผมก็ให้ชุมชนเขียนปัญหาที่อยากจะแก้ไขอันดับแรก อันดับที่สอง และอันดับที่สาม สรุปว่าอันดับหนึ่งของพวกเขาคือปัญหานี้สิบ จะปลดหนี้สิบ

มีตำบลหนึ่งคือ ต.หนองไม้กอง ผมให้พวกเขาวบ้านเขียนแผนการแก้ปัญหาหรือทุกข์ของท่านในตำบลโดยท่านคิดยังไงก็ได้ เขาเขียนแผนว่าต้องพึ่งตนเองและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรากฏว่าเขียนเรื่องหนี้สิบกันเยอะ รองลงมาคือ การเกษตร แต่ส่วนใหญ่ไม่พึ่งตนเองไปพึ่งรัฐบาลบ้างหรือสิ่งอื่นบ้างจนกระทั่ง ต.หนองไม้กอง เขาบอกว่าสังคมเขาไม่ใช่สังคมร่วมสุขแต่เป็นสังคมร่วมทุกข์ร่วมกันแก้ปัญหาหนี้สิบ ผมก็เลยเอามาเขียนชื่อโครงการ “การแก้ปัญหาหนี้สิบชุมชนหนองไม้กอง อ.ไทรงาม จ.กำแพงเพชร ด้วยภูมิปัญญาและท้องถิ่น” หลักการและเหตุผลก็คือ หนี้สิบเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา การดำเนินงานหนี้สิบไม่ได้เกิดจากตัวเขาเอง บางส่วนเกิดจากการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลและเกิดจากกระแสนิยม บริโภคนิยม เกิดจากความเจริญที่แผ่เข้ามาในชุมชน เขาก็เลยป้องกันโดยจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ พอเขาดำรงมาแทนที่หนี้สิบจะลดลง กลับเพิ่มขึ้นแสดงว่ากลุ่ม

ออมทรัพย์ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาหนี้สิน เขาก็เลขาหาสาเหตุว่าทำไมหนี้สินจึงเพิ่มขึ้น ปรากฏว่าสาเหตุมาจากการจัดการภายในกลุ่ม โดยที่กลุ่มของเขาให้กู้ไปจ่ายหนี้เก่า และเกิดหนี้ใหม่กับกลุ่ม

ข้อเสนอแนะจาก node

หนี้สินไม่เริ่มต้นด้วยหนี้สิน แต่เริ่มต้นจากการหาข้อมูลของการเป็นหนี้ของชุมชนใช้ใหม่ เพราะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะต้องถูกตั้งคำถามตลอดเวลา วิธีการก็คือขอให้ตรวจสอบก่อนว่า ในต.หนองไม้กอง มีหมู่บ้านไหนที่มีการหาข้อมูลที่จะมาทำแผน เคียวนจะนำเงินไปหาข้อมูลซ้ำเดิม ซึ่งมันไม่มีประโยชน์ เราอยากนำเงินไปต่อยอดให้ หรือไม่ถ้าหมู่บ้าน 1 หมู่ 2 ทำแผนชุมชนเรียบร้อยแล้ว และมีโครงการของรัฐอยู่แล้ว เช่น แผนชุมชนของเราเป็นหนี้เนื่องจากใช้สารเคมีเยอะ แล้วอยากเปลี่ยนพฤติกรรมโดยการลดต้นทุนการผลิต เพื่อการลดหนี้ไม่คิดว่าเธอ เรามีเงินแต่ต้องดูแลผลด้วย การมาวันนี้ไม่มีโครงการไหนได้ไปเลย รับรองได้ แต่เราจะตามไปคุยในรายละเอียด และถ้ามีวิธีการเก็บข้อมูลพื้นฐานแล้วจะสามารถทำการต่อยอดได้ไหม งานวิจัยจะทำทั้งตำบลหรือมีหมู่บ้านนำร่อง ถ้าทำทั้งตำบลต้องมีกรรมวิธีในการเก็บข้อมูลว่าต้องเก็บอย่างไร จะเก็บกันทั้งบ้าน หรือทั้งเดือนหรือทั้งปี

3. ชุมชนจากบ้านคลองน้ำไหล อ.คลองลาน จ.กำแพงเพชร

ปัญหาของตำบลคลองน้ำไหล

ตัวแทน: ในต.คลองน้ำไหล ที่มาร่วมกันมี 3 หมู่บ้าน คือ คลองน้ำไหล บ้านชัยมงคล บ้านสามัคคีธรรม เดิมที่เป็นหมู่บ้านเดียวกันแล้วถูกแยกออกเป็น 17 หมู่บ้าน รวมแล้วประมาณ 3,000 หลังคาเรือน ปัญหาที่เคยถูกกลืนทำอยู่อย่างต่อเนื่อง คือ

1. ความไม่เข้าใจผลประโยชน์ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการมารวมกลุ่มในการจัดกิจกรรม ถ้ามีผลประโยชน์ก็จะเข้ามา เพราะมีความคิดเก่าๆ คือ ความคิดที่เห็นแก่ตัว ส่วนมากจะตามกระแสไม่เป็นตัวของตัวเอง

2. ผลผลิตของกลุ่มไม่ตรงกับความต้องการของตลาด รู้แต่มีปัญหาแต่ไม่มองในด้านการตลาดว่าเขาต้องการอย่างไร นี่ก็อยากจะทำอะไรก็ทำ พอขายไม่ได้ก็กองทิ้งหรือแจกกันไป

3. ขาดผู้นำธรรมชาติ มีแต่ผู้นำเป็นทางการขอให้ได้ใส่เครื่องแบบสีทากี ขอให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. ขาดผู้นำธรรมชาติทำให้คนดีขาดโอกาสที่จะมาทำงาน

4. ขาดความสามัคคี คนมีวิชาหวง วิชาที่จะถ่ายทอดออกสู่ชุมชน หวงแม้กระทั่งการทำส้มไข่ เป็ดนอนเด็ก เวลาจะรวมกลุ่มจัดงานถ้าชาวบ้านขายได้ก็กลัวจะแย่งอาชีพ

5. อีกปัญหาคือ ถักลอบตัดไม้ให้นายทุนใหญ่ ชุมชนรวมตัวกันไม่ได้เพราะไม่มีความรับผิดชอบร่วมกัน

6. ขาดแหล่งเก็บน้ำทำให้ทำการเกษตรได้ครั้งเดียวใน 1 ปี

7. พื้นที่เป็นที่สูงชัน เวลาฝนตกจะเกิดจากสาเหตุ

7.1 คนในหมู่บ้านขาดความรับผิดชอบร่วมกัน เพราะในเขตอำเภอนี้เพิ่งเริ่มจะมาก่อตั้งทำให้คนในหลายพื้นที่มาอยู่ร่วมกัน

7.2 ขาดความรู้และประสบการณ์ในด้านการผลิต

7.3 ผู้นำเข้มแข็งไม่มีความรู้เข้าสู่ชุมชน กว่าจะชวนออกมาอบรมหาความรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้ช่างยากเข็ญ เพราะกลัวจะถูกเขาข่มขู่ กลัวไม่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนันต่อ อยู่ในกลุ่มแม่บ้าน งานศพ งานแต่งก็พอ ก็เลยไม่มีความรู้แปลกใหม่ไปให้ชุมชน เรื่องที่อยากจะทำวิจัย คือ ต้องการผู้นำธรรมชาติ อยากให้เขามาเรียนรู้ในเรื่องการบูรณาการมองในทิศทางเดียวกัน และจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้อย่างไร และให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกต่อชุมชนร่วมกัน 1. ถ้าคนในชุมชนดีก็จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง แก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ 2. เพื่อให้เกิดความสามัคคีเพราะมีทั้งกะเหรี่ยงและมั่วปะปนกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้นำธรรมชาติรวมความสามัคคีในหมู่บ้าน
2. เป็นตัวแทนของหมู่บ้านในการนำความรู้มาสืบทอด
3. เป็นที่พึ่งพาของชาวบ้านในทุกๆ ด้าน
4. เป็นตัวแทนชาวบ้านในการทำงานร่วมกับทางราชการ

กิจกรรม

1. มีการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อหาผู้นำธรรมชาติมาทำงานร่วมกัน
2. ให้เขาเลือกผู้นำธรรมชาติและส่งไปหาประสบการณ์เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน
3. ให้ผู้นำที่ไปดูงานมาจัดเวทีหมู่บ้านร่วมกันเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างหมู่บ้าน
4. ให้ชาวบ้านประเมินผู้นำธรรมชาติที่เลือกมาว่าใครทำงานได้ดี

ข้อเสนอแนะจาก node

อยากให้ผู้นำธรรมชาติและผู้นำทางการเมืองมาผสมกลมเกลียวกันซะใหม่ แล้วชาวบ้านจะได้แสดงว่ามี 2 หัวข้อ อยากทำวิจัยให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกรับผิดชอบร่วมกัน เรื่องชาวบ้านไม่ค่อยจะซัด แต่ผู้นำชัดเจน แต่กระบวนการต้องคุยกันในรายละเอียดอีกครั้ง แล้วทางศูนย์ฯ จะลงพื้นที่เพื่อประสานงาน

4. ชุมชนจากบ้านไพศาล จ.นครสวรรค์

ปัญหาของป่าไพศาล

ตัวแทน: สภาพปัญหาของสมาคมเกษตรกรพัฒนาการเกษตรและสิ่งแวดล้อมของ จ.นครสวรรค์ พื้นที่ดำเนินการ คือ อ.ไพศาล ตอนนี้มี 34 หมู่บ้าน 8 ตำบล ที่รับผิดชอบอยู่ มีสมาชิก ทั้งหมด 4,000 คน สภาพปัญหาคนในพื้นที่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ปัญหาหลักคือ

1. ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรทั้งในระบบและนอกระบบ
2. ที่ดินที่ใช้ประกอบอาชีพไม่มีเอกสารสิทธิ์
3. การจัดการทรัพยากรในพื้นที่ไม่ได้รับการยอมรับจากภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายหรือ แรงนโยบาย
4. การแพร่ระบาดของสารเคมี
5. มีการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม

สาเหตุของปัญหา

1. เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาพืชผลด้วยตนเอง ทำให้เกิดหนี้สินมากมาย
2. การทำเกษตรเชิงเดี่ยว เพราะลงทุนแล้วไม่คุ้มค่าทำให้ล้มสลายพอกหนี้สิน
3. ความไม่เสมอภาคในการตอบกฎหมายของรัฐเกี่ยวกับเอกสารสิทธิ์ที่ดิน ถ้านายทุนคน ใดคนหนึ่งให้เงินเยอะ ทางส่วนราชการก็จะตอบว่าเอาไปเลข โฉนด เอาไปเลข นส.3 ชาวบ้านอย่างเราวิ่ง เรื่องขาดไหนก็ไม่สามารถออกเอกสารได้
4. ชุมชนไม่มีอำนาจและส่วนร่วมในการตัดสินใจในแง่กฎหมายหรือการร่างนโยบายต่างๆ ของรัฐ ส่วนใหญ่จะเป็นโครงการบริหารจัดการหรือเงินนโยบายของรัฐ
5. การจัดการทรัพยากรในท้องที่จะถูกอำนาจรัฐครอบงำและมีอำนาจนายทุนไปแอบแฝง

คำถามการวิจัย

1. ทำไมเกษตรกรถึงเป็นหนี้สิน วิจัยเชิงคำนวณ นอกจากจะให้ประชาชนในหมู่บ้านเป็นผู้ เก็บข้อมูลเป็นผู้วิจัยหลังจากได้ข้อมูลแล้วก็มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้รู้จักปัญหา รู้จัก สาเหตุที่ไปที่มาและก็จะหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน

2. อยากวิจัยเรื่องป่า เพราะป่าไม้ที่ไพศาลถูกอนุรักษ์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 จนถึงปัจจุบันนี้ อุคมสมบูรณ์เป็นอันดับหนึ่ง สิ่งที่เราอยากรู้ขณะนี้ว่าในแต่ละพื้นที่มีต้นไม้อะไรบ้าง เช่น พื้นที่ 10 ตารางเมตรมีต้นไม้อะไรบ้างมีพรรณพืชอะไรบ้าง แล้วระดับความเติบโตของแต่ละไม้แตกต่างกัน อย่างไร และสมุนไพรที่อยู่ในป่ามีกี่ชนิดแต่ละชนิดนำมาใช้ประโยชน์ยังขึ้น เช่น ป่าภูเขาที่ผักหวาน หน่อไม้ ซึ่งเราเปิดให้ประชาชนไปเก็บนำมาขาย หลังจากการขายเป็นเชิงรายได้ของเกษตรกร แต่

เราไม่เคยมาวิเคราะห์ว่าผักแต่ละชนิดมีอายุการเติบโตนานเท่าไร แล้วระยะการเก็บเกี่ยวนานเท่าไร พอเรารู้จัก 1. มันจะเป็นข้อมูล เป็นตำราของเราเอง ทำให้รู้พื้นฐานในการจัดการป่าโดยสมบูรณ์ 2. หน่วยงานใดเข้ามาเราก็สามารถจัดการทรัพยากรได้โดยภาคประชาชนเอง

ข้อเสนอแนะจาก node

ประเด็นที่ 1 คือสาเหตุแห่งหนึ่งที่จะค้นหามันเป็นยังไง ต้นลึกหนาบางอย่างไร เพราะปัญหากว้างมาก มันจะไม่ครอบคลุมและไม่สามารถที่จะรู้ว่า ปัญหาเกิดจากอะไร และมีความสามารถจัดระดับปัญหาได้ว่าปัญหาคือหนึ่งที่ทำให้เป็นหนึ่งคืออะไร ปัญหาหลัก ปัญหารองมันไม่สามารถที่จะจัดลำดับออกมาได้ ถ้าเราค้นข้อมูลในแนวลึก 100% ก็จะได้ข้อมูลทั้งหมด จะใช้ข้อมูลกระแสชุมชนมาเป็นพื้นฐานในการนำมาช่วยไหม สำหรับโครงการที่ทำแผนชุมชน หรือแม่บทชุมชนไม่อยากจะเห็นว่าทำมาแล้วแต่ไม่นำมาใช้อะไร ขณะที่เรามีองค์ความรู้อยู่ในตัว แต่แผนแม่บทยังไม่นำไปใช้ประโยชน์มากสักเท่าไรหรืออยากจะเห็นสักหมู่บ้านนำแผนแม่บทไปต่อยอดให้เป็นรูปธรรม

เนื่องจากว่าโครงการวิจัยเป็นโครงการที่อยากให้มีเกณฑ์ในการคัดเลือกหมู่บ้าน เพราะเกิดมันไม่มีตัวที่จะปลดหนี้ได้ เราคิดว่าเราจะไปหาสาเหตุของหนี้สิน ปริมาณหนี้สินของแต่ละครอบครัว คงไม่ใช่สิ่งที่สิ่งที่จะมีใครมาทำให้ เราจะต้องดึงจากตรงนี้เพื่อให้เกิดกรรมวิธีในการปลดหนี้ตรงนี้ อย่างไรก็ตาม ตรงนี้เราสนใจเราต้องมีคนที่อยากปลดหนี้ อยากให้เห็นภาพว่าทำไมถึงเลือกกลุ่มนี้

ประเด็นที่ 2 ก็น่าสนใจ ต้องดูกระบวนการอีกที่ว่าจำนวนคนหรือองค์ประกอบของคนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมของความหลากหลายของพรรณไม้ วิเคราะห์ความหลากหลายของพันธุ์ไม้ การใช้ประโยชน์ ถ้าได้ข้อมูลแล้วจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร ทาง node จะลงพัฒนาในพื้นที่ต่อไป

5. ชุมชนจากบ้านหนองปรือกระเทียม อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก

ปัญหากลุ่มแม่บ้านหนองปรือกระเทียม

ตัวแทน: จะทำวิจัยภายในหมู่บ้าน เริ่มจากการแปรรูปอาหารแล้วไม่ได้ทำมาอย่างต่อเนื่อง เพราะทำมาตลอด ปัจจุบันทำมาแล้วไม่รวย และเราก็สร้างอาคารของกลุ่มแปรรูปอาหารได้ 2 ปีแล้ว เรายังมีโครงการเงินที่มาจากช่วยเหลือ ทางกลุ่มจึงขอเงินมาได้ สองแสนกว่าบาท เราจึงสร้างอาคารมาแทนหลังเก่า เพราะแฟกของหลังเก่ามันทรุดโทรมมากแล้ว เราจึงได้โครงการมา 1 โครงการ ขอบเขต ที่ทำเครื่องแปรรูปอาหารเกือบครบแล้ว แต่มีปัญหาอยู่ที่กลุ่มแปรรูปอาหาร เช่น กัวยกวน มะพร้าวเล็กรส น้ำมะขาม เราไม่มีคราวยี่ห้อย จะทำที่อาคารหลังเดียวกันก็วันเยอะ ทุนหมุนเวียนไม่พอทำได้แค่ 4-5 คนเอง ทำมาเรื่อยๆ ก็ทำไม่ทัน เขาจึงไม่อยากจะทำเพราะทำแล้วจะต้องได้เงินเลย พอทำแล้วเรานำไปขายแล้วนำเงินมาให้เขาว่าเขาจะได้เงิน เขาก็ไม่มีอะไรกินแล้ว ทางเราก็

ขาดเงินหมุนเวียน แล้วรถที่จะส่งก็ส่งโดยรถมอเตอร์ไซด์มันไปไม่ได้ไม่ก็หมู่บ้าน เราจึงอยากได้รถสามล้อมันจะพอดีทั้งตำบล เพราะทางเราไม่มีปัญหาเรื่องตลาดเพราะทำมา 4-5 ปีแล้ว

ข้อเสนอแนะจาก node

อยากให้ประสานงานร่วมกับ รทส. ร่วมกับวิสาหกิจหรือกลุ่มที่สามารถปล่อยดอกเบี้ยถูกๆ อย่างเช่น รพช. พืชปลูกของเรายังใหม่อยู่ฝีมือไม่มั่นคงเท่า รพช. หรือว่าเทศบาลพืชปลูก แต่ที่แน่นอนคือ องค์การวิสาหกิจชุมชน ถ้าต่อไปธนาคาร รทส. หรือธนาคารออมสิน เขาจะรวมกลุ่มสนใจอยากได้เงินทุน มันยังไม่ชัดเจน แต่ว่าต้องเป็นกลุ่มที่มีเงินทอง รทส. เห็นว่าถ้ากู้ได้ก็ได้คนละไม่เกิน 20,000 บาท

6. ชุมชนจากบ้านปลวกง่าม อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก

ปัญหาบ้านปลวกง่าม

ตัวแทน: ที่จะทำวิจัย โครงการผักสามฤดูลอยฟ้า สาเหตุก็คือ พื้นที่ของหมู่บ้านน้ำท่วมทุกปี ชาวบ้านจะซื้อผักตลาด คือในหมู่บ้านทำข้อมูลแผนแม่บทชุมชน คนในหมู่บ้านมี 221 คน ปรากฏว่าซื้อผักกินต่อวันหมด 2,000 กว่าบาท ปีหนึ่งหมด 400,000 กว่าบาท การที่เก็บข้อมูลแผนแม่บทมาแล้ว ก็ทำให้ชาวบ้านเกิดความคิดว่า ทำไมไม่ปลูกผักกินเอง สาเหตุ คือ ประชาชนในหมู่บ้านต้องเสียเงินเพื่อซื้อผักมากินตลอดปีทำให้เพิ่มหนี้สินขึ้น แทนที่หนี้สินจะลด กลับแต่จะเพิ่มขึ้น

ปัญหาที่เกิดขึ้น ผักที่ซื้อมาส่วนใหญ่ปนเปื้อนด้วยสารพิษ ทำให้มีสารพิษสะสมอยู่ในร่างกาย เป็นผลให้สุขภาพเสื่อมโทรม เกิดปัญหาหนี้สินตามมา ทำให้คนรุ่นหลังไม่รู้จักปลูกผักกินเอง เราคิดที่จะทำให้เป็นตัวอย่างว่า จะให้มีผักกินตลอดปีทำอย่างไร แม้จะมีน้ำท่วมก็ตาม เราคงเคยเห็นเขาปลูกกล้วยไม้ ซึ่งเราจะเอาลักษณะการปลูกกล้วยไม้มาใช้แทน

สมัยปู่ย่าตายาย ภูมิปัญญาชาวบ้าน เขาจะขยकिनมาปลูกปัก แต่สมัยนี้ไม่มี แต่เราจะนำมาประยุกต์ใช้ ถ้าบริเวณไหนน้ำท่วมก็ทำเป็นแปลงลอยน้ำ ซึ่งน้ำจะขึ้นลง เราเลยไม่ต้องรดน้ำ

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

จะศึกษาภูมิปัญญาของท้องถิ่นดั้งเดิม มาประยุกต์ใช้ในการทำแปลงสาธิต และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ เราจะใช้เทคโนโลยีควบคู่กันไป และศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูลพันธุ์ผักพื้นบ้านและพื้นเมืองจากผู้รู้ จากคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนและนอกชุมชน จัดทำเป็นการสาธิตในพื้นที่ของทิววิจัยและที่สาธารณะ จัดให้มีวิทยากรมาให้ความรู้ เปรียบเทียบข้อแตกต่าง และข้อดี ข้อเสีย ระหว่างการปลูกผักกินเองที่ปลอดสารพิษ กับการซื้อผักตามท้องตลาดมารับประทานว่าเป็นอย่างไร จัดทำโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่ออาหารกลางวันเด็กนักเรียนโดยให้เป็นโครงการแบบต่อ

เนื่อง อย่างเช่น ไปทำแปลงสาธิตที่โรงเรียนและสอนเด็กนักเรียนให้รู้จักวิธีปลูกผักไว้กินเอง จัดทำหนังสือหรือเอกสาร แผ่นพับ แก่ผู้ที่สนใจ นำมาเป็นแบบอย่างทั้งในและนอกชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน สามารถปลูกผักสวนครัว ปลอดภัยไร้สารพิษใช้รับประทานเองได้ตลอดฤดู เป็นแบบอย่างให้กลุ่มอื่นที่สนใจนำไปปฏิบัติ ปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนรุ่นหลังรู้จักและเห็นคุณค่าในการปลูกผักไว้กินเองในครัวเรือน รักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไปกับคนรุ่นใหม่

ข้อเสนอแนะจาก node

ผักลอยฟ้ามันได้ประโยชน์แก่ชุมชนในแง่ของจิตสำนึกและการเพิ่มรายได้แก่ชุมชน ประโยชน์มันได้อยู่แล้ว จะทดลองเทคโนโลยีลอยฟ้าหรือไม่ทดลองเทคโนโลยี แบบว่ามันใจว่าลอยฟ้ามันลอยฟ้าได้แน่ๆ แต่อาจเก็บข้อมูลว่ามันอาจเป็นประโยชน์แก่ชุมชนมากน้อยขนาดไหน คือเราทดลองให้ชุมชนเห็นใช้ไหมเป็นแบบอย่างวิธีปลูก วิธีแก้ปัญหา หรือรายได้

คล้ายๆ เราทำนาร่องใช้ไหม ดูปฏิริยาของชุมชนว่าชุมชนมีความรู้สึกลอยๆ ไรกับโครงการแบบนี้และเก็บข้อมูล ปฏิริยาของชุมชนต่อโครงการนี้ใช้ไหม คนร่วมกิจกรรมที่จะทำแปลงสาธิต มี 5 คน ลักษณะการปลูกแบบนี้ พืชตรงๆ ที่มี 5 คน สามารถเริ่มได้เลยเพราะถ้าจะพูดถึงการลงทุน นั้นน้อยนิดมากเลย ค่ากระถาง ค่าเมล็ดพันธุ์ ถ้ากระบวนการเป็นแค่การสาธิตให้คนในพื้นที่ดู ซึ่งถ้าเป็นแค่การสาธิตให้คนดูจะมีขนาดเล็ก การลงทุนจึงมีไม่มาก จริงๆ โครงการนี้สามารถทำได้เลย โดยไม่ต้องขอ สกว. กระถางอะไรก็ไม่ต้องซื้อ

และถ้าจะถามว่า อยากให้ชาวบ้านปลูกผักกินเอง แล้วการลงทุน 3,000 บาท ต่อ 1 กระบะ มันแพง ชาวบ้านเขาจะมาร่วมทุนกับเราไหม ชาวบ้านเอาเงินไปซื้อผักกินเองไม่ดีกว่าหรือ ต้องคุยรายละเอียดกันใหม่ เพราะมันไม่ชัดเจน

7. ชุมชนจากเครือข่ายใจประสานใจ อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก

ปัญหาเครือข่ายใจประสานใจ

ตัวแทน: การจัดตั้งธนาคารชุมชนกองทุนสะสมทรัพย์เครือข่ายใจประสานใจ อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก สภาพทั่วไปของชุมชน มีเครือข่ายและองค์กรมากมาย สืบเนื่องมาจากปัญหาเดิมของชุมชน คือผู้ติดเชื้อ ต่อมาได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจาก SIF Menu 5 ให้มีการรวมกลุ่มกันขึ้น กองทุนสะสมทรัพย์เครือข่ายใจประสานใจ ปัญหาที่ทางกลุ่ม คือ (1) การออมของคนในหมู่บ้าน บางคนอยากได้เงินเท่านั้น เขาอยากจะเพิ่มหนี้สินให้กับตัวเองทั้งที่เราอยากจะช่วยเขา (2) ผู้กู้ยืมไม่มี

ความตรงต่อเวลาบางรายผิดสัญญาไม่ยอมจ่ายตามที่กำหนดเวลาไว้ (3) การนำกฎหมายมาใช้บังคับ ผู้ที่ผิดสัญญา คือ ไม่ยอมใช้กฎหมายมาบังคับเขา น่าจะคุยกันมากกว่า

คำถามในการวิจัย

- (1) รูปแบบและวิธีการบริหารงานของธนาคารชุมชนกองทุนสะสมทรัพย์ เครือข่ายใจ
ประสานใจ ตรงนี้อยากให้มีการเพิ่มศักยภาพให้มากกว่านี้ ให้มีรูปแบบมากกว่าที่เราดำเนินการ
- (2) เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านรู้จักการออมมากขึ้น ไม่ใช่ออมเพื่อหวังผู้

ประเด็นศึกษา

เรื่องค่านิยมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนของทั้ง 11 ตำบล เช่น มีในด้านการบริโภคทั้งสิ้น เปลืองและไม่สิ้นเปลือง และค่านิยมของการออมที่สะสมมาตั้งแต่เด็ก เช่น เราบอกให้เด็กออมโดยใส่กระปุกออมสิน และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ชักจูงโน้มน้าวให้มีการบริโภคอย่างไม่สิ้นเปลือง ไม่หลงใหลในโฆษณาเมื่อถือหรือตามหนังสือพิมพ์หรือตามโทรทัศน์ รวมทั้งวัฒนธรรม และการกินอยู่ของชุมชน ทั้งนี้เป็นอุปสรรคต่อการก่อตั้งธนาคารชุมชน ที่ได้เสนอแนวความคิดมา ความสามารถหารายได้ของคนในชุมชน ที่มาของรายได้จะมากหรือน้อยจะแตกต่างกัน ปัจจัยที่ทำให้รายได้ของชุมชนแตกต่างกัน คือการประกอบอาชีพ และมีการบริหารจัดการลงทุน การคิดการพนัน เช่น หวย เหล้า ยาเสพติด และก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความสามารถในการหารายได้ลดลง และเป็นการเพิ่มรายจ่ายให้กับตนเอง มีการศึกษาของระบบชุมชนของ 11 ตำบล จะมีการศึกษาเป็นส่วนสำคัญที่เราจะจัดตั้งธนาคารชุมชนการอนามัยสาธารณสุขใน 11 ตำบล และความเชื่อต่างๆ ของ 11 ตำบลใน อ.บางระกำ

วิธีการดำเนินงาน

- อันดับแรกเป็นการศึกษาข้อมูลต่างๆ ภายใน 11 ตำบล ที่ดำเนินการมาตั้งแต่แรกเริ่ม และนำมาประยุกต์เข้ากับปัจจุบัน
- อันดับที่ 2 ประชาชนทั้ง 11 ตำบล โดยใช้เวทีหมู่บ้านในการแลกเปลี่ยนความคิดว่าแต่ละชุมชนมีความคิดแบบไหน ต้องการให้เป็นโลกแบบไหน
- อันดับที่ 3 มีการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม คือ มีการศึกษาความเป็นไปได้ของชุมชน
- อันดับที่ 4 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาจุดดีและจุดด้อยในการเสนอที่จะจัดตั้งธนาคารขึ้น
- อันดับสุดท้าย มีการวางแผนร่วมกันและจัดทำโครงการขึ้นมาเป็นรูปธรรม

เป้าหมายของโครงการ

ต้องการให้ทั้ง 11 ตำบล มีความมั่นคงทางด้านการเงินให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะจาก node

ข้อเสนอของเราถ้าจะประเมินความเป็นไปได้ในค่านแรกต้องพูดถึงศักยภาพของกองทุนที่มีอยู่ก่อนทั้ง 11 ตำบล อันดับที่ 1 อันดับที่ 2 อาจจะพูดถึงข้อแข็ง ข้ออ่อน จะเห็นได้ชัดเพื่อที่จะได้นำไปสู่การรวมในระดับอำเภอ

กองทุนสะสมทรัพย์ไม่ดีตรงไหน เพราะการที่เราจะเปลี่ยนอะไรจากสิ่งหนึ่งมาเป็นอีกสิ่งหนึ่ง แสดงว่าสิ่งนั้นจะต้องเริ่มมีปัญหา เริ่มไม่ดี เราอยากเปลี่ยนสภาพ หรือมันดีมากแต่มีขอบเขตจำกัด เช่น ธนาคารอาจจะใหญ่กว่ากองทุน ธนาคารอาจไม่กำจัดสมาชิก แต่กองทุนจำกัดแต่ตัวสมาชิก เพราะฉะนั้น เราจะนำกองทุนที่ดำเนินงานคืออยู่แล้ว แปรสภาพจากกองทุนเป็นธนาคาร อยากถามว่าทำไมต้องทำอย่างนั้น ทำไมต้องเป็นธนาคาร ทำไมไม่เป็น สหกรณ์ก่อน

แล้วงานวิจัยช่วยชับจากกองทุนไปสู่ธนาคารได้อย่างไร มันจะให้คำตอบได้อย่างไร ว่าทำไมต้องเป็นธนาคาร งานวิจัยจะช่วยให้คนอ่านงานวิจัยเชื่อมั่นว่า มันน่าจะไปเป็นธนาคารได้แล้ว มันไม่ควรเป็นสภาพกองทุนเหมือนในปัจจุบันนี้ อะไรที่เราจะทำให้คนที่มาอ่านงานวิจัยเชื่อมั่นได้ว่าต่อไปนี้ กองทุนควรจะไปเป็นธนาคาร เราไม่เห็นความเชื่อมโยงระหว่างกองทุนกับธนาคารในแง่ของงานวิจัย เราอยากเห็นความเชื่อมโยงว่าจากกองทุนไปเป็นธนาคารมีเหตุผลอะไร ต้องแปรสภาพจากกองทุนไปเป็นธนาคารด้วย เดียวนี้เขามีแนวคิดในการบูรณาการกองทุน มีจากแนวคิดนี้รีเปล่า

แล้วรู้ข้อดี ข้อเสีย ของธนาคารคืออะไร สมมติเราเป็นกองทุน เราบอกว่าเราจะสร้างกองทุนเพื่อรองรับงบประมาณของรัฐบาล เช่น มิงบ 1 ล้านบาทก็เอามาลงทุนกองทุนนี้ ต่อไปในอนาคตเราจะมาลงทุนธนาคารได้รีเปล่าไม่แน่ใจ เกิดเป็นธนาคารนี้ต้องดำเนินการธุรกิจ แล้วต้องเสียนายไหม มีคณะกรรมการที่ออกมาในรูปของกฎหมาย เราอยากได้เป็นธนาคารแต่เราศึกษาผลกระทบหรือเปล่า คำตอบก็คือ จริงๆ แล้ว รู้แล้วกองทุนเริ่มขยายใหญ่ อาจจะหารูปแบบในอนาคต เพื่อกองทุนของเรา แต่มาจำกัดว่าต้องเป็นธนาคาร คำตอบก็คือให้แก้ข้อเสียที่กองทุนดีกว่า

กลุ่มนั้นพยายามศึกษาความเป็นไปได้ในการ โยกกองทุน หรือศึกษาการแปลงร่างจากกองทุน เป็นธนาคารแต่ยังขาดข้อมูลที่สำคัญ 3 อย่าง

ข้อมูลที่ 1 ข้อมูลทางด้านศักยภาพของกองทุนในการแปลงร่าง คือจุดแข็งของการดำเนินงาน ประวัติในการดำเนินงาน ข้อดีของการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน

ข้อมูลที่ 2 ปัญหาและอุปสรรค

ข้อมูลที่ 3 ข้อจำกัดหรือกฎระเบียบของการเป็นธนาคารต้องศึกษาข้อมูล เพราะฉะนั้นใน 3 ประเด็นย่อยจะไปตอบคำถามใหญ่ในการแปลงร่างของไอเอ็มเคแดง

8. ชุมชนจากบ้านทุ่งสีเสียด ต.นาบัว อ.นครไทย จ.พิษณุโลก

ปัญหาของบ้านทุ่งสีเสียด

ตัวแทน: อยากทำวิจัยเรื่องภาระหนี้สินของพี่น้องภายในหมู่บ้าน สิ่งที่ยากทำเพราะดูจากงบประมาณที่รัฐบาลผันเข้าสู่ในหมู่บ้านหลายบาท เช่น กองทุน กขคจ. เพื่อเข้าไปแก้ไขความจน และกระตุ้นเศรษฐกิจหมู่บ้านปีละ 100,000 บาท และสุดท้ายกองทุนหมู่บ้าน หนึ่งล้านบาท และมี การรวมกลุ่มออมทรัพย์และการผลิตธนาคารหมู่บ้าน แต่ดูแล้วยังคิดหนี้กัน ยังจนอยู่ ที่สำรวจมา เฉพาะในหมู่บ้านผมเฉพาะค่าเลี้ยงสัตว์ ค่าปุ๋ย ค่าผัก ปีหนึ่งประมาณ 664,000 บาท ผมก็คิดว่าที่ถูก หลานไปทำงานกรุงเทพฯ แล้วส่งเงินกลับมาให้เขาทำไหม ไม่มีเงินใช้หนี้ ทำไม่ถึงคิดหนี้แบบถูกใจ กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านไปใช้หนี้อีกอย่าง นี่ถือสิ่งที่หมู่บ้านต้องการพัฒนาคนและลดภาระหนี้สิน ของชุมชน สาเหตุส่วนใหญ่ก็คือ ชาวบ้านบอกว่าไม่มีเงินทุนและอีกกลุ่มคือชอบเล่นการพนัน ใช้ เงินผิดวัตถุประสงค์ของโครงการที่เขียนขอไป อีกส่วนหนึ่งก็คือ ประกอบอาชีพเชิงเทียม มีความ พุ่มเพื่อตามยุคสมัย และปัจจัยพึ่งพาภายนอก กลุ่มหนึ่งบอกว่าไม่มีงานทำ ซึ่งกลุ่มนี้ไม่ยอมทำงาน มีงานแต่ไม่ยอมทำงาน และไม่นิยมสินค้าที่ชุมชนผลิตขึ้น นิยมที่ต้องมียี่ห้อ มีตราดี งานวิจัยที่จะทำ คือ สำรวจคนภายในหมู่บ้านก่อน และทำแผนแม่บท ซึ่งเราเคยทำมาแล้วจากงบประมาณของ SIF เรามีแผนแม่บทว่าเราจะทำวิจัยหนี้สินเพราะสำรวจแล้วชาวบ้านส่วนใหญ่ยังเป็นหนี้พร้อมทั้งให้ ชาวบ้านจัดทำบัญชีครัวเรือนว่าปีหนึ่งมีรายได้เท่าไร แล้วทำไมเงินไม่มีเก็บ แล้วทำไมไม่มีเงินใช้ หนี้ จากกองทุนหมู่บ้านและสร้างตลาดด้วยตนเอง เพราะหลายคนชอบพูดติดปากว่าผลิตแล้วขายไม่ มีตลาด ตรงนี้อยากให้เขารู้ว่าตลาดอยู่ที่ตัวเขาเอง ลดต้นทุนการผลิตเพราะเมื่อก่อนการทำนาทาง กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร สนับสนุนให้เกษตรกรใส่ปุ๋ยเคมีทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ตอนนี้มีพ่อค้าที่ฉวยโอกาสคือ การนำปุ๋ยชีวภาพมาขายและมีข้อเสนอว่าซื้อปุ๋ย 5 กระสอบทำประกัน ให้ 1 ปี และมีข้าวแจกอีกทำให้ชาวบ้านเดินทางผิดในการลงทุน เราคิดว่าจะพึ่งพา ทรัพยากรธรรมชาติและดูแลรักษาร่วมกัน ทรัพยากรธรรมชาติและความสามารถที่ไปเก็บกินได้ทำ ให้ชาวบ้านอยู่อย่างไม่เป็นหนี้ แต่ตอนนี้ทรัพยากรถูกทำลายอยากให้ทุกคนหันหน้าเข้ามาดูแลรักษา ตรงนี้ที่จะลดภาระเขาได้ และปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านรู้จักการออมจากการเล่นหวยวันละ 20 บาท ให้มาออมวันละ 20 บาท ซึ่งปีหนึ่งในหมู่บ้านเล่นหวย 172,800 บาท แล้วมีคนถูกหวย 1 ปี ไม่เกิน 16 คน ครั้งหนึ่งไม่เกิน 4,000-5,000 บาท เงินแสนกว่าบาทไม่รู้ไปอยู่ตรงไหน นี่คือบริบทช่วย ชาติ ก็เลยอยากให้เขารู้จักวิธีออม

คำถามวิจัย

ทำอย่างไรจะลดภาระหนี้สินได้

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างศักยภาพของคนในชุมชนให้พึ่งตนเองให้มากขึ้น ไม่ต้องรอว่ารัฐบาลจะปลดหนี้แล้วรอแล้วไม่รู้จักขวนขวายว่าที่เราเป็นหนี้จะใช้ยังไง จะทำยังไงให้หนี้ลดลง ต้องรอให้รัฐบาลนำเงินมาปลดหนี้แทน โครงการฟื้นฟูจะมาแล้วมีนายหน้าเสียค่าสมัคร โครงการฟื้นฟูเสีย 30,000 บาท รัฐบาลจะปลดหนี้ให้ ชำรายคิดหนี้เข้าไปอีก ก็เลยต้องพัฒนาศักยภาพให้ทันกับเหตุการณ์ และหาแนวทางสร้างจิตสำนึกแบบมีส่วนร่วม และลดช่องว่างการเหลื่อมล้ำกัน เพื่อให้ชุมชนรู้สาเหตุของเป็นหนี้ เมื่อลดหนี้โดยพึ่งพาธรรมชาติและขายธรรมชาติในเชิงท่องเที่ยว ไปปลูกผักค้ำมาขายในเชิงอนุรักษ์ความคิด ภูมิปัญญาดั้งเดิม วิธีการดำเนินงานทำวิจัย คือ การทำประชาคมของหมู่บ้านเพื่อหาแนวทางร่วมประมาณ 40% ของครัวเรือน 80 หลังคาเรือน และสำรวจอาชีพในหมู่บ้าน ความเป็นอยู่ สภาพ และสถานภาพการเงินของหมู่บ้านและวางแผนการดำเนินงาน กระบวนการต้องมีทีมวิจัยและคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้นำ โดยมีกลุ่มที่เราคัดเลือกกลับมาทบทวนชีวิตแบบเดิมๆ ว่าที่ผ่านมาเขาอยู่แบบไม่เป็นหนี้เขายังอยู่ได้ แต่ตอนนี้เขาจึงพึ่งปัจจัยภายนอก ทำไมหนี้จึงพอกพูน เพราะบรรพบุรุษไม่สร้างหนี้สินให้แต่คนรุ่นใหม่ เริ่มสร้างหนี้สินให้กับลูกหลานสืบต่อไปด้วย ค้นหาตนเองโดยการเก็บข้อมูลสมาชิกในแต่ละคน คือ ให้คนที่สมัครใจค้นหาตนเอง หากภาระหนี้สินว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร และนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาพูดคุยกันกำหนดกิจกรรมให้ชัดเจนว่าเราทำวิจัยแล้วจะทำกิจกรรมอะไรเพื่อเพิ่มรายได้ของหมู่บ้านและสิ่งที่ยากจะทำ คือสร้างตลาดท่องเที่ยว นำนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านแล้วรวมผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้าน เพื่อสร้างตลาดในเชิงการท่องเที่ยว และเป็นการโฆษณาไปในตัว สุดท้ายก็คือ ทีมวิจัยไปทำงานก็ต้องมีการประชุมทบทวน และหาแนวทางให้กับชุมชนในการนำไปแก้ไข และหาแหล่งทุนต่อไป

ข้อเสนอแนะจาก node

ภาพรวมไม่มีปัญหาเดียวเราจะลงพื้นที่ตามอีกที

9. ชุมชนจากบ้านหนองซอน อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก

ปัญหาของบ้านหนองซอน

ตัวแทน: เราใช้เครือข่ายเกษตรกรเพื่อทำงานวิจัยขึ้นนี้ เราไม่รู้จะตั้งชื่องานวิจัยว่าอะไร จะมาเล่าสาเหตุปัญหาว่าเกิดอะไรขึ้น กับวิถีชีวิตของชุมชนและคนในชุมชน สิ่งที่เราอยากทำก็คือปัญหาที่เราพบ คือ

1. เกษตรกรมีหนี้สินล้นพ้นตัว
2. สภาพความเป็นครอบครัวล่มสลาย
3. ถูกหลอกลวงคิดยาเสพติด

4. ระบบการผลิตที่ขาดทุน เนื่องจากระบบพ่อค้าคนกลาง เราผลิตแล้วไม่สามารถที่จะจัดการผลผลิตเองได้
5. สารเคมีตกค้าง และแหล่งอาหารตามธรรมชาติลดลง

สาเหตุของปัญหา

1. การเป็นหนี้เกิดจากการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ขาดการบริหารกองทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เงินไม่เป็น ใช้เงินแล้วไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แท้จริง การทำแล้วขาดทุนซ้ำซากทำให้ต้องอพยพแรงงานออกนอกชุมชน ทำให้เกิดปัญหาครอบครัวล่มสลาย จากการส่งเสริมของภาครัฐและเอกชน ที่ส่งเสริมการส่งออกโดยไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทยๆ โครงสร้างการกำหนดความเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ได้วางแผนมาจากเกษตรกร ไม่ได้มองมาที่ชุมชน ขั้นตอนการดำเนินงานคือ เราจะเลือกพื้นที่เป้าหมายคร่าวๆ ก่อน แต่ต้องกลับไปคุยเพื่อให้เห็นแนวทางร่วมกัน พร้อมทั้งจะทำวิจัยโดยที่ทุกคนเห็นด้วย

2. เราจะทำการวิจัย และสะท้อนปัญหาครอบครัว เล่าสู่กันฟังว่าเขาคิดยังไง แก้ไขยังไง

3. สรุปบทเรียนปัญหาที่เกิดขึ้นของแต่ละครอบครัว

4. ชุมชนคิดค้นทางออกของแต่ละปัญหาร่วมกัน และแก้ไขยังไง วางแผนการดำเนินงาน และกำหนดพื้นที่เป้าหมายว่าจะดำเนินการอย่างไร เราจะใช้พื้นที่ที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ของดิน ด้วยอินทรีย์วัตถุและพื้นที่ที่ครอบครัวนั้นเป็นจริงๆ เราจะใช้พื้นที่ประมาณ 2 ไร่ เป็นความหลากหลายของอาชีพ เป็นความหลากหลายของชนิดพืช เช่น ผลไม้ สมุนไพร พืชผัก เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว และจะปรับปรุงบำรุงดินในพื้นที่ที่ถูกทำลายมา 30-40 ปี เราจะวางแผนพืชที่ปลูกร่วมกัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

1. อยากเห็นสมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น
2. ได้ความเชื่อมั่นและมีทิศทางของเกษตรกรยั่งยืนที่พออยู่พอกินให้กับคนในชุมชน
3. เราจะได้เพื่อนที่มีแนวคิดอุดมการณ์เดียวกันมากขึ้น และพร้อมที่จะเผยแพร่ให้กับผู้อื่น
4. ลดหนี้ภายใน 3 ปี
5. เราทำแล้วจะใช้นี้ได้
6. ชาวบ้านจะได้รู้จักตัวเองมากขึ้น โดยอาศัยข้อมูลจากแผนชุมชนของเนินมะปรางที่เก็บข้อมูลทุกชุมชน ได้เห็นรายจ่ายค่าผัก 80 ล้านบาท ค่าปุ๋ยเคมี 150 ล้านบาท เป็นตัวเลขที่น่าตกใจ เราจะแก้ไขปัญหาคาความยากจน ลดปลดหนี้ สร้างให้คนพึ่งตนเองได้มากขึ้น และมีพลังอำนาจพร้อมทั้งหาแนวร่วม

วิธีดำเนินการ

วิธีการเราจะประชุมให้ความรู้และฟื้นฟูพื้นที่ทำการเกษตรทดลองปลูกพืชและหาวิธีการตลาด คิดไว้ก็คือจะเพราะปลูกผักสาริต เราจะเปิดตลาดจะติดธงสีฟ้าหรือธงสีขาวที่หน้าอำเภอ 1 อาทิตย์ และจะนำผัก 10 พื้นที่ จำนวน 50 ไร่ มาขายที่หน้าอำเภอ และใช้รถประชาสัมพันธ์

ข้อเสนอแนะจาก node

เรื่องค่อนข้างกว้าง เราจะลงไปพูดคุยในพื้นที่อีกครั้งหนึ่ง

ภาคผนวก
โครงการฝึกอบรม
หลักสูตร
“การเสริมสร้างทักษะการวิจัยแก่ชุมชน”

เริ่มจากผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์ และบทเรียนจากการทำเกษตรเคมี ทำให้ดินเสื่อม และปัญหานี้สินพอกพูน ทำให้เกิดแรงกระตุ้นในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิต เพื่อฟื้นฟูการทำเกษตร ที่ไม่ใช่สารเคมีสังเคราะห์

ตัวเกษตรกรเป็นอุปสรรคต่อการขยายและยอมรับเกษตรอินทรีย์ใหม่ เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความรู้ ขาดการรับข้อมูลข่าวสาร ไม่มีการรวมกลุ่ม ไม่เวทีพบปะพูดคุย ขาดความเชื่อมั่นในแนวทางเกษตรอินทรีย์ ไม่ยอมรับวัฒนธรรม เกิดกับกลุ่มเกษตรกรที่กำลังเปลี่ยนวิธีการผลิตของเกษตรอินทรีย์

ขั้นตอนในการศึกษาวิเคราะห์ เกษตรอินทรีย์ลดต้นทุนเพื่อค้นหาสิ่งที่ดี และเสียของเกษตรอินทรีย์ระหว่างเกษตรกรข้างเคียง ในระดับครอบครัว ชุมชนค้นหาภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน รวมทั้งค้นหาผู้นำที่แท้จริง การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลกระทบการทำเกษตรแผนใหม่ กับระบบเกษตรอินทรีย์ ระบบผลิต สุขภาพ เศรษฐกิจ ชีวิต ครอบครัว สังคม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ถอดบทเรียนการทำงานของกลุ่มละคร ดาวลูกไก่ ให้มีความยั่งยืน
เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน
กลุ่มละครเยาวชนเพื่อชุมชนดาวลูกไก่ ร.ร.ศรีอินทราทิตย์พิทยาคม

ถอดบทเรียนเกี่ยวกับ

- หลักสูตรการอบรมทักษะละครแก่สมาชิกใหม่เพื่อขยายเครือข่าย
- การบริหารจัดการภายในกลุ่มเรื่อง
 - วิธีการวัด/ประเมินผลผู้ชมอย่างง่ายจากการใช้สื่อละครในชุมชน
 - การเขียนโครงการ
 - การหาแหล่งงบประมาณ
 - การหาพื้นที่ดำเนินการ
 - การจัดทำเอกสารเบิกจ่ายเงิน
 - การรายงานผลการดำเนินงาน
 - การจัดทำเอกสารสรุปงาน
 - การบริหารเวลาของสมาชิกทั้งในและนอกเวลาเรียน
 - การสื่อสารประชาสัมพันธ์ในชุมชน
 - การจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่

1. วิธีการปลูก

- การเตรียมความพร้อม ——— ดิน
 - ดินตามโคก
 - ดินทรายร่วน
 - ดินเหนียว
- คนปลูก
 - เมล็ดพันธุ์ แยกชนิดพันธุ์
 - ไม่มีดอก
- ขั้นตอนการปลูก
 - เพาะเมล็ดพันธุ์ในถุงดำ
 - ปักชำ

2. ปัจจัยที่ทำให้รสชาติดี

- แต่ละหมู่บ้าน
 - ดินไม่เหมือนกัน
- ชนิดพันธุ์
 - อากาศร้อน — อากาศเย็น
 - มีดอกเป็นบางต้น
 - ไม่มีดอก
- ระยะเวลาของใบ

หัวข้อวิจัยย่อย

1. ประวัติการย้อมสีธรรมชาติ
 - 1.1 ผู้ริเริ่มในชุมชนคือใคร
 - 1.2 ใช้อะไรย้อม
2. การย้อมสีธรรมชาติทำอย่างไร
 - 2.1 การเตรียมการย้อมทำอย่างไร
 - 2.2 การย้อมสีมีกี่วิธี อะไรบ้าง
 - 2.3 ขั้นตอนการย้อมสีมีกี่ขั้นตอน
 - 2.4 ความร้อนเท่าไร ต้มนานแค่ไหน
3. วัตถุดิบมีอะไรบ้าง
 - 3.1 ต้องใช้ฝ้ายชนิดใด
 - 3.2 ลักษณะวัตถุดิบที่ให้สีเป็นอย่างไร
 - 3.3 มีส่วนผสมอื่นๆ หรือไม่
4. ข้อดี-ข้อเสีย ระหว่างการย้อมสีธรรมชาติกับสีเคมีแตกต่างกันอย่างไร
 - 4.1 ข้อดี มีผลดีต่อสิ่งแวดล้อม ใช้แล้วไม่มีสารเคมีสะสม
 - 4.2 ข้อเสีย ต้องใช้เวลาย้อมนาน สีที่ได้ไม่คงที่ (สีตก)

1. บทบาทของกลุ่มสมุนไพรรักษาโรคต่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ

- เป็นสมาชิกแล้วได้อะไรบ้าง
- ความรู้
- รายได้
- มีงานทำ
- ลดเวลาเรื่องอื่นๆ ออกและเอาเวลามาวางแผนทำประโยชน์
- มีความสามัคคีภายในกลุ่ม

2. ปัญหา/อุปสรรคในกลุ่ม

- คน
- เงิน
- วัสดุอุปกรณ์
- วัตถุดิบ

3. วิธีการทำให้กลุ่มมีกำไรเพิ่มขึ้น

- กลุ่มมีกิจกรรมทำอย่างหลากหลายขึ้น
- เพิ่มค่าผลิตภัณฑ์
- ตั้งราคาสินค้าให้สูงขึ้น
- แปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และแปลกๆ ขึ้น
- เพิ่มปริมาณการผลิต

หัวข้อย่อย

1. วิธีเลี้ยง

- 1.1 เพาะ
 - แยกเพศ
 - ผสมพันธุ์
 - ดูแล
- 1.2 เลี้ยง

2. การปลูกหม่อน

- 2.1 เพาะ
- 2.2 ปลูก
- 2.3 ดูแลรักษา

3. ปัญหาในการเลี้ยงไหม

- 3.1 คนเลี้ยง ——— ประสิทธิภาพ
- 3.2 เกิดโรค/ตาย
- 3.3 ใบหม่อนมีเพียงพอหรือไม่

4. วิธีการสาวไหม

- 4.1 เลือกโรง
 - ลักษณะของโรงไหม
 - อายุของโรงไหม
- 4.2 วิธีสาว
 - สาวอย่างไร
 - อุปกรณ์ในการสาว
- 4.3 การคัดแยกคุณภาพของเส้นไหม

หัวข้อวิจัยย่อย

1. สมาชิกกลุ่ม

1.1 ระเบียบการคัดเลือกสมาชิก

- 1.1.1 สามัญ
- 1.1.2 วิสามัญ
- 1.1.3 กิตติมศักดิ์

1.2 การเข้าเป็นสมาชิก

- 1.2.1 สมัคร
- 1.2.2 ร่วมหุ้น
- 1.2.3 ผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการ

1.3 กฎระเบียบข้อบังคับ

1.4 การพ้นจากการเป็นสมาชิก

1.5 การแก้ปัญหา

- 1.5.1 การรับสมาชิก
- 1.5.2 การสรรหาตัวบุคคลมาเป็นสมาชิก
- 1.5.3 ความพร้อมของสมาชิกในการทำงาน

2. กรรมการ

2.1 วิธีการคัดเลือกคณะกรรมการ

- 2.1.1 จากสมัคร
- 2.1.2 สมัคร
- 2.1.3 จัดตั้ง

- 2.2.1 คณะกรรมการอำนวยการ
- 2.2.2 คณะกรรมการฝ่ายตรวจสอบ
- 2.2.3 คณะกรรมการฝ่ายเงินกู้

2.2.4 คณะกรรมการฝ่ายส่งเสริม

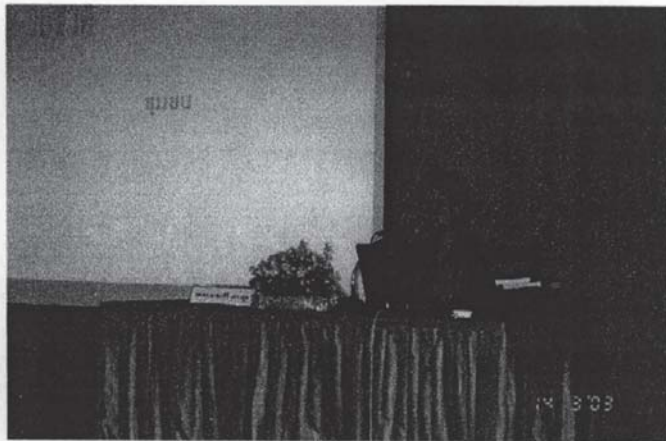
2.3 อำนาจและบทบาทของกรรมการ

- 2.3.1 ประธาน
- 2.3.2 รองประธาน
- 2.3.3 เลขานุการ
- 2.3.4 เภรัญญิก
- 2.3.5 การเงิน
- 2.3.6 ส่งเสริม

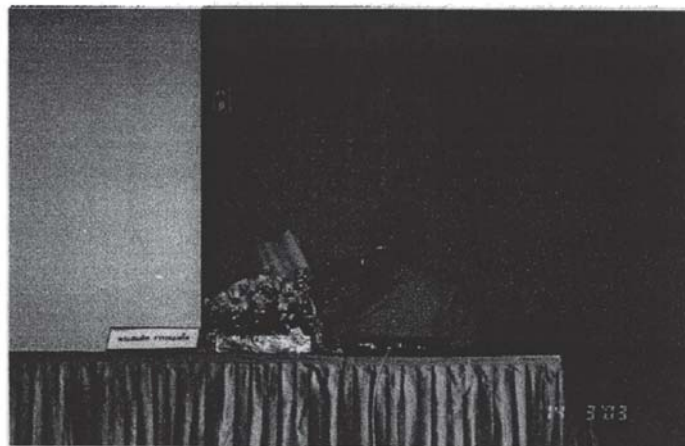
2.4 คณะกรรมการจะพ้นจากวาระอย่างไร

- 2.4.1 ครบวาระ
- 2.4.2 ลาออก
- 2.4.3 ตาย
- 2.4.4 พ้นจากการเป็นสมาชิก
- 2.4.5 ให้ออกเมื่อทำผิด

ภาคผนวก
โครงการประชุมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
“การขับเคลื่อนงานวิจัยสู่ชุมชนท้องถิ่น”
วันที่ 14 มีนาคม 2546
ณ โรงแรมราชพฤกษ์ จังหวัดพิษณุโลก

กล่าวเปิดงานโดย
รศ.ดร. มาพะสิริ เชาวกุล

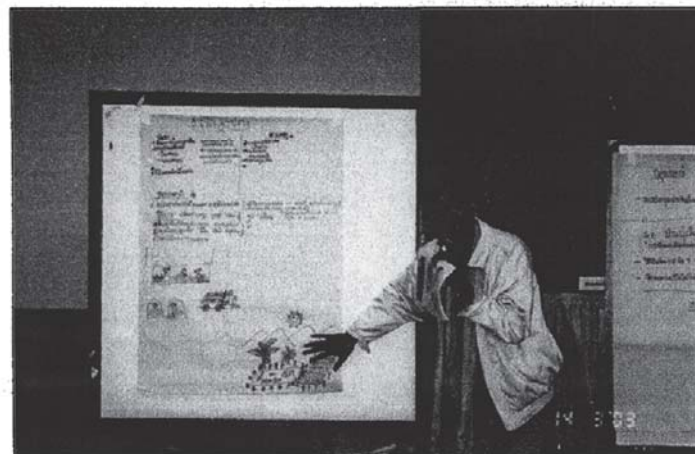
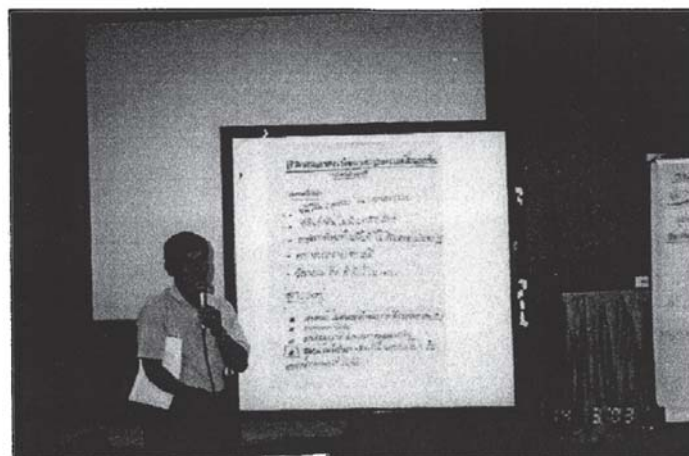

บรรยายพิเศษโดย
พระสมคิด จารณธรรม

ประชุมกลุ่มย่อยเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

นำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและประเด็นที่ต้องการทำวิจัย